

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevního a civilního práva

Diplomová práce

OBČANSKÝ ROZVOD A CÍRKEVNÍ NULITA MANŽELSTVÍ

Vedoucí práce: JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., JCD

Autor práce: Miloslava Popilková

Studijní obor: Teolog

Ročník: 6.

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

6. ledna 2008

Děkuji vedoucímu diplomové práce JUDr. Stanislavu Příbylovi, Ph.D., JCD za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 OBČANSKÝ ROZVOD.....	9
1.1 Historický vývoj možnosti právního ukončení manželství.....	10
1.2 Současná právní úprava rozvodu	12
1.3 Základní úprava rozvodu (tzv. sporný rozvod).....	13
1.3.1 Řízení o rozvod s nezletilými dětmi.....	15
1.4 Tzv. smluvený rozvod.....	16
1.5 Ztížený rozvod (rozvod s tvrdostní klausulí).....	19
2 NEPLATNOST MANŽELSTVÍ V OBČANSKÉM PRÁVU.....	20
2.1 Překážka bigamie.....	21
2.2 Překážka příbuzenství.....	21
2.3 Nedostatek věku.....	22
2.4 Překážka duševní poruchy.....	23
2.5 Bezprávná výhrůžka, omyl.....	23
3 NEEKZISTENTNÍ MANŽELSTVÍ V OBČANSKÉM PRÁVU.....	24
4 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ.....	35
5 ROZVOD V PÍSMU SVATÉM.....	27
6 CÍRKEVNÍ NULITA MANŽELSTVÍ.....	31
6.1 Zneplatňující překážky.....	32
6.1.1 Překážka nedostatečného věku.....	33
6.1.2 Překážka neschopnosti.....	34
6.1.3 Překážka trvajících manželského svazku.....	35
6.1.4 Překážka různosti náboženství.....	36
6.1.5. Překážka svěcení.....	38

6.1.6 Překážka řeholního slibu čistoty.....	39
6.1.7. Překážka únosu nebo zadržování.....	40
6.1.8 Překážka zločinu.....	41
6.1.9 Překážka pokrevního příbuzenství.....	42
6.1.10 Překážka švagrovství.....	43
6.1.11 Překážka veřejné počestnosti.....	44
6.1.12 Překážka adoptivního příbuzenství.....	44
6.1.13 Překážka duchovního příbuzenství.....	45
6.2 Manželský souhlas a jeho vady.....	46
6.2.1 Nezpůsobilí k uzavření manželství.....	46
6.2.2 Podvod.....	48
6.2.3 Omyl ohledně jednoty, nerozlučitelnosti, svátostné důstojnosti.....	49
6.2.4 Omyl ohledně platnosti manželství.....	50
6.2.5 Předstíraný souhlas.....	51
6.2.6 Podmíněný souhlas.....	52
6.2.7 Násilí, vážný strach.....	54
6.2.8 Vnější vyjádření vnitřního souhlasu.....	55
6.2.9 Uzavření manželství prostřednictvím zástupce.....	56
6.2.10 Uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka.....	57
6.3 Kanonická forma.....	58
6.3.1 Řádná kanonická forma.....	59
6.3.2 Mimořádná kanonická forma.....	61
7 ZÁNİK MANŽELSTVÍ.....	63
7.1 Smrt a prohlášení manžela za mrtvého.....	63
7.2 Nedokonané manželství.....	64
7.3 Privilegium Paulinum.....	66
7.4 Privilegium výběru manžela či manželky.....	68
7.5 Privilegium zajetí.....	69
7.6 Privilegium petrinum.....	69

8 ODLOUČENÍ MANŽELŮ ZA TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ.....	71
9 KOMPARACE.....	74
9.1 Zánik manželství smrtí jednoho z manželů.....	74
9.2 Ukončení manželství rozvodem.....	75
9.3 Prohlášení o neplatnosti manželství.....	75
9.4 Zrušení manželství církevním rozvázáním.....	79
9.5 Přerušování manželství odlukou manželů za trvání manželství.....	79
9.6 Zánik, neexistence a neplatnost registrovaného partnerství.....	80
ZÁVĚR.....	81
Seznam literatury.....	82
Seznam zkratk.....	85
Seznam příloh.....	86
Přílohy.....	87

ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá problematikou občanského rozvodu a církevní nulity manželství. Oba dva pojmy se vztahují k manželství, a to manželství rozpadlému, které již neplní svou společenskou funkci. K tomuto nežádoucímu jevu docházelo již v minulosti, v současnosti k němu dochází ve stále větší míře a lze očekávat, že k němu bude docházet i v budoucnosti. Problematika občanských rozvodů a církevní nulity manželství je velmi závažná, dotýká se lidských životů a jejich životní osudy ovlivňuje, proto jsem si ji zvolila za téma své diplomové práce.

Občan České republiky je vázán jejím právem, osoba pokřtěná v katolické církvi je vázána právem katolické církve. Katolík, který je občanem české republiky, je vázán obojím právem, jak sekulárním právem České republiky, tak i kanonickým právem katolické církve. Cílem bude zjistit možnosti zániku, ukončení, zrušení, vyhlášení neplatnosti manželství v obou právních systémech, na jakém principu jsou vystavěny a jaká je jejich provázanost.

Občanské právo umožňuje manželství rozvést. Kanonické právo rozvod neuznává, manželství může za určitých okolností být prohlášeno za neplatné, nulitní. Občanský rozvod je ukončení manželství na základě rozvratu manželství. Církevní nulita (neplatnost) manželství může být prohlášena, pokud manželský svazek byl uzavřen s vadou kanonické formy, manželského souhlasu nebo při existenci manželské překážky.

Diplomová práce je rozdělena do tří tematických okruhů, sekulární právo, kanonické právo, komparace. První část se věnuje občanskému právu, které upravuje rozvod. Nejdříve je krátké seznámení s historií rozvodu na území České republiky, pak následuje rozbor právní úpravy ukončení manželství rozvodem – sporný rozvod, smluvený rozvod a ztížený rozvod. Občanský rozvod rozlišuje případy, kdy manželství přes nějakou vadu vznikne, ale je neplatné a případy, kdy je učiněn pokus o uzavření manželství, ale vada, která je na překážku, je tak závažná, že manželství ani nevznikne. Pozornost bude věnována i registrovanému partnerství, jako alternativnímu manželskému svazku.

Druhá část se zabývá kanonickým právem. Začíná biblickým pohledem na rozvod, jak se k rozvodu a manželství staví Starý zákon a jak na rozvod a nerozlučitelnost manželství nahlíží Nový zákon. Kanonické právo nerozlišuje nulitu (neplatnost) manželství a neexistenci manželství. Manželství může být uzavřeno neplatně z důvodu nedispensovatelné nebo nedispensované manželské překážky, která zneschopňuje osobu uzavřít manželství, dále z důvodu chybějícího nebo vadného manželského souhlasu a z důvodu vady způsobu

uzavírání manželství, který církevní právo vyžaduje k platnosti. Regulérním zánikem manželství je smrt jednoho z manželů. Manželství může být zrušeno v případě nekonzumovaného manželství nebo rozloučením ve prospěch víry. Zvláštní právní instituci tvoří odloučení manželů za trvání manželství. Uspořádání jednotlivých ustanovení se přidržuje pořadí kodexu kanonického práva. Kanonické právo upravuje možnost zániku manželství podrobněji, proto tato část zabírá nejvíce prostoru.

Třetí část porovnává možnosti ukončení manželství v českém sekulárním právu a možnosti zániku manželství podle kanonického práva katolické církve, jejich shodné prvky, odlišnosti a vzájemnou návaznost. Základem pro komparaci je kanonické právo.

Poznatky jsou získány z domácí i cizojazyčné odborné literatury. V oblasti sekulárního práva jsem čerpala především ze zákona: zákon č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů a z literatury od M. Hrušákové. Základní pramen v oblasti církevního práva je Kodex kanonického práva z roku 1983. Použitá literatura byla od autorů: J. Duda, J. Kašný, A. Hrdina, D. Němec, F. Polášek. Čerpala jsem i z cizojazyčných pramenů, z anglicky psaných komentářů.

1 Občanský rozvod

Podle zákona o rodině manželství může být rozvedeno. „Vycházejíc ze zásady rozlučitelnosti manželství umožňuje za podmínek stanovených zákonem zrušení manželství rozvodem.“¹ Zákon zná tři možné právní úpravy rozvodu, sporný rozvod, který je základní úpravou rozvodu, smluvený rozvod a ztížený rozvod, neboli rozvod s tvrdostní klausulí. Rozvod manželství je postaven na principu objektivního rozvratu manželství. Existenci rozvratu manželství zjišťuje soud. Jiné důvody pro rozvod český právní řád nezná.² Rozsudku o rozvodu manželství musí předcházet rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.³ Manželství nemůže být rozvedeno, pokud by to bylo v rozporu se zájmem nezletilých dětí, daným zvláštními důvody⁴ nebo v případě, že s rozvodem nesouhlasí druhý manžel, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma. Pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství a manželé spolu nežijí podobu kratší tří let.⁵ Příčinu rozvratu manželství soud vůbec nezjišťuje a manželství rozvede v případě, že manželství trvalo alespoň jeden rok, ale manželé spolu již nejméně šest měsíců nežijí, k návrhu na rozvod se připojí i druhý manžel, manželé se písemně dohodnou o úpravě poměrů pro dobu po rozvodu, dohoda o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu je pravomocně schválena.⁶

Zákon o rodině stanoví překážky, které pokud se vyskytnou v době uzavření manželství, způsobují, že manželství je uzavřeno neplatně nebo dokonce jen zdánlivě. „Zákon rozlišuje případy, kdy manželství sice (v jakési podobě) vznikne, ale pro nějakou vadu je od počátku (*ex tunc*) neplatné, od případů, kdy je sice učiněn jakýsi pokus o uzavření manželství, ale vada, která je zde na překážku, je tak závažná, že manželství vůbec nevznikne – ani jako neplatné.“⁷ Neplatnost manželství prohlašuje soud bez návrhu v případě manželství uzavřeného s ženatým mužem či vdanou ženou, mezi potomky a předky či mezi sourozenci nebo v případě uzavření manželství nezletilým.⁸ Manželství ani nevznikne jestliže nupturienti byli donuceni k prohlášení o uzavření manželství fyzickým násilím,⁹ jestliže prohlášení o uzavření manželství učinila osoba mladší šestnácti let.¹⁰ Manželství nevznikne, jestliže uzavření manželství formou církevního sňatku nebylo učiněno před příslušným orgánem

¹ HRDINA, I. *Manželství v současném i kanonickém právu* in: *Dialog Evropa XXI 1-2*, s. 57.

² HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Rodinné právo*, s. 52.

³ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 25.

⁴ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24 (2).

⁵ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24 b.

⁶ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24 a.

církve¹¹ nebo nupturienti nepředložili oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření manželství.¹² „Neexistentní manželství (na rozdíl od pouze neplatného) nevyvolá žádné právní následky i zde však soud může z důvodu právní jistoty deklaratorním rozsudkem vyslovit, že zde manželství není.“¹³

1.1 Historický vývoj možnosti právního ukončení manželství

„Vývoj novodobého soukromého práva na území našeho dnešního státu ukončila kodifikace Obecného zákoníku občanského (...), jenž nabyt na našem území (Čechy a Morava) účinnosti v r. 1812.“¹⁴ Tento zákoník platil na našem území až do 1. Ledna 1950. Upravoval možnost právního ukončení manželství za života obou manželů na konfesním principu. Rozluka byla možná jen u nekatolíků a Židů. Po vzniku samostatného Československa byla upravena možnost právního zrušení manželství bez ohledu na vyznání manželů tzv. manželskou novelou.¹⁵ Novela rozlišovala rozvod a rozluku, ale ne v dnešním vnímání významu těchto slov. Odloučení bylo nazýváno rozvodem a rozvod rozlukou.¹⁶ Rozvod od stolu a lože znamenal zánik povinnosti manželů žít spolu, ale manželství i nadále právně existovalo, tudíž žádný z manželů nemohl uzavřít manželství nové. Rozluka znamenala právní ukončení manželství a manželé mohli uzavřít nové manželství. Zákon neumožňoval rozluku na návrh manžela, který byl převážně vinen rozvratem a stanovil důvody rozluky, na jejichž základě vznikala manželům právní nárok na rozluku:

- a) *dopustil-li se druhý manžel cizoložství;*
- b) *byl-li právoplatně odsouzen do žaláře nejméně na tři léta, nebo na dobu kratší, avšak pro trestný čin, vyšlý z pohnutek, nebo spáchaný ze okolností svědčících o zvrhlé povaze;*
- c) *opustil-li svého manžela zlomyslně a nevrátil-li se na soudní vyzvání do šesti měsíců. Není-li pobyt jeho znám, budiž soudní vyznání učiněno veřejně;*
- d) *ukládal-li druhý manžel o manželův život nebo zdraví;*
- e) *nakládal-li jím vícekrát zle, ubližoval-li mu těžce, neb opětovně ho na cti urážel;*

⁷ HRDINA, I. *Manželství v současném českém i kanonickém právu* In *Dialog Evropa XXI* 1-2, s. 57.

⁸ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 11-13.

⁹ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17 a (1).

¹⁰ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17 a (2).

¹¹ Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4 a (1).

¹² Srov. Zákon o rodině, 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4 b (2).

¹³ HRDINA, I. *Manželství v současném i kanonickém právu* in: *Dialog Evropa XXI* 1-2, s. 54.

¹⁴ RADVANOVÁ, S. et al. *Kurs občanského práva*, s. 6.

¹⁵ Zákon č. 320/1919 Sb. Z. a n.

¹⁶ srov. HRDINA, I. *Manželství v současném i kanonickém právu* in: *Dialog Evropa XXI* 1-2, s. 54.

- f) vede-li zhýralý život;
- g) pro trvale nebo periodicky probíhající chorobu duševní, která trvá tři léta; pro těžkou duševní degeneraci vrozenou nebo získanou, čítaje v ni těžkou duševní hysterii, pijáctví nebo navyklé nadužívání nervových jedů, jež trvá dvě léta; pro padoucí nemoc, trvající alespoň rok s nejméně šesti záchvaty v roce nebo s přidruženou duševní chorobou;
- h) nastal-li tak hluboký rozvrat manželský, že na manželích nelze spravedlivě požadovati, aby setrvali v manželském společenství. Rozluku nelze vysloviti k žalobě manžela, který rozvratem je převážně vinen;
- i) pro nepřekonatelný odpor. Žalobě lze vyhovět jen tehdy, připojí-li se k žádosti o rozluku třebas i dodatečně také druhý manžel. V tomto případě netřeba však rozluky ihned povolovati, nýbrž lze napřed uznati na rozvod od stolu a lože, a to třebas i vícekrát.¹⁷

Manželství nemohlo být rozvedeno, pokud se v něm narodily děti, do té doby, než byla pro dobu po rozvodu upravena práva povinnosti rodičů k nezletilému dítěti a jeho majetku. O úpravě poměrů k nezletilým dětem rozhodoval opatrovnický soud. Opatrovnické řízení nebylo zahájeno na podnět manželů, ale v případě, že rozvodový soud dospěl k závěru, že manželství bude třeba rozvést, dal podnět opatrovnickému soudu, aby upravil poměry nezletilých pro dobu po rozvodu, poté rozvod povolil.¹⁸

O rozvod nemohl žádat manžel, který byl výlučně vinen. Tak se stávalo, když se výlučně nevinný manžel bránil rozvodu, že ten druhý odešel a založil novou rodinu bez rozvodu. Vznikala tím „mrtvá manželství“.¹⁹ Proto byl tento zákon novelizován zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb. o změně předpisů o rozvodu, jímž nemožnost rozvést se proti vůli výlučně nevinného manžela byla zmírněna. Výjimečně bylo možné povolit rozvod i proti vůli výlučně nevinného manžela, jestliže manželství, které bylo hluboce a trvale rozvráceno, již delší dobu neplnilo svůj společenský účel.²⁰

Princip viny na rozvratu opustil až Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který platil od 1. dubna 1964 do 1. srpna 1998. Platil více než třicet let.

§ 23

(1) Státní orgány ve spolupráci se společenskými organizacemi a všemi občany jsou povinny napomáhat upevňování manželství a rodiny, zejména tím, že předcházejí

¹⁷ Zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., § 13.

¹⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 6.

¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 6.

²⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 7.

příčinám, které by mohly vést k narušení pevnosti a trvalosti vztahů v manželství a rodině.

(2) Lehkomyslný poměr k manželství je v rozporu se zájmem společnosti. Proto lze ke zrušení manželství rozvodem přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech.

§ 24

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jsou-li vztahy mezi manžely tak vážně rozvráceny, že manželství nemůže plnit svůj společenský účel. Při rozhodování o rozvodu musí soud přihlídnout zejména k zájmům nezletilých dětí.

§ 25

Soud je povinen zjistit příčiny, které vedly k vážnému rozvrácení manželství. Svá zjištění uvede v odůvodnění.²¹

Do roku 1973 bylo povinné smírčí řízení před rozvodem. Manželé museli nejprve podat soudu návrh na zahájení smírčího řízení. Skončilo-li neúspěšně, bylo možné do jednoho roku podat návrh na rozvod manželství.²² Novelou občanského soudního řádu v roce 1973 bylo smírčí řízení zrušeno s odůvodněním, „že se stalo postupem času značně formálním.“²³

O rozvodu manželství rozhodoval senát. Tento senát byl až do počátku devadesátých let složený z profesionálního soudce a dvou soudců z lidu.

1.2 Současná právní úprava rozvodu manželství

Proti dřívějšímu stavu novela zavedla rozvod po vzájemné dohodě manželů, zakotvila tzv. tvrdostní klausuli a posílila ochranu nezletilého dítěte při rozvodu manželství jeho rodičů. Tvrdostní klausulí byla zvýšena ochrana manžela bránícího se rozvodu. Ochrana nezletilých dětí při rozvodu byla zvýšena dvěma způsoby. První změnou bylo, že manželství nemůže být rozvedeno, pokud by bylo v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody. Druhou změnou bylo oddělení řízení o úpravě poměrů k nezletilému dítěti pro dobu po rozvodu od rozvodového řízení.

Základním předpokladem pro zrušení manželství rozvodem je rozvrat mezi manžely, který brání dalšímu plnění společenského účelu manželství (manželé mají povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti,

---

²¹ Zákon o rodině č. 94/1963.

²² Zákon č. 99/1963 Sb.

²³ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 8.

vytvářet zdravé rodinné prostředí²⁴) a rozvrat, který brání obnovení manželského soužití. Současná právní úprava rozvodu je založena na principu rozvratu. Zákon nezná rozvod na principu dohody. „celá právní úprava rozvodu, včetně jejích jednotlivých variant, je založena na tom, do jaké míry je třeba v soudním řízení dokazovat existenci kvalifikovaného rozvratu a jeho příčin, či zda se rozvrat dokazovat nemusí, případně přes existenci rozvratu soud za jistých okolností nemusí rozvod povolit.“²⁵ Souhlas druhého manžela s rozvodem není nutný. Manželství je možné rozvést i proti vůli jednoho z manželů, jestliže dospěje k závěru, že mezi manžely nelze očekávat obnovení manželského soužití a nepodaří se naopak dokázat existenci podmínek, které umožňují žalobu o rozvod zamítnout²⁶ nebo je zde zvláštní zájem nezletilých dětí na tom, aby manželství bylo zachováno.²⁷

Zákon zná tři varianty rozvodu, tzv. sporný rozvod, smluvený rozvod a ztížený rozvod. Tyto právní varianty je možné měnit podle vývoje situace ještě během rozvodového řízení. „Zda bude třeba soudu prokazovat existenci rozvratu manželství a příčiny tohoto rozvratu, či zda půjde o tzv. smluvený rozvod, se může měnit ještě v průběhu rozvodového řízení.“²⁸

1.3 Základní úprava rozvodu (tzv. sporný rozvod)

ZOR § 24

(1) Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak trvale a hluboce rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití; bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.

(2) Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí, daným zvláštními důvody.

Tato úprava bývá nazývána pojmem sporný rozvod nebo rozvod se zjišťováním příčin rozvratu. Je to základní úprava rozvodu manželství. Uplatňuje se tam, kde se manželé neshodují v řešení všech právních následků rozvodu nebo neexistují skutečnosti umožňující uplatnění tzv. tvrdostní klausule. V tomto případě je třeba prokázat tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství.

Rozvrat je charakterizován jako hluboký a trvalý nesoulad. Takový nesoulad, že již není možné očekávat obnovení manželského soužití. Dokazuje jej navrhovatel rozvodu v průběhu řízení. Soud je povinen zjistit objektivní stav a vzít v úvahu příčiny rozvratu. Rozvrat je

²⁴ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 18.

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 20.

²⁶ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24 b.

²⁷ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24 (2).

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 20.

pojem, který obecně znamená, že „... vztahy mezi manžely byly původně jiné, manželství řádně fungovalo.“²⁹ Hlubokost a trvalost rozvratu je dána intenzitou a trváním tohoto narušení. „Musí se jednat o takový rozvrat manželství, z něhož je zřejmé, že mezi manžely definitivně došlo k zániku jejich manželského soužití, manželství se stalo pro ně (nebo alespoň pro jednoho z nich) pouze formální záležitostí.“³⁰ Intenzita rozvratu je odvislá od toho, jakým způsobem a v jakém rozsahu manželé porušují ve vzájemném chování pravidla vyplývající ze základních ustanovení § 18 až 21 zákona o rodině.³¹ Trvalost rozvratu záleží na délce doby, v níž rozvrat trval a prohluboval se, až do podání návrhu na rozvod manželství a na povaze příčin rozvratu a míře jejich následků. Proto pojem trvalosti nevyjadřuje jen nějaký časový úsek, ale upíná se též k požadavku neobnovitelnosti osobních manželských vztahů konkrétní manželské dvojice.³²

V praxi se dokazování existence kvalifikovaného rozvratu zjednodušilo na tvrzení, že rozvádějící se manželé spolu jistou přiměřenou dobu nežijí. Skutečnost, že manželé spolu nežijí, znamená, že spolu nesdílejí své radosti a strasti, každý se stará sám o sebe, nehošpodaří společně, nevedou společnou domácnost a jejich intimní styky ustaly.³³

Rozhodování o rozvodu přísluší soudu. Soud je povinen zjistit příčiny rozvratu manželství. V původní úpravě zákona, ve znění do 1. srpna 1998, musel soud příčiny rozvratu manželství zjistit a uvést je v odůvodnění rozsudku. V současné platné právní úpravě zákon soudu toto výslovně neukládá, ale konstatuje, že příčiny rozvratu manželství bere v úvahu při svém rozhodování.³⁴ To znamená, že má-li soud vzít příčiny rozvratu v úvahu, musí je zjistit. Soudu to umožňuje učinit závěr, zda jsou v konkrétním případě zákonem stanovené podmínky pro rozvod splněny.

Občanský soudní řád neobsahuje samostatnou úpravu rozvodového řízení. Novela občanského soudního řádu s účinností od 1. ledna 2001 Zákon č. 30/2000 Sb. pro zahájení soudního řízení používá pojem žaloba. Místně příslušným k podání žaloby o rozvod je okresní soud, v jehož obvodu měli manželé společně bydliště, pokud bydlí v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů. Jinak je příslušný obecný soud žalovaného, není-li ani takový soud, pak obecný soud žalobce. Rozsudek o rozvodu manželství nabude právní moci okamžikem doručení. Vzdají-li se účastníci rozvodu po vyhlášení rozsudku práva na odvolání, může soud hned na místě doručit pravomocný rozsudek. Proti pravomocnému rozsudku o rozvodu není

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 22.

³⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 22.

³¹ Manželé mají povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti, vytvářet zdravé rodinné prostředí.

³² Srov. RADVANOVÁ, S. et al. *Kurs občanského práva*, s. 62.

³³ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 22.

³⁴ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24.

možné podat tzv. mimořádné opravné prostředky (žalobu o obnovu řízení pro zmatečnost, dovolání). Žalobu o rozvod může podat kterýkoli z manželů. Účastníci nemají ze zákona právo na náhradu nákladů řízení. Soud však může přiznat náhradu nákladů nebo jejich části, jestliže to odůvodňují okolnosti případu nebo poměry účastníků.³⁵

Při zjišťování, zda manželství plní svůj společenský účel, přihlíží soud také k zájmům nezletilých dětí, zda má rozvrat vliv na jejich výchovné prostředí. Soud posuzuje také, jaká změna nastane ve výchovném prostředí dětí po rozvodu a je zhodnocen zájem nezletilých dětí na trvání či zrušení manželství jejich rodičů.

1.3.1 Řízení o rozvod s nezletilými dětmi

Ohled na zájmy nezletilých dětí není v právní úpravě jako samostatná podmínka rozvodu manželství s nezletilými dětmi. Avšak zákon o rodině předpokládá, že manželství nemůže být rozvedeno, jestliže by to bylo v rozporu se zájmem nezletilých dětí, daným zvláštními důvody.³⁶ Zvláštní důvody mohou spočívat např. ve zdravotním stavu dítěte (invalidní dítě je výrazně psychicky vázáno na oba své rodiče). Toto ustanovení zajišťuje ochranu nezletilých dětí. Je třeba porovnat prostředí a podmínky, v nichž nezletilé děti žijí v době rozvratu manželství jejich rodičů s pravděpodobnými podmínkami a prostředím dětí po rozvodu jejich rodičů. Proto je třeba provést rozbor kvality výchovného prostředí nezletilých dětí v rozvráceném manželství, aby byl objasněn vliv rozvratu manželství na výchovu. Prověřit postoj manželů k jejich povinnostem k nezletilým dětem, jejich skutečný podíl na výchově nezletilých dětí, jejich citový vztah k nezletilým dětem a dětí k nim. „Cílem řízení o rozvod manželství je tedy spolehlivé zjištění o možnostech dalšího plnění účelu manželství, jmenovitě dalšího plnění jeho výchovných úkolů. Trvání manželství rodičů nezletilých dětí je za těchto okolností v zájmu dětí na místě obvykle jen tehdy, je-li reálná naděje na obnovení, manželského soužití rodičů nezletilých dětí. Obecně zde platí, že rozvod manželství je jen tehdy v rozporu se zájmem dětí, jestliže se rozvrat manželství nijak neprojevuje v řádné péči rodičů o děti a hrozí-li konkrétní nebezpečí, že by se dosavadní způsob výchovy a výživy dětí po zániku manželství rodičů podstatně zhoršil a nové prostředí nezaručovalo jejich řádnou výchovu a že případný sňatek rodičů sám o sobě takové nebezpečí nepředstavuje.“³⁷

Po zrušení manželství rozvodem zanikají práva a povinnosti manželů. Zůstávají jen

³⁵ Zákon č. 30/2000 Sb.

³⁶ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 25.

³⁷ HOLUB, M. et al. *Zákon o rodině, Komentář a předpisy související*, s. 41.

některá práva, především práva ke společným dětem, práva a povinnosti při poskytování vzájemné výživy, právo na návrat k dřívějšímu jménu.

1.4 Tzv. Smluvený rozvod

ZOR § 24a

(1) Jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojí, má se za to, že podmínky uvedené v ustanovení § 24 odst. 1 jsou splněny. Soud nezjišťuje příčiny rozvratu a manželství rozvede, jsou-li předloženy:

a) Písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po tomto rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost,

b) Pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.

(2) Ustanovení § 24 odst. 2 platí obdobně.

Tato právní úprava umožňuje rozvádějícím se manželům kultivovaný rozchod a vyřešení všech právních následků spojených s rozvodem manželství. Této alternativy lze užít, jestliže obě strany dospěly k názoru, že rozvod je pro ně menší zlo než setrvávat v manželství. Tedy mezi manžely již proběhl tzv. „psychorozvod“.³⁸ Vztahy již nejsou příliš poznamenány pocity křivdy, ublíženosti, nenávisti, snahy po pomstě.

Smluvený rozvod představuje zvláštní druh rozvodu, je v něm zakotvena právní domněnka, že je dán tzv. kvalifikovaný rozvrat, jestliže manželství trvalo alespoň jeden rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a druhý manžel se k návrhu připojí. Splnění těchto tří zákonem stanovených požadavků tvoří podstatu smluveného rozvodu. Požadavek, že manželství musí trvat určitou dobu, nejméně jeden rok ke dni podání žaloby o rozvod, zamezuje lehkovážnému přístupu k manželství a rozvodu.³⁹ Pro druhý požadavek, že manželé spolu již nejméně šest měsíců nežijí, ke dni podání návrhu na rozvod, platí totéž. Není nutné, aby manželé měli formálně oddělené bydliště. Jde o to, že je narušena podstata manželského společenství, zejména po stránce osobní. „Skutečnost, zda manželé spolu nežijí nejméně šest měsíců, soud nebude nijak prověřovat, jestliže budeme k dispozici shodné prohlášení obou

---

³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 25.

³⁹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 25.

manželů, že spolu nežijí šest měsíců, byť by to nebyla tak docela pravda.“⁴⁰ Třetím požadavkem je souhlas druhého manžela s rozvodem a jeho připojení se k žalobě o rozvod. K žalobě o rozvod se lze připojit již v době podání nebo může dojít k připojení se k žalobě o rozvod v průběhu rozvodového řízení. V případě, že se manžel připojí k žalobě o rozvod teprve v průběhu rozvodového řízení, změní se tak rozvod podle ustanovení § 24 na rozvod podle ustanovení § 24a a nebude již třeba dokazovat existenci kvalifikovaného rozvratu.

Podmínkou tzv. smluveného rozvodu jsou písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy řešící vypořádání vzájemných porozvodových vztahů k majetku a společnému bytu a pravomocné rozhodnutí soudu péče o nezletilé děti, kterým byla schválena dohoda o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu. Zákon požaduje soudem schválenou dohodu o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu, nikoli rozhodnutí soudu o úpravě poměrů. Neboli je zapotřebí, aby manželé předložili soudu smlouvy o vypořádání všech právních následků rozvodu. Je možné předložit soudu i smlouvu o vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi. Všechny smlouvy musí být vyhotoveny písemnou formou s úředně ověřenými podpisy manželů nebo ve formě notářského zápisu. Soud tyto smlouvy neschvaluje, konstatuje, že takové smlouvy mezi účastníky rozvodového řízení byly pro účely tohoto řízení uzavřeny, byly předloženy a manželství rozvede.

Smlouva o vypořádání vzájemných majetkových vztahů je požadavek formulovaný zákonem obecně, aby bylo možné vypořádat společné jmění manželů i další společné majetkové vztahy. Společné jmění manželů vzniká mezi manžely v okamžiku uzavření manželství, tvoří jej věci a závazky získané nebo vzniklé za trvání manželství. Majetek získaný před uzavřením manželství, zůstává i po svatbě výlučným vlastnictvím, se kterým je majitel oprávněn nakládat bez souhlasu druhého manžela. Do společného jmění patří vše, co manželé nabývají za trvání manželství, bez ohledu na to, zda spolu žijí, nebo ne.⁴¹ Tvoří jej především jejich příjmy z pracovní činnosti a podnikání a výhry. Také závazky a pohledávky náleží do společného jmění manželů.⁴² Do společného jmění manželů nepatří věci získané darem jedním z manželů. Rozsah společného jmění mohou manželé rozšířit nebo zúžit smlouvou. Smlouvou mohou manželé rozšířit nebo zúžit rozsah společného jmění nejenom do budoucna, tedy smlouva se bude týkat majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnu, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění.⁴³ Podstata této smlouvy je v tom, že za trvání manželství nabývají věci do svého odděleného vlastnictví,

---

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 26.

⁴¹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 29.

⁴² Srov. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 143.

⁴³ Srov. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 143a (1).

s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti, tedy věcí, které by měly být manželům vždy společné.⁴⁴ Společné jmění zaniká zánikem manželství.⁴⁵

Manželé jsou povinni předložit smlouvu o vypořádání práv a povinností společného bydlení. Smlouva upravuje, kdo bude povinen se z bytu po rozvodu vystěhovat, zda je druhý manžel povinen zajistit bytovou náhradu a ostatní záležitosti s tím spojené. Toto vypořádání je zcela na účastnících rozvodového řízení.

Smlouva o výživném rozvedeného manžela nebrání řízení o rozvodu podle § 24a. Pokud v budoucnosti vznikne nárok na výživné, lze ho uplatnit i později.⁴⁶ Rozvodem manželství zanikají všechny osobní i majetkové právní vztahy mezi manžely, ale může vzniknout povinnost postarat se po rozvodu o bývalého manžela. Účelem této vyživovací povinnosti je do určité míry vyrovnat nestejně možnosti zabezpečit si přiměřenou životní úroveň, která má svůj původ v existenci manželství.⁴⁷ V Zákoně o rodině jsou dva druhy vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi (tzv. přiměřená výživa a sankční výživné) s rozdílnými předpoklady vzniku a různým rozsahem práva na výživné.

Ustanovení přiměřené výživy upravuje vyživovací povinnost k rozvedenému manželovi. „Rozvedený manžel, který není schopen sám se živit, může žádat od bývalého manžela, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Nerozhodnou-li se, rozhodne soud o výživném na návrh některého z nich.“⁴⁸ Neschopnost manžela sám se živit může být dána jeho zdravotním stavem a neschopností pracovat nebo jinou objektivní okolností, např. péčí o invalidní dítě, které vyžaduje stálou péči.⁴⁹ Rozvedení manželé se mohou na poskytování výživného dohodnout. Často se tak děje v souvislosti s tzv. rozvodem podle § 24a Zákona o rodině. Jestliže k dohodě nedojde, je možné, aby se oprávněný manžel obrátil na soud. Konkrétní částka bude stanovena v soudním řízení, je závislá na schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinného manžela.⁵⁰ Výše této částky závisí také na přiměřené výživě manžela. Přiměřenost se odvozuje od majetkových poměrů povinného manžela. „Rozvedený manžel nemá nárok na zachování stejné životní úrovně, jakou měl za trvání manželství, přesto však má právo na výživné, které nezahrnuje jenom minimální náklady na to, aby neumřel hladu.“⁵¹ Výživné

⁴⁴ Srov. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 143a (2).

⁴⁵ Srov. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 149.

⁴⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 93 (2).

⁴⁷ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 76.

⁴⁸ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 92 (1).

⁴⁹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 78.

⁵⁰ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 96 (1).

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 78.

nelze přiznat, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy.⁵² Posouzení dobrých mravů záleží v jednotlivých případech na příslušném soudci. Přiznání výživného by bylo z rozporu s dobrými mravy např. pokud by manželka opustila manžela, který se převážně na rozvratu nepodílel, kvůli jinému muži a následně žádala výživné.⁵³

Jedná-li se o sankční výživné, nedokazuje se, že oprávněný manžel není po rozvodu schopen sám se živit. Rozvedený manžel je v tomto případě schopen sám se živit, ale rozvodem mu výrazně klesne životní úroveň. V soudním řízení se musí dokázat, že se převážně nepodílel na rozvratu manželství porušením manželských povinností a že mu byla rozvodem způsobena závažná újma. Pokud se obě uvedené okolnosti prokáží, vzniká rozvedenému manželovi právo na výživné v rozsahu stejné životní úrovně, jakou měl za trvání manželství po dobu maximálně tří let od rozvodu. Po uplynutí tří let smí rozvedený manžel žádat o výživné, není-li schopen sám se živit, ale jen v rozsahu přiměřeného výživného.⁵⁴ Právo na výživné zaniká uzavřením nového manželství oprávněného manžela, smrtí povinného manžela nebo poskytnutím jednorázové částky na základě písemné smlouvy.⁵⁵

Pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí na dobu po rozvodu musí obsahovat dohodu rodičů o výchově a výživě nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, ale nemusí obsahovat úpravu dalších vztahů např. o styku dětí s jedním z rodičů.⁵⁶

1.5 Ztížený rozvod (rozvod s tvrdostní klausulí)

ZOR § 24b

(1) Návrhu na rozvod, s nímž nesouhlasí manžel, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a jemuž by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma, soud nevyhoví, pokud mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství.

(2) Jestliže však manželé spolu nežijí po dobu delší než tři roky, soud manželství rozvede, jsou-li splněny podmínky § 24.

Toto ustanovení je zpřísněním rozvodu v situaci, kdy mezi manžely existuje hluboký a trvalý rozvrat vztahů, který by soudu umožňoval manželství rozvést, ale jeden z manželů

⁵² Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 96 (1).

⁵³ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině, komentář*, s. 381.

⁵⁴ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 93.

⁵⁵ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 94.

⁵⁶ HOLUB, M. et al. *Zákon o rodině, Komentář a předpisy související*, s. 41.

s rozvodem nesouhlasí a brání se mu. Manžel, který se rozvodu brání, nesmí být tím, kdo převážně zapříčinil rozvrat vztahů porušováním manželských povinností, (jde o povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti, vytvářet zdravé rodinné prostředí⁵⁷). Tato úprava dává soudu možnost, aby se zřetelem na výjimečné situace mohl spravedlivě rozhodnout. Půjde o situaci, kdy použití tohoto ustanovení bude vyjadřovat mravní postoj společnosti a chránit toho z manželů, který se důvodně a oprávněně rozvodu brání. Je třeba prokázat, že brání se manžel převážně nezapříčinil rozvrat manželství. Tento manžel musí prokázat, že mu byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma. Také musí být zjištěny mimořádné okolnosti svědčící ve prospěch zachování manželství, zejména věk a zdravotní stav.⁵⁸ Například: po dlouholetém manželství manžel podal návrh na rozvod, protože si našel mladou atraktivní milenku v době, kdy u manželky bylo zjištěno závažné onemocnění a prognóza dalšího vývoje nemoci nebyla zcela jednoznačná.⁵⁹ Pokud by však manželé spolu nežili po dobu delší tří let, soud manželství rozvede, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití. Žádného z manželů nelze nutit, aby v manželství setrval proti své vůli. Ve společenské praxi by to mohlo vést ke vzniku dalších faktických soužití a problémů s tím spojenými.⁶⁰

Manželství však nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.⁶¹

2 NEPLANOST MANŽELSTVÍ V OBČANSKÉM PRÁVU

Za neplatné manželství považuje zákon o rodině taková manželství, která vznikla a mají právní následky. Pro vypořádání vzájemných majetkových vztahů a pro úpravu poměrů k nezletilým dětem platí obdobná ustanovení jako v případě rozvodu. Jestliže je manželství prohlášeno za neplatné, pohlíží se na něj jako na neuzavřené.⁶² Nemůže vzniknout nárok na výživné manžela proti druhému manželovi.⁶³

Neplatné manželství (*matrimonium nullum*) vznikne, ale pro nějakou vadu, překážku je od počátku (*ex tunc*) neplatné. Překážky manželství jsou okolnosti, které brání vzniku manželství. Jestliže dojde k odstranění této okolnosti, která má za následek neplatnost

⁵⁷ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 19.

⁵⁸ HOLUB, M. et al. *Zákon o rodině, Komentář a předpisy související*, s. 46.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 39.

⁶⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 40.

⁶¹ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 25.

⁶² Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17.

⁶³ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Sňatek a paragrafy*, s. 59.

manželství, do doby, než soud prohlásí manželství za neplatné, právní následky neplatnosti manželství nenastanou a manželství nelze prohlásit za neplatné (konvalidace).⁶⁴ Zákon o rodině zná vady vedoucí k neplatnému uzavření manželství: překážku bigamie, překážka příbuzenství, nedostatek věku, překážka duševní poruchy, bezprávná výhrůžka a omyl.

2.1 Překážka bigamie

ZOR § 11

(1) Manželství nemůže být uzavřeno se ženatým mužem nebo vdanou ženou; neplatnost vysloví soud i bez návrhu.

Uzavření manželství s osobou, která již manželství uzavřela a stále trvá je v rozporu s principem monogamie, proto je takové manželství neplatné. Porušení tohoto zákona upravují normy trestního práva, které hrozí délkou odnětí svobody až na dvě léta.⁶⁵ Čin bigamie je úmyslný trestný čin. Pachatel si musí být vědom skutečnosti, že jeho předchozí manželství dosud trvá a musí být srozuměn s následky ke kterým dojde uzavřením nového manželství za trvání manželství předchozího. Totéž platí i pro manžela, který s bigamistou do manželství vstupuje. Z hlediska trestní zodpovědnosti není důležité, že předchozí manželství je rovněž neplatné, protože na toto manželství se pohlíží jako na platné až do doby, kdy je soud za neplatné prohlásí. I proto zákon o rodině výslovně stanovuje, těm, kdo chtějí uzavřít nové manželství, povinnost prokázat, že dřívější manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.⁶⁶

2.2 Překážka příbuzenství

ZOR § 12

Manželství nemůže být uzavřeno mezi předky a potomky a mezi sourozenci; totéž platí o příbuzenství založeném osvojením, pokud osvojení trvá. Neplatnost vysloví soud i bez návrhu.

Je stanoven zákaz uzavřít manželství mezi blízkými příbuznými. Manželství nelze uzavřít mezi předky a potomky a také mezi sourozenci, ať již sourozenci mající společné oba rodiče (plnorodé) nebo sourozenci mající společného pouze jednoho rodiče (polorodé). Děti

---

⁶⁴ Srov. HRDINA, A. *Manželství v současném českém i kanonickém právu* In *Dialog Evropa XXI*, s. 53; HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 58- 59.

⁶⁵ Srov. Trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, § 210.

⁶⁶ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 6 (2).

z předchozích svazků při opakovaných manželstvích, které nemají společného žádného rodiče, mohou spolu manželství uzavřít, nejsou právně považovány za sourozence. Další příbuzní mezi sebou mohou uzavřít manželství: bratranec a sestřenice, strýc a neteř apod. Zákon o rodině nezná pojem švagrovství, proto je možné uzavřít manželství s bývalým tchánem nebo sourozencem bývalého manžela.

Osvojení pokud trvá, je kladeno na roveň pokrevnímu příbuzenství. Proto není možné uzavřít manželství mezi osvojitelem a osvojencem nebo mezi osvojencem a jeho sourozenci v osvojitelské rodině. Mezi osvojitelem a osvojencem vzniká poměr jako mezi rodiči a dětmi; mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vzniká příbuzenský poměr.⁶⁷ Nemožnost uzavřít manželství se týká jak osvojení tzv. prostého (soud ho může z důležitých důvodů zrušit), tak i tzv. nezrušitelného osvojení (osvojitelé jsou zapsáni do matriky namísto rodičů). Pokrevní příbuzenství je biologický vztah, je to právně nezrušitelný vťah. Proto je zákaz uzavření manželství vztahován nejen na rodinu osvojitelskou, ale i na původní pokrevní rodinu. Například: platné manželství nemohou uzavřít sourozenci, z nichž jeden z nich byl v raném věku nezrušitelně osvojen a druhý zůstal u pokrevních rodičů. Může se stát, že osvojeneц se nedozví o pravých biologických rodičích. A na skutečnost, že je manželství neplatné pro blízké příbuzenství, by se mohlo přijít až při zápisu tohoto manželství do matriky.⁶⁸

2.3 Nedostatek věku

ZOR § 13

Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Výjimečně, jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu než šestnáct let. Bez tohoto povolení je manželství neplatné a soud vysloví neplatnost i bez návrhu.

Manželství nemůže uzavřít nezletilý. Zletilosti se nabývá dosažením osmnácti let.⁶⁹ Existuje možnost snížení věkové hranice pro vstup do manželství. Je-li to v souladu se společenským účelem manželství, může soud výjimečně z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu šestnácti let. Za důležitý důvod pro povolení sňatku je tradičně soudní praxí považováno těhotenství nezletilé snoubenky.⁷⁰

O neplatnosti manželství rozhoduje soud i bez návrhu, jakmile se dozví, že došlo

⁶⁷ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 63 (1).

⁶⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 63.

⁶⁹ Srov. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 8 (2).

⁷⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy*, s. 64.

k uzavření manželství s nezletilým starším šestnácti let. Manželství se stane platným, jestliže manžel, který byl v době uzavírání nezletilý, již dovršil osmnáctý rok.⁷¹

2.4 Překážka duševní poruchy

Platně uzavřít manželství nelze pro překážku duševní poruchy v těchto případech: jestliže je osoba zbavena způsobilosti k právním úkonům,⁷² osoba má omezenou způsobilost k právním úkonům, a to bez povolení soudu,⁷³ osoba je stížená duševní poruchou s následkem omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům.⁷⁴ Osobě, která je stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům, může soud uzavření manželství povolit, pokud je zdravotní stav osoby slučitelný s účelem manželství.⁷⁵ Uzavře-li manželství bez soudního povolení osoba s omezenou způsobilostí k právním úkonům nebo osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům, ale její zdravotní stav se stane slučitelným s účelem manželství, soud neplatnost manželství nevysloví.⁷⁶

2.5 Bezprávná výhrůžka, omyl

ZOR § 15a

(1) Manželství je neplatné, jestliže prohlášení o uzavření manželství bylo učiněno v důsledku bezprávné výhrůžky anebo omylu týkajícího se totožnosti jednoho ze snoubenců nebo povahy právního úkonu uzavření manželství. Soud vysloví neplatnost takového manželství na návrh kteréhokoli z manželů.

Bezprávná výhrůžka má za následek, že projevená vůle je ovlivněna vůlí někoho jiného, druhého snoubence nebo třetí osoby. Jedná se o skutečnost, že jednající sice projevuje svoji vůli, ale jeho vůle je vůle modifikovaná vůlí třetí osoby. Výhrůžka může pocházet od druhého snoubence, nebo i třetí osoby. Bezprávná výhrůžka je protiprávní působení na jednoho nebo oba snoubence, které je schopné vzbudit důvodné obavy z hrozící újmy. Újma, která hrozí, může směřovat proti snoubenci i proti blízké osobě snoubence.⁷⁷

Omyl v totožnosti jednoho ze snoubenců znamená, že manželství je uzavřeno s jinou

⁷¹ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 13 (2).

⁷² Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 14 (1).

⁷³ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 14 (2).

⁷⁴ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 14 (3).

⁷⁵ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 14 (2).

⁷⁶ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 14 (5).

⁷⁷ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině, Komentář*, s. 43.

osobou, než bylo zamýšleno. Například: manželství uzavřené s osobou, která předložila padělaný doklad totožnosti.⁷⁸ Ustanovení je aktuální zejména v situaci manželství uzavíraných s uprchlíky bez dokladů.

Omyl týkající se povahy právního úkonu uzavření manželství směřuje zejména na církevní sňatky. Takový omyl by nastal v případě, že první snoubenec, který není příslušníkem stejné církve jako druhý snoubenec, se domnívá, že jde o jiný církevní druh obřadu a netuší, že uzavírá manželství.⁷⁹

3 NEEEXISTENTNÍ MANŽELSTVÍ V OBČANSKÉM PRÁVU

Na rozdíl od neplatného manželství, zdánlivé manželství (*non matrimonium, matrimonium putativum*) nevyvolá vůbec žádné právní následky. Proto o jeho existenci nemusí soud rozhodovat. Pouze v případě, že by došlo k pochybnostem, rozhodne soud o tom, zda tu manželství je nebo není, přičemž jeho rozhodnutí má pouze deklaratorní charakter. Z povahy věci vyplývá, že zdánlivé manželství se nikdy nemůže stát platným manželstvím, tj. nemůže existovat.⁸⁰

Zákon o rodině výslovně stanoví, ve kterých případech manželství nevznikne. Manželství nevznikne:

- jestliže muž nebo žena byli donuceni k prohlášení o uzavření manželství fyzickým násilím⁸¹
- jestliže prohlášení o uzavření manželství učinila osoba mladší šestnácti let⁸²
- jestliže uzavření manželství formou církevního sňatku nebylo učiněno před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností⁸³
- jestliže při uzavření manželství formou církevního sňatku snoubenci nepředložili oddávajícímu osvědčení vydané příslušným matričním úřadem (ne starší tři měsíců, o tom, že splnili všechny požadavky zákona pro uzavření platného manželství)⁸⁴
- jestliže při uzavření manželství prostřednictvím zástupce nebyly splněny náležitosti kladené na udělení plné moci, tzv. když plná moc z hlediska

⁷⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Sňatek a paragrafy*, s. 69.

⁷⁹ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. et al. *Zákon o rodině, Komentář*, s. 44.

⁸⁰ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M. *Sňatek a paragrafy*, s. 71.

⁸¹ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17a (1).

⁸² Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17 (2).

⁸³ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4a (1).

⁸⁴ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4b (2).

obsahového neoznačuje přesně druhého snoubence, s nímž má být manželství uzavřeno, a z hlediska formálního nerespektuje požadavek písemné formy a úředního ověření podpisu.⁸⁵

4 REGISTRované PARTNERSTVÍ

„Registované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem.“⁸⁶

Registované partnerství je společenství dvou mužů nebo dvou žen. V Kodexu kanonického práva se obdoba takového svazku nenachází. Manželství je svazek mezi mužem a ženou.⁸⁷

Přijetí zákona o registrovaném partnerství provázal bouřlivý vývoj. Proti zákonu o registrovaném partnerství se postavila katolická církev spolu s církvemi v České republice ve společném stanovisku deseti církví, v němž se obrátily na prezidenta republiky a Senát Parlamentu České republiky, aby bylo odmítnuto přijetí zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví. Církev zdůrazňuje společenský aspekt manželství mezi mužem a ženou, které je důležité pro zdravý vývoj dětí a fungující rodina vytváří zdravou společnost, obavy, že bude docházet k oslabení (již oslabenému) významu rodiny a rodinných hodnot, zvláště u mladé generace. „Nepovažujeme za náležité jakékoliv snahy o vytváření alternativy k heterosexuálnímu manželství, jakožto nutnému předpokladu zdravého vývoje dětí.“⁸⁸ V české demokratické společnosti není nikdo pronásledován a není zde důvod k upřednostňování homosexuálnímu soužití jako jednoho typu mezilidského společenství pomoci, ale je zapotřebí posílit právní a sociální postavení rodiny jako základní jednotky společnosti.⁸⁹ Návrh zákona o registrovaném partnerství byl prezidentem České republiky, Václavem Klausem, vrácen sněmovně k novému projednání. Důvody svého jednání uvedl v dopise⁹⁰ v němž hájí význam rodiny jako společenské instituce a kritizuje zákon o registrovaném partnerství za jeho zvýhodnění jedné skupiny občanů oproti jiným

---

⁸⁵ Srov. Zákon o rodině 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 9.

⁸⁶ Zákon č.115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, § 1.

⁸⁷ Srov. CIC 1983, c. 1055.

⁸⁸ *Společné stanovisko deseti církví k přijetí zákona o registrovaném partnerství homosexuálu* In <http://liga.gl/rp-2006-01-10-cirkve.phtml>.

⁸⁹ *Společné stanovisko deseti církví k přijetí zákona o registrovaném partnerství homosexuálu* In <http://liga.gl/rp-2006-01-10-cirkve.phtml>.

⁹⁰ *Dopis prezidenta republiky Václava Klause předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Lubomíru Zaorálkovi* In *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?*, s. 13.

skupinám.⁹¹ Mnoho slov a paragrafů zákona o registrovaném partnerství je „doslovným přepisem“⁹² zákona o rodině. To vyvolává pocit obdobnosti a stejné důležitosti registrovaného partnerství a manželství. V zákoně chybí zdůvodnění, proč má být toto partnerství státem registrované a preferované oproti jiným druhům mezilidských vztahů. Tím zákon zvýhodňuje jednu skupinu obyvatel země oproti jiným. Dále zákon postrádá vymezení účelu vztahu registrovaného partnerství.

Veto prezidenta republiky bylo v poslanecké sněmovně přehlasováno a zákon o registrovaném partnerství nabyl účinnosti 1. července 2006.

Registrované partnerství zaniká smrtí jednoho z partnerů, prohlášením partnera za mrtvého nebo zrušením rozhodnutím soudu.⁹³ Partner, který chce svůj registrovaný svazek zrušit, musí podat návrh na zrušení registrace a prokázat před soudem, že partnerský vztah již fakticky netrvá.⁹⁴ Soud v tomto případě má zkoumat, zda partnerský vztah trvá či netrvá, ale v zákoně nejsou stanoveny znaky, podle nichž lze toto určit. Pokud návrh na zrušení registrace partnerství podali oba registrovaní partneři, soud nezkoumá, zda partnerský vztah již fakticky netrvá a rovnou ho zruší.⁹⁵

Partnerství je uzavřeno neplatně, pokud osoby byly vůči sobě v příbuzenském poměru v linii přímé nebo sourozenci. Vstoupit do partnerství nemůže osoba, která nedosáhla osmnácti let věku nebo nemá způsobilost k právním úkonům. Osoba, která již vstoupila do partnerství ať v České republice nebo v zahraničí, nebo uzavřela manželství a tento svazek trvá, nemůže vstoupit do partnerství.⁹⁶

Partnerství ani nevznikne, pokud prohlášení o vstupu do manželství trpělo vadou nedostatku svobodného projevu vůle, nebo bylo učiněno v omylu ohledně vzniku partnerství. Partnerství nevznikne, jestliže alespoň jedna osoba nebyla v době prohlášení státním občanem České republiky, nebo byly úmyslně uvedeny nepravdivé údaje v dokladech požadovaných k partnerství.⁹⁷

---

⁹¹ KLAUS, V. *Dopis prezidenta republiky Václava Klause předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Lubomíru Zaorálkovi* In *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?*, s. 12.

⁹² KLAUS, V. *Dopis prezidenta republiky Václava Klause předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Lubomíru Zaorálkovi* In *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?*, s. 13.

⁹³ Srov. Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., § 14.

⁹⁴ Srov. Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., § 16.

⁹⁵ Srov. Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., § 16.

⁹⁶ Srov. Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., § 4 (3), (4).

⁹⁷ Srov. Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., § 5.

5 ROZVOD V PÍSMU SVATÉM

Starý zákon spatřuje základ nerozlučitelnosti a jednoty manželství v řádu stvoření. „*Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.*“ (Gn 2,24) Porušení manželské věrnosti je výrazem nevěry vůči Bohu (Oz 4,2; Jr 3,6; Ez 23).

Starozákonní verše Dt 24,1-4 se týkají manželské rozluky. Jde o povolení propustit ženu. „*Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. Ona vyjde z jeho domu, odejde a vdá se za jiného muže. Ale ten druhý muž k ní také pojme nenávisť, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. Anebo ten druhý muž, který si ji vzal zemře. Tu její první manžel, který ji vykázal, si ji znovu za ženu vzít nemůže, když byla poskvrněna, neboť by to před Hospodinem byla ohavnost. Neuvalíš hřích na zemi, kterou ti Hospodin, tvůj Bůh, dává do dědictví.*“ (Dt 24,1-4) Mluví se zde o rozlukovém listu, který předpokládá, že muž smí takový rozlukový lístek ženě dát. Zároveň zakazuje muži, který takový lístek ženě dal, aby si znovu vzal tuto ženu za manželku. V těchto verších Starého zákona se nejedná o povolení rozvodu manželství, ačkoli se vlastně předpokládá. Až pozdní židovství vyvodilo právě z tohoto místa povolení rozvodu, ale jen v určitém případě. Bible neuvádí přesný obsah podmínky pro rozvod. Důvodem k takovému rozlukovému lístku musí být něco mrzkého, doslova nějaká „nahota“,⁹⁸ blíže již neobjasněná. Rabínské výklady této nahoty jsou různorodé. Někteří se domnívají, že šlo o tělesnou vadu.⁹⁹ Jiní v tomto spatřují provinění ženy manželskou nevěrou.¹⁰⁰ Ovšem proti manželské nevěře se staví fakt, že nevěra byla trestána trestem nejvyšším, trestem smrti. „*Když bude přistižen muž, že ležel s vdanou ženou, oba zemřou: muž, který ležel se ženou, i ta žena. Tak odstraníš zlo z Izraele.*“ (Dt 22,22) Zdá se, že tehdejší praxe byla flexibilní a ponechávala muži určitou volnost. Ale propuštěná žena byla pro něho už navždy „poskvrněná“ a tím nedotknutelná. Zároveň toto ustanovení znamená jistou právní ochranu pro ženu. Při stanovení podmínky pro rozvod chtěl zákonodárce omezit možnou svévoli manžela. Muž ji nemůže zapudit jen na základě své libovůle v bezprostředním citovém rozrušení, ale až po určité právní formalitě. Na základě rozlukového lístku se žena směla opět provdat.

Oženit se znamenalo stát se vlastníkem ženy. Po stvrzení smlouvy se z muže stal *ba'al* manželčin pán a majitel, z ženy se stala *be'ulat ba'al* – patřící pánovi, nebo *ešet iš* – paní pána. Od té chvíle byl muž povinen svou ženu vydržovat a poskytovat ochranu. Mohl si svou

⁹⁸ ערוה nahota, ohanbí, mrzkost. PÍPAL, B. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*, s. 132.

⁹⁹ Žáci Hilelovi. Srov. *Starý zákon Překlad s výkladem, čtvrtá a pátá kniha Mojžíšova*, s. 282.

¹⁰⁰ Žáci Šamajovi. Srov. *Starý zákon Překlad s výkladem, čtvrtá a pátá kniha Mojžíšova*, s. 282.

ženu kdykoli odvést, i ještě téhož dne. Žena byla svému manželovi povinována naprostou věrností, jinak by ji čekal trest smrti. Tento trest smrti byl zpočátku upálením, ale časem se zavedl trest ukamenováním.¹⁰¹

Je obtížné dovědět se něco více o tom, jak se manželská rozluka vyvíjela v praxi. Ozeášova kniha z 8. století př. K. nám předkládá k nahlédnutí ceremoniál, při němž se prorok obrací ke svědkům a říká o ženě: „*Vždyť ona není mou ženou a já nejsem jejím mužem.*“ (Oz 2,4) Někteří badatelé se domnívají, že tato slova by mohla představovat formuli, kterou muž říkal před svědky v okamžiku rozluky manželství.¹⁰²

Rozlukový list, o němž se Bible zmiňuje, je znám z nebiblických pramenů. Heinrich Mertens ve své knize jménem Učebnice bible uvádí rozlukový list, jenž je datovaný krátce před křesťanskou érou. V tomto listě stojí psáno: Rozlukový list. Prvního dne týdne, sedmého dne měsíce tišří roku 376 od stvoření světa podle našeho letopočtu v místě Kána, já Šimea, syn Oniášův a všechna další jména jež bych mohl nosit, původem z místa Seforis, z vlastního rozhodnutí a svobodné vůle, aniž by na mě kdokoli naléhal, propouštím tě, opouštím a vypovídám, Mirjam, dcero Ješuova a všechna další jména, jež bys mohla nosit, z místa Seforis, takže jsi volná a svou paní k tomu, abys šla a vdala se za muže, kterého budeš chtít, a nikdo ti v tom nebude moci zabránit ode dneška na věky věků. Takže jsi volná pro kteréhokoli muže a toto bude ode mě výhostní listina a doklad o propuštění a opouštěcí list podle Zákona Mojžíšova a Izraele. Rúben ben Jakob jako svědek. Gileád ben Ašer jako svědek.¹⁰³

Jak již bylo uvedeno, zapuzená žena se mohla opět vdát, ale mělo to své omezení. Zákon totiž považoval zapuzenou ženu, vdovu a nevěstku za nečisté, proto se tyto ženy nemohly provdat za kněze. „Kněz se může oženit pouze s pannou. Nesmí si vzít vdovu, rozvedenou ženu nebo nevěstku.“ (Lv 12,13-14) Když zůstala žena bolná po druhém manželství (protože ovdověla nebo byla zapuzena), její první manžel si jí už nikdy nemohl vzít. Právo zapudit svou manželku mohl muž ztratit, stávalo se tak v několika případech. Muž nesměl svou ženu zapudit, pokud ji křivě nařkl, že do manželství nevstoupila jako panna¹⁰⁴ nebo protože ji znásilnil.¹⁰⁵

Jak se zdá, rozvod byl pro muže snadnou záležitostí. To ale neplatilo z majetkového hlediska. Neboť zapudit manželku s sebou neslo finanční ztrátu. Manžel ztratit peníze za mohar a v případě, že se chtěl nově oženit, musel zaplatit obdobnou částku za novou ženu.

¹⁰¹ Srov. SCHWARTZ, M. *Láska v Bibli*, s. 58-59, 147-148.

¹⁰² Srov. SCHWARTZ, M. *Láska v Bibli*, s. 74.

¹⁰³ Srov. SCHWARTZ, M. *Láska v Bibli*, s. 74.

¹⁰⁴ Srov. Dt 22, 13-19.

¹⁰⁵ Srov. Dt 28, 20.

Mohar byl obdobou babylonského tirtahu, představoval odškodnění, které platil nápadníkův otec otci budoucí nevěsty, platil se v penězích nebo naturáliích. Protože vydáním dcery otec přicházel o část domácí pracovní síly. Ne každý muž si mohl dovolit takový sled výdajů. Proti rozvodu se stavěly ekonomické důvody, ale také zde byly společenské důvody. Časem odpor proti rozvodu ještě zesílil. Prorok Malachiáš, z doby babylonského zajetí, ve svých slovech¹⁰⁶ předjímá úplné odsouzení rozvodu, které dovršil Ježíš.

V Novém zákoně, v Matoušově evangeliu farizeové vedou diskusi s Ježíšem o nerozlučitelnosti manželství. Farizeové mají na mysli předpis o rozvodu v Dt 24,2-4. Jejich otázka je vedena snahou zaskočit Ježíše a dostat ho do rozporu se Zákonem. Ježíš v odpovědi mluví o tvrdosti lidského srdce, kvůli které byl „... rozvod Mojžíšem pouze tolerován, tedy připuštěn, ale nikoli Bohem pozitivně zamýšlen a plánován.“¹⁰⁷ „*Tu k němu přišli farizeové a pokoušeli ho: Je dovoleno propustit manželku z jakékoli příčiny? Odpověděl jim: Nečetli jste, že Stvořitel od počátku muže a ženu učinil je? A řekl: Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva, ale jeden. A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj! Namítnou mu: Proč tedy Mojžíš ustanovil, že muž smí propustit svou manželku tím, že jí dá rozlukový lístek? Odpoví jim: Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo.*“ (Mt 19,3-8) Podle perikopy Mk 10,2-12 byl Ježíš dotázán, zda smí muž propustit svou manželku. „*Tu přišli farizeové a zkoušeli ho: ptali se ho, je-li muži dovoleno propustit manželku. Odpověděl jim: Co vám ustanovil Mojžíš? Řekli: Mojžíš dovolil napsat rozlukový lístek a propustit. Ježíš jim řekl: Pro tvrdost vašeho srdce vám napsal toto ustanovení. Od počátku stvoření Bůh učinil člověka jako muže a ženu; proto opustí muž svého otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva, ale jeden. A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj! V domě se mučedníci znovu na tu věc ptali. I řekl jim: Kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, dopouští se kvůli ní cizoložství; a jestliže manželka propustí svého muže a vezme si jiného, dopouští se cizoložství.*“ (Mk 10,2-12) prorocké slovo Ježíšovo je ve své nestarší formě zachyceno u Lukáše: „*Kdo propustí svoji ženu a vezme si jinou, dopouští se cizoložství.*“ (Lk 16,18) Verše Markova evangelia předpokládají možnost, že i žena měla právo zrušit manželství. To bylo možné v římském právu. Oproti tomu Lukášovo evangelium nás odkazuje k židovsko-křesťanským poměrům. Předpokládá, že manželství může rozloučit jen muž. Zákaz rozvodu, který je doplněn o výjimku, kromě případu smilstva nalézáme v Mt

---

¹⁰⁶ Srov. Mal 2, 14-16.

¹⁰⁷ SLAVÍK, M. *Manželství – od snů k realitě*, s. 11-12.

5,32; 19,9; Sk 15,20; 15,28. Na pozadí židovsko-křesťanských obcí se pravděpodobně jedná o zpřísnění tóry, rozvod kvůli Bohu, nikoli o právo na druhý sňatek.¹⁰⁸

V Listu Efezským je bezpodmínečná věrnost manželů založena na bezpodmínečné věrnosti svazku Krista a jeho církve. „Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev.“ (Ef 5,31-32) pro křesťana je porušení manželské věrnosti prohřeškem proti bytí v Kristu Nejhlubší zdůvodnění nerozlučitelnosti manželství spočívá ve věrnosti Boží k jeho smlouvě, obzvláště v nerozlučité věrnosti, kterou Kristus projevuje vůči své církvi a jejímž znamením a plodem je svátost manželství. Manželství je znamením spojení Krista a církve. Jednota Krista a církve je vlastně zobrazena manželstvím, nerozlučitelnost tohoto manželského znamení je tedy dána nerozlučitelností Krista a církve.¹⁰⁹

Apoštol Pavel řeší vztahy mezi pohany a odkazuje k autoritě Ježíšových slov, která vylučují rozvod, přesto v dané situaci korintské obce zavádí určitou rozvodovou praxi.¹¹⁰ Jedná se o situace, kdy jeden z manželů se stal křesťanem, ale druhý z manželů křesťanství nepřijal. „Těm, kteří žijí v manželství, přikazuji – ne já, ale Pán – aby žena od muže neodcházela. A když už odejde, ať zůstane neprovdána nebo se s mužem smíří; a muž ať ženu neopouští. Ostatním pravím já, a ne už Pán: Má-li někdo z bratří ženu nevěřící a ona je ochotna s ním zůstat, ať ji neopouští. A má-li žena muže nevěřícího a on je ochoten s ní zůstat, ať ho neopouští Nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s nevěřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem, jinak by vaše děti byly nečisté; jsou však přece svaté! Chce-li nevěřící odejít, ať odejde. Věřící nejsou v takových případech vázáni. Bůh nás povolal k pokoji.“ (1 Kor 7,10-15) Apoštol Pavel svou radou nabídl dvojí řešení dané situace. Věřící muž má zůstat se svojí manželkou, je-li s ním ochotna zůstat. Stejně je tomu v případě věřící manželky. Ale jestliže nevěřící manželka nechce respektovat víru věřícího manžela, je možné, aby se rozešli. Taktéž v případě nevěřícího manžela. „V situaci, kdy věřící stál před volbou, zda zůstat v manželství, které neumožňovalo život podle víry, nebo zda opustit manželství za účelem života v pokoji podle víry, Pavel radil dát přednost životu podle víry.“¹¹¹

¹⁰⁸ Srov. KASPER, W. Teologie křesťanského manželství, s. 41-46.

¹⁰⁹ Srov. KASPER, W. Teologie křesťanského manželství, s. 42-43.

¹¹⁰ Srov. KASPER, W. Teologie křesťanského manželství, s. 46.

¹¹¹ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 18.

6 CÍRKEVNÍ NULITA MANŽELSTVÍ

Církevní právo stojí na základě principu nerozlučitelnosti. „*Uznané a dokonané manželství nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti.*“¹¹²

Církevní nulita manželství znamená prohlášení manželství za neplatné. Manželství je neplatné, jestliže nevznikl manželský svazek z důvodu nedispensovatelné nebo nedispensované vylučující překážky, která zneschopňuje osobu uzavřít platné manželství, z důvodu chybějícího nebo vadného manželského souhlasu a z důvodu vady kanonické formy, tedy způsobu uzavírání manželství, který vyžaduje církevní právo k platnosti. „Manželství vytváří tři základní prvky, souhlas, zproštění od překážek a kanonická forma. Všechny pře o platnost manželství začínají u těchto tří zdůvodnění. Manželství se stává neplatným pro některou překážku, nebo pro vadu v souhlasu nebo pro nedodržení kanonické formy.“¹¹³

Řízení ve věci prohlášení neplatnosti manželství začíná podáním žaloby u soudu (*libellus*). O vyhlášení neplatnosti manželství mohou požádat manželé nebo ochránce spravedlnosti.¹¹⁴ Než církevní soudce přijme záležitost k projednání, použije pastorační prostředky k obnově manželského soužití, pokud vidí naději na dobrý výsledek.¹¹⁵ Následuje přijetí žaloby, předvolání druhé strany, sdělení obsahu soudního spisu¹¹⁶ a formulování předmětu sporu (*contestatio litis*).¹¹⁷ Aby soudce zjistil pravdu, vyslechne strany.¹¹⁸ Důkazní břemeno nese ten, kdo něco tvrdí.¹¹⁹ Důkazy tvoří veřejné a soukromé dokumenty,¹²⁰ svědkové,¹²¹ znalci,¹²² i soudní doznání.¹²³ Po dokazování dovolí soudce nahlédnout do soudního spisu a umožní podání obhajoby a námitek.¹²⁴ Po soudním projednání vynese soudce rozsudek na základě mravní jistoty získané z akt a důkazů.¹²⁵ Rozsudek musí být zveřejněn, oznámen stranám nebo jejich zástupcům zasláním nebo předáním.¹²⁶ Rozsudek i

---

¹¹² CIC 1983, c. 1141.

¹¹³ ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 82.

¹¹⁴ Srov. CIC 1983, c. 1501, 1674.

¹¹⁵ Srov. CIC 1983, c. 1676.

¹¹⁶ Srov. CIC 1983, c. 1507, 1677.

¹¹⁷ Srov. CIC 1983, c. 1677 § 3.

¹¹⁸ Srov. CIC 1983, c. 1530.

¹¹⁹ Srov. CIC 1983, c. 1536.

¹²⁰ Srov. CIC 1983, c. 1540.

¹²¹ Srov. CIC 1983, c. 1548.

¹²² Srov. CIC 1983, c. 1574, 1680.

¹²³ Srov. CIC 1983, c. 1535.

¹²⁴ Srov. CIC 1983, c. 1598, 1680.

¹²⁵ Srov. CIC 1983, c. 1608-1609.

¹²⁶ Srov. CIC 1983, c. 1614-1615.

odvolání strany, která se domnívá, že je rozsudkem poškozena se odešle k novému projednání k vyššímu soudu.¹²⁷ Manželství je prohlášeno za neplatné na základě dvou shodných rozhodnutí.¹²⁸ „Při projednávání manželských případů tak soudce a jiný personál církevních soudů musí postupovat podle obecných norem o soudech a soudních řízeních sporných a zároveň musí mít na paměti specifické normy o manželských aspektech řízení. Tato rozříštění procesních kánonů ztěžuje projednávání manželských případů. Nová instrukce *Dignitas Connubii* celou věc zjednodušuje a řeší tím, že shromažďuje kánony, které se týkají projednávání neplatnosti manželství z různých míst kodexu a vytváří z nich pokyny pro projednávání manželských případů více méně podle časového sledu, jak se u soudu odehrávají.“¹²⁹

6.1 Zneplatňující překážky (*impedimentum diriments*)

Kanonické právo stanovuje požadavky na nupturienty, které musí splnit, aby mohli uzavřít manželství. Jestliže tyto podmínky snoubenci nesplní, nejsou způsobilí pro platné uzavření manželství. „Tyto požadavky se v kanonickém právu tradičně nazývají překážkami (*impedimentum*) a jsou faktickými omezeními práva na manželství. Jsou zdůvodňována zkušenostmi, které ukazují, že ti, kteří vstupují do manželství, musí splňovat alespoň nějaké minimální požadavky, aby jejich manželství mohlo být úspěšné a nepoškozovalo dříve nebo později jednotlivce a společnost. Cílem překážek však není omezovat právo jednotlivců na manželství, ale chránit hodnoty manželství a rodiny.“¹³⁰

Již v Novém zákoně jsou zmínky o zákazu manželství, například zákaz manželství mezi blízkými příbuznými, zákaz manželství mezi věřícím a nevěřícím, zákaz manželství po rozvodu. Nejstarší koncily vyhlášovaly, ve kterých situacích a za jakých okolností nebyli snoubenci způsobilí uzavřít manželství. Ovšem tehdy ještě nebyla jednotná terminologie, ani zpracovaný jednotný výčet situací působící nezpůsobilost k uzavření manželství. Ještě ve 12. Století Gracián používal opisné výrazy při pojednáních o okolnostech, v nichž jsou nupturienti nezpůsobilí k uzavření manželství. Až na přelomu 12. a 13. Století začal Bernard z Pavie používat pro označení situací, které činí muže a ženu nezpůsobilými k uzavření manželství termín *impedimentum* – překážka. Středověcí kanonisté rozdělili překážky do dvou kategorií. Překážky zneplatňující (*impedimentum diriments*) a překážky zabraňující

¹²⁷ Srov. CIC 1983, c. 1682.

¹²⁸ Srov. CIC 1983, c. 1684.

¹²⁹ KAŠNÝ, J. *Dignitas connubii – instrukce o vyhlášení neplatnosti manželství* In *Revue církevního práva*, s. 61.

¹³⁰ KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky* In *Revue církevního práva*, s. 169.

(*impedimentum impediments*).¹³¹ V této linii i CIC 1917 rozlišoval překážky zabraňující (*impedimenta impedimentia*), označované jako zákonné záповědi (*impedimenta prohibentia*) a vylučující překážky (*impedimenta dirimentia*). Manželství uzavřené se zabraňující překážkou bylo uzavřeno platně, ale nedovoleně. Manželství uzavřené s vylučující překážkou bylo uzavřeno neplatně. CIC 1983 zná pouze překážky, které vylučují platné uzavření manželství (*impedimenta dirimentia*), podle úředního českého překladu zneplatňující překážky.¹³² V novém kodexu je definováno dvanáct zneplatňujících překážek. Tyto překážky se vztahují k lidské důstojnosti, k podstatným cílům a vlastnostem manželství, k ochraně náboženské víry a náboženských závazků a k ochraně integrity lidské osoby.¹³³ Zneplatňujícími překážkami jsou nedostatečný věk, tělesná neschopnost, trvající manželský svazek, rozdílnost náboženského vyznání, svěcení, řeholní sliby, únos, zločin, pokrevní příbuzenství, švagrovství, veřejná počestnost, zákonné příbuzenství. Jedna z dřívějších překážek CIC 1917, překážka duchovního příbuzenství, zanikla ke dni účinnosti CIC 1983, ale v CCEO zůstala zachována.

Překážky manželství jsou podle původu božského práva nebo církevního práva. Překážky božského práva jsou nedispenzovatelné, překážky církevního práva jsou naopak dispenzovatelné. Dispenz způsobí schopnost osoby k platnému uzavření manželství.¹³⁴ Dispenz udílí buď Apoštolský stolec nebo místní ordinář. Místní ordinář¹³⁵ může dispenzovat ode všech překážek církevního práva podřízené a všechny, kdo právě pobývají na jeho vlastním území s výjimkou překážek, které jsou vyhrazeny Apoštolskému stolci. Pouze Apoštolský stolec smí dispenzovat překážky vzniklé ze svátosti svěcení, veřejného doživotního slibu čistoty řeholní společnosti a překážku zločinu. V určitých případech a za určitých okolností smí některé překážky dispenzovat kompetentní oddávající, některé překážky smí dispenzovat zpovědník.¹³⁶

6.1.1 Překážka nedostatečného věku

Kán 1083 - § 1. Muž před dovršeným šestnáctým rokem věku, žena před čtrnáctým, rovněž dovršeným, nemohou platně uzavřít manželství.

§ 2. Biskupská konference může stanovit věk pro dovolené uzavření manželství.

¹³¹ Srov. KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky* In *Revue církevního práva*, s. 170-171.

¹³² Srov. KLIMEŠ, P. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*, s. 55-56; TRETERA, A. *Církevní právo*, s. 13.

¹³³ Srov. KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 42-58.

¹³⁴ Srov. TRETERA, J. R. *Konfesionální právo a církevní právo*, s. 246-247.

¹³⁵ Srov. CIC 1983, c. 134.

¹³⁶ Srov. CIC 1983, c. 1078-1082.

Kanonické právo stanoví v tomto kánonu minimální věk pro uzavření manželství u mužů čtrnáct let a u žen šestnáct let. Znamená to, že muž narozený 1. ledna 1980 se smí platně oženit od 2. ledna 1996. Tato věková hranice je stanovena pro celou univerzální církev. „Cílem této překážky je zajistit alespoň minimální, základní fyzickou zralost nupturientů.“¹³⁷

Manželská překážka věku je církevního práva, proto je dispensovatelné. Dispensovatelná je do hranice dané přirozeným právem. Vzhledem k účelu manželství je nutné, aby nupturienti dosáhli základní tělesné zralosti.¹³⁸ Dispenz uděluje místní ordinář.

CIC 1917 v c. 1067 stanovila nezralost věku (*defectus aetatis*) jako překážku platnosti uzavření manželství. Věková hranice byla šestnáct let pro muže a čtrnáct let pro ženu.¹³⁹ „Až do roku 1918 kanonické právo vyžadovalo jako minimální věk k manželství pro ženu dvanáct a pro muže čtrnáct let věku.“¹⁴⁰

Podle českého sekulárního práva mohou manželství uzavřít osoby zletilé (ve věku od osmnácti let) nebo osoby starší šestnácti let, kterým bylo soudem povoleno uzavřít manželství. Toto povolení může být uděleno pouze jednomu z nupturientů.¹⁴¹ Také ČBK se přizpůsobila c. 1083 § 2, aby nevznikala neplatná manželství, takže věk k uzavření manželství je podle občanského práva.

6.1.2 Překážka neschopnosti (*impotentia coeundi*)

Kán. 1084 - § 1. Neschopnost k souloži, předchozí a trvalá, ať na straně muže nebo ženy, ať osobní nebo relativní, zneplatňuje manželství co do jeho podstaty.

§ 2. Jestliže je překážka neschopnosti pochybná, ať pochybností právní nebo skutkovou, není překážkou pro uzavření manželství; pokud pochybnost trvá, manželství nemůže být prohlášeno za neplatné.

§ 3 Neplodnost manželství ani nezakazuje, ani nezneplatňuje, při zachování kán. 1098.

V případě neschopnosti k souloži se jedná především o neschopnost k naplnění jednoho z podstatných účelů manželství. Je třeba rozlišovat impotenci na *impotentia generandi* neboli *strilitas* (neplodnost) a *impotentia coeundi*. Impotentia generandi je neschopnost splodit potomka. Neplodnost není překážkou manželství a nepůsobí neplatnost manželství.

¹³⁷ NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 48.

¹³⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 48; ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 30.

¹³⁹ CIC 1917 nabyl účinnosti 19. května 1918.

¹⁴⁰ KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky – De impedimentis dirimentibus* In *Revue církevního práva* č. 26 3/03, s. 172.

¹⁴¹ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 13.

„neplodnost by mohla způsobit manželství pouze tehdy, kdyby vedla k závažnému nedostatku souhlasu, například: omyl ve vlastnosti osoby podle c. 1097 § 2 podvod podle c. 1098, podmínka do přítomnosti podle c. 1102 § 2.“¹⁴² Dobrovolná sterilizace (podvázání vejcovodů nebo vasektomie) zřídka po nebo před uzavřením manželství smí být ukazatelem záměru proti dobru dětí (c. 1101 § 2).¹⁴³

Impotentia coeundi je neschopnost k souloži, neschopnost pokusit se zplodit potomka. Impotentia coeundi je manželskou překážkou za podmínek, že se jedná o skutečnost předcházející, trvalou a jistou. Podmínka, že se musí jednat o skutečnost předcházející uzavření manželství, vyjadřuje, že tato skutečnost existovala již v době okamžiku výměny manželského souhlasu. Musí se také jednat o skutečnost trvalou, kterou nelze léčit běžnými prostředky nebo sama pomine. Nerozhoduje, zda se jedná o neschopnost způsobenou organicky či psychicky, absolutní ke kterémukoli partnerovi či relativní ke konkrétnímu partnerovi nebo určité skupině osob, do níž partner patří.

Neschopnost k souloži musí být jistá. Jestliže je skutečnost neschopnosti k souloži pochybná, není překážkou pro uzavření manželství a jestliže tato pochybnost trvá, manželství nemůže být prohlášeno za neplatné.

Překážka tělesné neschopnosti je božského práva a je nedispensovatelná. V CIC 1917 i CCEO je překážka tělesné neschopnosti upravena shodně s CIC 1983. České sekulární právo nezná překážku neschopnosti k souloži.

6.1.3 Překážka trvajících manželského svazku (*impedimentum ligaminis*)

Kán. 1085 – 1. Neplatně uzavírá manželství ten, kdo je vázán dřívějším manželstvím, i nedokonaným.

§ 2. I když dřívější manželství je neplatné nebo rozloučené z jakéhokoli důvodu, nelze tím samým nové manželství uzavřít, dokud není s jistotou známa neplatnost nebo rozloučení předchozího manželství.

Každé platné manželství váže manžely a je překážkou pro uzavření nového manželství. Dokud trvá manželský svazek, jsou jím oba manželé vázáni a ani jeden z nich nemůže platně uzavřít sňatek s třetí osobou. Platné manželství je překážkou pro uzavření nového manželství, a to i takové manželství, které nebylo dokonáno pohlavním aktem. Manželská překážka předcházejícího manželství vzniká v okamžiku výměny manželského souhlasu, ne až po

¹⁴² NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 51.

¹⁴³ Srov. BEAL, P.; CORIDEN, J. A.; GREEN, T. J *The New commentary on the Code of Canon Law*, s. 1286.

dovišení manželství sexuálním úkonem. Překážka manželského pouta vzniká i v případě, že manželství uzavřely dvě nepokřtěné osoby. Takové manželství je přirozené (*matrimonium naturale*) a platné. Platí pro něj zásada jednoty a nerozlučitelnosti.¹⁴⁴ Překážka trvajících manželského svazku zaniká v případě zrušení nedokonaného manželství papežem,¹⁴⁵ rozloučením manželství na základě privilegií ve prospěch víry (*in favorem fidei*),¹⁴⁶ dvojím shodným prohlášením církevního soudu o neplatnosti manželství.¹⁴⁷ Překážka trvajících manželství z hlediska církevního práva nezaniká občanským rozvodem manželství, prohlášením manželství za neplatné pouze sekulární autoritou. Manželský svazek trvá i za okolností, že bylo realizováno odloučení manželů za trvání manželství církevní autoritou¹⁴⁸ nebo je jeho platnost posuzována církevním soudem, běží řízení o rozloučení manželství podle církevního práva.

V případě pochybnosti o platnosti manželství prvně uzavřeného manželství, není možné uzavřít manželství nové, tímto ustanovením c. 1085 § 2 tak přichází na pomoc c. 1060, podle kterého manželství požívá výhodu práva (*matrimonium gaudet favore iuris*).

Na základě přirozenoprávního principu monogamie jde o překážku přirozeného práva, a proto nedispensovatelnou.

CIC 1917 v c. 1069 a CCEO v c. 802 upravují tuto překážku shodně. České sekulární právo také uznává trvalý manželství jako manželskou překážku.¹⁴⁹ Stanoví trestní sankci odnětí svobody až na dva roky.¹⁵⁰ Rozdíl mezi církevním právem a sekulárním právem je v tom, že zákon o rodině považuje za legitimní způsob zániku manželství občanský rozvod a prohlášení manžela za mrtvého.

6.1.4 Překážka různosti náboženství (*impedimentum disparitatis cultus*)

Kán. 1086 - § 1. Neplatné je manželství mezi dvěma osobami, z nichž jedna je pokřtěna v katolické církvi nebo do ní přijata a neodpadla od ní formálním úkonem, a druhá osoba je nepokřtěná.

§ 2 Od této překážky se může udělit dispens až po splnění podmínek v kán. 1125 a 1126.

¹⁴⁴ Srov. KLIMEŠ, P. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*, s. 50.

¹⁴⁵ Srov. CIC 1983, c. 1142.

¹⁴⁶ Srov. CIC 1983, c. 1143-1149.

¹⁴⁷ Srov. CIC 1983, c. 1684.

¹⁴⁸ Srov. CIC 1983, c. 1151-1155.

¹⁴⁹ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 11.

¹⁵⁰ Trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 210.

§ 3. *Jestliže některá strana je v době uzavření manželství obecně považována za nepokřtěnou nebo jestliže její křest byl pochybný, předpokládá se podle kán. 1060 platnost manželství, dokud se s jistotou neprokáže, že jedna strana je pokřtěná a druhá pokřtěná není.*

Překážka různosti náboženství vzniká v případě, že osoba, se kterou má katolický nupturient uzavřít manželství, je nepokřtěná. Tato překážka má chránit manžele. Vede k hledání partnera se shodným náboženským vyznáním. Zároveň tím chrání víru katolického manžela a víru dětí. Překážka se vztahuje na pokřtěné katolíky, kteří uzavírají manželství a nepokřtěnou osobou nevěřící či vyznávající jinou náboženskou víru. Překážka se netýká těch, kteří formálním úkonem přerušili spojení s katolickou církví. Manželství dvou nepokřtěných osob a manželství pokřtěného nekatolíka s nepokřtěnou osobou není vázáno tímto ustanovením.¹⁵¹

Manželství může být prohlášeno za neplatné, jestliže je získána nepochybná jistota o tom, že v době uzavření manželství nebyl jeden z nupturientů platně pokřtěn.

Překážka různosti náboženství je církevního práva, a proto je dispenzovatelné. Dispenz uděluje místní ordinář. Podmínky pro udělení dispenze jsou stejné jako pro dovolení uzavřít smíšené manželství. Katolický nupturient musí prohlásit, že je připraven chránit svou víru a přislíbí, že se bude snažit o katolický křest dětí a jejich výchovu. Nekatolický nupturient musí být včas informován o těchto příslibech. Oba budou poučeni o podstatných vlastnostech manželství a ani jeden z nich je nesmí vylučovat. Při sepisování snubního protokolu katolický nupturient písemně stvrzuje své sliby a nekatolík, že byl informován.¹⁵² „Důvodem těchto podmínek není náboženská nadřazenost nebo nesnášenlivost, ale spíše starostlivost o náboženskou stabilitu rodiny a tím i společnosti.“¹⁵³

V případě pochybnosti o tom, že v době uzavření manželství nebyla jedna strana pokřtěná nebo její křest byl pochybný, se manželství těší přízni práva¹⁵⁴ a předpokládá se jeho platnost.

CIC 1917 označoval tuto překážku jako smíšené manželství (mixta religio) a v c. 1060 přísně zapovídá, aby se uzavíralo manželství mezi dvěma pokřtěnými osobami, z nichž jedna je katolická, druhá je zapsaná do bludařské nebo rozkolnické sekty, jestliže existuje nebezpečí odvrácení od víry u katolického manžela a dětí, zakazuje se toto manželství samým božským

¹⁵¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 55.

¹⁵² Srov. CIC 1983, c. 1125.

¹⁵³ KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 38.

¹⁵⁴ Srov. CIC 1983, c. 1060.

zákonem.¹⁵⁵ CIC 1917 c. 1070 vázal překážkou různosti náboženství všechny katolíky, i ty, kteří přerušili společenství s katolickou církví. Manželství uzavřená v době účinnosti CIC 1917, tj. do 26. 11. 1983 včetně, je proto třeba posuzovat podle dřívější legislativy.¹⁵⁶ CCEO upravuje překážku různosti náboženství v c. 803 shodným způsobem jako CIC 1917. České sekulární právo nezná překážku různosti náboženství.

6.1.5 Překážka svěcení (*impedimentum ordinis sacri*)

Kán. 1087 – Neplatně uzavírá manželství, kdo přijal svátost svěcení.

Je důležité rozlišovat dva pojmy, závazek celibátu a překážku svěcení. Závazek celibátu se týká těch, kteří přijímají svátost svěcení jako svobodní a spadá do ordinačního práva. Překážka svěcení se týká osob již vysvěcených, které chtějí uzavřít manželství. Tato překážka spadá do manželského práva. Manželské právo se zabývá otázkou, zda vysvěcený muž může přijmout svátost manželství, nikoli zda může ženatý muž přijmout svátost svěcení. Překážka svěcení se vztahuje na osoby, které přijaly svátost svěcení ve stupni jáhenském, kněžském, biskupském. A není důležité, zda byl muž předpojetím svátosti svěcení ženatý, nebo nebyl. Jakmile přijal svátost svěcení, podléhá této překážce. To je v ordinačním právu.¹⁵⁷ Důvodem překážky svěcení je skutečnost přijatého svěcení, ne slib celibátu.

Tato překážka je církevního práva, a proto je dispenzovatelné. Dispenz udílí obvykle Apoštolský stolec.¹⁵⁸ Projednávání těchto žádostí, které bývají součástí tzv. laicizace, je v kompetenci Kongregace pro klérus. Překážku svěcení lze také odstranit úředním zjištěním neplatnosti svěcení.¹⁵⁹

Překážka svěcení se na základě CIC 1917 vztahuje i na muže, kteří před nabytím účinnosti motu proprio „*Ministeria quaedam*“ Pavla VI. 31. prosince 1972 přijali podjáhenské svěcení. CCEO upravuje překážku svěcení v c. 804 shodně s CIC 1983. České sekulární právo nezná překážku svěcení.

6.1.6 Překážka řeholního slibu čistoty (*impedimentum voti*)

Kán. 1088 – Neplatně uzavírá manželství, kdo je vázán veřejným doživotním slibem čistoty v řeholní společnosti.

¹⁵⁵ Srov. PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*, s. 139.

¹⁵⁶ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 55.

¹⁵⁷ Srov. CIC 1983, c. 1044, § 2.1.

¹⁵⁸ Srov. CIC 1983, c. 1078, § 2.

¹⁵⁹ Srov. CIC 1983, c. 1708-1712.

Překážka řeholního slibu čistoty se vztahuje na všechny řeholníky, kteří složili trvalý slib čistoty. Slib je uvážená a svobodná přípověď, učiněná Bohu, o možném lepším dobru.¹⁶⁰ Předmětem slibu je v tomto případě zřeknutí se manželství a život v sexuální zdrženlivosti. Musí jít o slib veřejný, doživotní a učiněný v řeholní společnosti. Slib je veřejný, když ho přijímá jménem církve kompetentní řeholní představený.¹⁶¹ Slib musí být doživotní (trvalý, věčný), tedy ne dočasný a musí být učiněn v řeholním institutě. Takový slib vytváří překážku pro platné uzavření manželství. Sliby učiněné v jiných institutech než řeholních netvoří manželskou překážku. Překážka se nevztahuje na novice (dosud nesložili řeholní sliby), řeholníky vázané časnými sliby (jejich manželství by bylo nedovolené, ale platné), členy sekulárních institutů a společností apoštolského života (právně neskládají veřejné sliby, šlo by o nedovolené uzavření manželství), zasvěcené panny a poustevníky, zasvěcené vdovy a vdovce (pouze nedovolené manželství), členy jiných způsobů zasvěceného života (podle c. 605), terciáře a na ty, kdo složili soukromý slib čistoty.¹⁶²

Překážka řeholního slibu je církevního práva, a proto je dispensovatelné. Dispens od této překážky je v institutech papežského práva vyhrazena Apoštolskému stolci, u řeholních institutů diecézního práva je vyhrazena diecéznímu biskupovi diecéze, v níž je dům, do kterého řeholník patří. „Dispens od této překážky je sice teoreticky možná, v praxi se ale neuděluje, protože život v řeholním společenství by byl těžko slučitelný s životem v manželství.“¹⁶³ Tato překážka může zaniknout také zákonitým vystoupením z řeholního institutu, dispensí od řeholních slibů,¹⁶⁴ propuštěním z řeholního institutu.¹⁶⁵

CIC 1917 c. 1073 obsahuje překážku slavných řeholních slibů, která se vztahuje na věčné sliby. CIC 1983 upravuje tuto oblast přísněji, překážka se vztahuje na sliby věčné slavné i jednoduché. CCEO upravuje překážku řeholního slibu v c. 805. Právo udělit dispens má v patriarchálních církvích patriarcha, v ostatních autonomních církvích Apoštolský stolec.¹⁶⁶ České sekulární právo nezná překážku řeholního slibu čistoty.

6.1.7 Překážka únosu nebo zadržování (*impedimentum raptus*)

Kán. 1089. – Mezi mužem a ženou, která byla odvedena nebo je zadržována za účelem

¹⁶⁰ Srov. CIC 1983, c. 1191, § 1.

¹⁶¹ Srov. CIC 1983, c. 1192, § 1.

¹⁶² Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 60-61.

¹⁶³ KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky – De impedimentis dirimentibus* In *Revue církevního práva* 26 3/03, s. 181.

¹⁶⁴ Srov. CIC 1983, c. 691-692.

¹⁶⁵ Srov. CIC 1983, c. 694-701.

¹⁶⁶ Srov. CCEO 1990, c. 759, § 2.

uzavření manželství, leda že by potom žena, osvobozena z moci únosce a nacházející se na místě pro ni bezpečném a svobodném, sama se dobrovolně rozhodla pro manželství.

Únos (*raptus*) je „násilné přemístění osoby na jiné místo a její zadržování na tomto místě spojené s omezením osobní svobody za účelem dosažení jejího jednání (v našem případě vyjádření manželského souhlasu).“¹⁶⁷ Při zadržování (*retentio*) jde o nucené setrvání osoby na nějakém místě spojené s omezením osobní svobody za účelem dosažení jejího jednání.¹⁶⁸ „Manželství je neplatné faktem únosu, nemusí se dokazovat nedostatek svobody vůle.“¹⁶⁹

Tato překážka chrání pouze ženu. Pokud by byl unesen muž nebo byl zadržován za účelem uzavření manželství, nevzniká tím překážka k uzavření manželství podle c. 1089. Pokud by byl unesen muž z důvodu uzavření manželství, takové manželství by mohlo být neplatné z důvodu absence svobody manželského souhlasu.¹⁷⁰ Žena je nezpůsobilá uzavřít manželství kvůli překážce únosu nebo zadržování, pokud je žena unesena nebo zadržována proti její vůli (násilím, vyhrožováním) z důvodu uzavření manželství, přičemž není důležité, zda únos nebo zadržování vykoná muž sám, nebo prostřednictvím někoho jiného.

Překážka únosu, zadržování je, je překážkou církevního práva, může být dispenzována. Dispenz udílí místní ordinář. „Dispenz osvobozuje pouze od povinnosti umožnit unesené ženě, aby se dostala na místo, kde by si mohla skutečně zvolit i jiný způsob života, dříve než by se rozhodla pro manželství se svým (nyní už bývalým) únoscem.“¹⁷¹ Překážka zaniká v případě, že po ukončení situace únosu či zadržování, když se žena nachází na, pro ni bezpečném a svobodném místě, se sama pro manželství rozhodne. Jedná se o překážku spíše historického rázu, na území západní a střední Evropy jen obtížně představitelnou.

CIC 1917 v c. 1074 chrání ženu před únosem nebo zadržováním z důvodu uzavření manželství. Oproti tomu CCEO v c. 806 obsahuje ustanovení, které chrání před únosem a zadržováním osobu, tedy ženu i muže. Tímto ustanovením je ve východních katolických církvích chráněn proti únosu nebo zadržování s úmyslem uzavření manželství i muž. České sekulární právo nezná překážku únosu nebo zadržování, ale svobodný souhlas k uzavření manželství chrání také. V případě násilného donucení ke sňatku, manželství ani nevznikne.¹⁷²

¹⁶⁷ NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 62.

¹⁶⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 62.

¹⁶⁹ TRETERA, R. *Církevní právo*, s. 14.

¹⁷⁰ Srov. CIC 1983, c. 1103.

¹⁷¹ KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 47.

¹⁷² Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17a (1).

6.1.8 Překážka zločinu (*impedimentum criminis*)

Kán. 1090 - § 1. Kdo za účelem uzavření manželství s určitou osobou přivodí smrt jejímu manželovi nebo vlastnímu manželovi, uzavírá toto manželství neplatně.

§ 2. Rovněž neplatně uzavírají mezi sebou manželství ti, kdo fyzickou nebo mravní součinností přivodili smrt manžela.

Důvodem pro vznik této překážky je vražda manželského partnera, který překáží v zamýšleném sňatku. „Náhodné zabití, např. při autonehodě, by nenaplnilo skutkovou podstatu této překážky.“¹⁷³

K zločinu může dojít dvěma způsoby. Zločin je způsoben jedním z nupturientů. V tomto případě se vyžaduje kvalifikovaný úmysl za účelem uzavření manželství s určitou osobou. Úmysl musí být prokázán. Překážka zločinu vzniká v situaci, kdy manžel zabije svého manželského partnera, a toto zabití je úmyslné a chtěné za účelem vzít si jinou určitou osobu, která je určena již v okamžiku vraždy. Překážka zločinu existuje pouze mezi tím, kdo zabíjel nebo nechal zabít a onou určitou osobou. V druhém případě je zločin způsoben fyzickou nebo mravní součinností obou nupturientů. V tomto případě se úmysl předpokládá. Jedná se o situaci, kdy muž a žena chtějí uzavřít manželství, ale on nebo ona již uzavřel platné manželství, proto vzájemnou pomocí fyzickou či psychickou způsobí smrt manžela nebo manželky.¹⁷⁴

Překážka je církevního práva, je dispensovatelná. Dispenz je vyhrazena Apoštolskému stolci.

V historii byla překážka zločinu spojována s cizoložstvím. Nakonec se dospělo k přesvědčení, že ke vzniku překážky stačí vražda manželského partnera spojená s úmyslem uzavřít manželství, aniž by došlo k cizoložství. Tak je v CIC 1917 v c. 1075 stanoveno, že manželství je neplatné v případě cizoložství spojeného s příslibem budoucího manželství, v případě cizoložství spojeného s jednostrannou vraždou manželského partnera a v případě společného usmrcení manželského partnera, i bez spáchání cizoložství způsobené fyzicky i morálně.¹⁷⁵ V CCEO je tato překážka stanovena v c. 807 totožnými slovy jako v CIC 1983. České sekulární právo překážku zločinu nezná.

¹⁷³ KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 47.

¹⁷⁴ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 183-185; NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 65-66.

¹⁷⁵ Srov. PEJŠKA, J. *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému*, s. 195-198.

6.1.9 Překážka pokrevního příbuzenství (*impedimentum consanguinitatis*)

Kán. 1091 - § 1. V přímé linii pokrevního příbuzenství je neplatné manželství mezi předky a potomky, jak legitimními, tak přirozenými.

§ 2. V boční linii je neplatné manželství až do čtvrtého stupně včetně.

§ 3. Překážka pokrevního příbuzenství se nenásobí.

§ 4. Nikdy se nedovoluje manželství, jestliže je nějaká pochybnost, zda strany jsou pokrevně příbuzné v některém stupni přímé linie nebo ve druhém stupni boční linie.

Tato překážka brání uzavírání manželství mezi blízkými příbuznými. Je stanovena pro celou přímou linii, tedy ve všech stupních přímé linie a v boční linii do čtvrtého stupně včetně. Způsob počítání příbuzenského poměru od raného středověku až do CIC 1917 vycházel z germánského práva. CIC 1983 počítá příbuzenské vztahy podle antického římského práva.¹⁷⁶ Příbuzenské vztahy se počítají podle c. 108. „Předek a potomek jsou příbuzní v přímé linii (např. babička a vnuk). Ti, kteří mají společného předka, ale nejsou vůči sobě předek a potomek, jsou příbuznými v boční linii (např. strýc a neteř). Stupeň se stanoví tak, že se sečtou všechny osoby v jedné linii, pokud se jedná o linii přímou, nebo v obou liniích, pokud se jedná o linii boční, a odečte se společný předchůdce.“¹⁷⁷

Tato překážka je dispenzovatelná pouze částečně. Obvykle ve čtvrtém stupni boční linie, ve třetím stupni boční linie výjimečně. Ve druhém stupni boční linie je překážka božského práva a nikdy není dispenzovatelná, stejně tak v přímé linii.¹⁷⁸ Dispens udílí místní ordinář. Překážka pokrevního příbuzenství se nenásobí, rozhodující je nejbližší příbuzenství ke společnému předku. V případě pochybnosti o existenci pokrevního příbuzenství v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie je uzavření manželství zakázáno. Takové manželství by bylo nedovolené.

V CIC 1917 se překážka pokrevní vztahovala na šestý stupeň boční linie a bylo možné násobení této překážky. V CCEO je překážka pokrevního příbuzenství stanovena shodně jako v CIC 1983. V českém sekulárním právu je překážka zákonného příbuzenství stanovena výrazy předek, potomek, sourozenci, nepočítá se na linie a stupně. Překážka pokrevního příbuzenství vzniká mezi předky a potomky a mezi sourozenci.¹⁷⁹ Kanonické

¹⁷⁶Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 186; KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky – De impedimentis dirimentibus* In *Revue církevního práva* 26 3/03, s. 183.

¹⁷⁷ KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky – De impedimentis dirimentibus* In *Revue církevního práva* 26 3/03, s. 183.

¹⁷⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 69.

¹⁷⁹ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 12.

právo jde dále a překážka se vztahuje ještě i na strýce a neteř, nebo tetu a synovce a na bratrance a sestřenici. Vyjádřeno v počítání kanonického práva to znamená, že překážka pokrevního příbuzenství se v zákoně o rodině vztahuje na celou přímou linii a na boční linii ve druhém stupni, v kanonickém právu se překážka pokrevního příbuzenství vztahuje také na celou přímou linii, ale na boční linii až do čtvrtého stupně.

6.1.10 Překážka švagrovství (*impedimentum affinitatis*)

Kán. 1092 – Švagrovství v přímé linii činí manželství neplatným v kterémkoliv stupni.

Švagrovství (afinita) je vztah mezi jedním manželem a pokrevními příbuznými druhého manžela. Vzniká pouze na základě platného manželství, avšak trvá i po zániku manželství. Švagrovské příbuzenství nevzniká mezi pokrevními příbuznými manželských stran. Základ tvoří nejužší vztah mezi manžely a zároveň skutečnost, že jeden partner se začleňuje do rodiny druhého partnera. Počítání na stupně a linie je stejné jako u pokrevního příbuzenství. Osoby jsou ve švagrovském příbuzenství ve stejné linii a stupni vůči jednomu manželovi, jako jsou pokrevně příbuzné s druhým manželem.¹⁸⁰ Překážka afinity je stanovena v celé přímé linii. Nenásobí se, rozhodující je nejnižší vztah ke společnému předku. „V případě smrti manžela tato překážka brání ženě, aby si vzala muže, který do jisté míry byl v roli jejího otce a podobně tato překážka brání muži, aby si vzal matku své zemřelé manželky. Překážka švagrovského příbuzenství však nebrání vzít si bratra svého zemřelého manžela a muži nebrání vzít si sestru své zemřelé ženy.“¹⁸¹

Překážka švagrovství je církevního práva, a proto je dispenzovatelné. Dispenz udílí za normálních okolností místní ordinář.

V CIC 1917 podle c. 97 vznikala překážka švagrovství z platného manželství, čímž bylo zrušeno švagrovství z mimomanželského pohlavního styku. Podle c. 1077 se překážka švagrovství násobila a platila i pro boční linii do čtvrtého stupně. CCEO upravuje překážku švagrovství v c. 809 podobně jako CIC 1983. Tato překážka však platí nejen pro přímou linii, ale i pro boční linii do druhého stupně. České sekulární právo nezná překážku švagrovství, ani švagrovství.

¹⁸⁰ Srov. KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 57.

¹⁸¹ KAŠNÝ, J. *Zneplatňující překážky – De impedimentis dirimentibus* In *Revue církevního práva* 26 3/03, s. 185.

6.1.11 Překážka veřejné počestnosti (*impedimentum cognationis legalis*)

Kán. 1093 - Překážka veřejné počestnosti vzniká z neplatného manželství po začátku společného života anebo z veřejně dokazatelného konkubinátu; činí manželství neplatným v prvním stupni přímé linie mezi mužem a pokrevními příbuznými a naopak.

Překážka veřejné počestnosti vzniká ve dvou případech. První případ, kdy vyvstává překážka veřejné počestnosti, nastává z neplatného manželství po začátku společného života, dokonaného sexuálním úkonem. Druhý případ vytváří situace veřejně dokazatelného konkubinátu nebo veřejně známého konkubinátu.

Překážka veřejné počestnosti způsobuje neplatnost manželství v prvním stupni přímé linie mezi mužem a pokrevními příbuznými ženy a v prvním stupni mezi ženou a pokrevními příbuznými muže. Překážka trvá i po ukončení soužití.

Překážka veřejné počestnosti je církevního práva. Je dispensovatelné. Dispenz udílí za normálních okolností místní ordinář. V případě zplnění původně neplatného manželství, uzavřením manželství, překážka veřejné počestnosti přejde v překážku afinity.

Podle CIC 1917 překážka veřejné počestnosti pochází z neplatného manželství, i nedokonaného a z trvalého veřejně známého konkubinát, v prvním a druhém stupni přímé linie. CCEO v c. 810 upravuje překážku veřejné počestnosti širěji než CIC 1983. Překážka veřejné počestnosti vzniká ze situací jako v CIC 1983, navíc ještě ze situace, kdy dva katolíci uzavřou manželství neplatně pouze před občanskou autoritou nebo nekatolickou církevní autoritou. Překážka váže osoby v prvním stupni přímé linie. České sekulární právo nezná překážku veřejné počestnosti.

6.1.12 Překážka adoptivního příbuzenství (*impedimentum cognationis legalis*)

Kán. 1094 – Platně nemohou uzavřít mezi sebou manželství ti, kdo jsou ve vztahu zákonného příbuzenství vzniklého z osvojení, a to v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie.

Překážka činí nezpůsobilé k uzavření manželství osoby, které jsou v zákonném příbuzenství. Zákonné příbuzenství „je vztah založený nikoli rozením, ale na základě osvojení (adopce), osvojenec tak vstupuje do rodu osvojitele.“¹⁸² Kanonické právo respektuje právo jednotlivých zemí v oblasti adopce.¹⁸³ Když vznikne adoptivní příbuzenství podle sekulárního

¹⁸² NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 70.

¹⁸³ Srov. CIC 1983, c. 110.

práva, podle kanonického práva vznikne manželská překážka mezi osobami v přímé linii nebo ve druhém stupni boční linie, tedy mezi potomky a předky a mezi sourozenci. Způsob počítání adoptivního příbuzenství je stejný jako u pokrevního příbuzenství.

Překážka adoptivního příbuzenství je církevního práva, proto je dispensovatelné. Za normálních okolností uděluje dispens místní ordinář. Překážka zaniká osvojením.

CIC 1917 navazuje na sekulární právo. V oblastech, kde bylo zákonné příbuzenství definováno jako překážka uzavření manželství, bylo překážkou také v kanonickém právu a v oblastech, kde bylo stanoveno jako zákaz, bylo i pro kanonické právo zákazem.¹⁸⁴ CCEO v c. 812 obsahuje shodnou právní úpravu jako CIC 1983.

České sekulární právo v zákoně o rodině zakazuje uzavřít manželství mezi příbuznými na základě osvojení, pokud toto osvojení trvá, mezi předky a potomky a mezi sourozenci. Překážka může zaniknout zrušením osvojení.¹⁸⁵ (Osvojení může být dvojího druhu, zrušitelné a nezrušitelné. Při zrušitelném osvojení nedochází ke změně zápisu v matrice narozených, uvádí se pouze zmínka o osvojení. Tato adopce může být zrušena. Při nezrušitelném osvojení dochází ke změně zápisu v matrice narozených, uvádí se pouze adoptivní rodiče. Tuto adopci lze zrušit jen výjimečně.¹⁸⁶)

6.1.13 Překážka duchovního příbuzenství (*impedimentum cognationis spiritualis*)

Duchovní příbuzenství je vztah vznikající na základě kmotrovství. Historické kořeny této překážky sahají až k Justiniánovi do roku 530. Koncil v Trullo roku 692 stanovil tuto překážku na Východě. Na Západě byla vyhlášena až koncilem v Římě roku 731.¹⁸⁷ CIC 1917 v c. 1079 stanovil překážku duchovního příbuzenství mezi křtěncem a kmotrem a mezi křtěncem a křtícím. Duchovní příbuzenství vyplývalo ze svátosti křtu i ze svátosti biřmování, ale ze svátosti biřmování překážka uzavření manželství nevznikala.¹⁸⁸ Překážka duchovního příbuzenství nebyla převzata do CIC 1983. V západní církvi tato překážka zanikla nabytím účinnosti nového kodexu. V CCEO překážka duchovního příbuzenství zůstala zachována. Překážka se vztahuje na kmotra a křtěnce nebo kmotra a rodiče křtěnce. V případě udělení podmíněného křtu vzniká překážka duchovního příbuzenství, jen pokud se jedná o stejného kmotra, který byl i při prvním pochybném křtu. Překážka je dispensovatelné místním hierarchou. České sekulární právo překážku duchovního příbuzenství nezná.

¹⁸⁴ Srov. CIC 1917, c. 1059, 1080.

¹⁸⁵ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 12.

¹⁸⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 63-67.

¹⁸⁷ Srov. KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 58-59.

¹⁸⁸ Srov. PEJŠKA, J. *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému*, s. 220-221.

6.2 Manželský souhlas a jeho vady

Manželský souhlas je konstitutivní prvek manželství, nemůže být nahrazen žádnou lidskou mocí. Je to úkon vůle, jímž se obě strany navzájem neodvolatelně dávají a přijímají.¹⁸⁹ Platnost manželského slibu mohou narušit určité okolnosti, které stanoví kanonické právo.

Nedostatky manželského souhlasu lze rozdělit na tři skupiny podle nedostatků v poznání, ve vůli, v prezentaci souhlasu.¹⁹⁰ Do skupiny nedostatků v poznání patří nedosažení potřebného minima znalostí o manželství,¹⁹¹ omyl ohledně osoby druhého nupturienti nebo jeho zásadních vlastností,¹⁹² omyl v důležité vlastnosti druhého nupturienti vlivem podvodu,¹⁹³ omyl ohledně podstatných vlastností manželství,¹⁹⁴ omyl ohledně platnosti manželství,¹⁹⁵ nedostatečnost užívání rozumu,¹⁹⁶ závažná porucha soudnosti.¹⁹⁷ Do skupiny nedostatků ve vůli patří psychická neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti,¹⁹⁸ simulace souhlasu,¹⁹⁹ souhlas pod podmínkou,²⁰⁰ násilí nebo vážný strach.²⁰¹ Skupina nedostatků v prezentaci souhlasu zahrnuje uzavření manželství prostřednictvím zástupce²⁰² a prostřednictvím tlumočnicka.²⁰³

6.2.1 Nezpůsobilí k uzavření manželství

Kán. 1095 – Nezpůsobilí pro uzavření manželství jsou:

1° kdo nemají dostatečné užívání rozumu;

2° kdo mají závažnou poruchu soudnosti, co do podstatných práv a povinností manželských, které se předávají a přijímají;

3° kdo z psychických důvodů nejsou schopni převzít podstatné manželské povinnosti.

---

¹⁸⁹ Srov. CIC 1983, c. 1057, § 1.

¹⁹⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 97.

¹⁹¹ Srov. CIC 1983, c. 1096.

¹⁹² Srov. CIC 1983, c. 1097.

¹⁹³ Srov. CIC 1983, c. 1098.

¹⁹⁴ Srov. CIC 1983, c. 1099.

¹⁹⁵ Srov. CIC 1983, c. 1100.

¹⁹⁶ Srov. CIC 1983, c. 1095. 1.

¹⁹⁷ Srov. CIC 1983, c. 1095. 2.

¹⁹⁸ Srov. CIC 1983, c. 1095. 3.

¹⁹⁹ Srov. CIC 1983, c. 1101.

²⁰⁰ Srov. CIC 1983, c. 1102.

²⁰¹ Srov. CIC 1983, c. 1103.

²⁰² Srov. CIC 1983, c. 1105.

²⁰³ Srov. CIC 1983, c. 1106.

Podle tohoto kánonu jsou neschopni vyjádření platného manželského souhlasu ti, kdo postrádají dostatečné užívání rozumu. Nedostatečné užívání rozumu mají osoby dětského věku a lidé postižení duševní chorobou, nedostatečného rozumového rozvoje a také lidé stížení přechodnou aktuální ztrátou vědomí. Nejčastější příčinou je duševní choroba.²⁰⁴ Osoby takto nemocné mohou mít jasná období, v nichž se nemoc neprojevuje. Jasná období mohou být normální jen zdánlivě, proto nejsou zárukou odstranění nemoci. Pro platnost manželství není rozhodující, o jakou duševní poruchu se jedná, ale rozhodující je zjištění stupně neschopnosti a zodpovědnosti vzhledem k manželství.²⁰⁵ Posouzení závažnosti nemoci v konkrétním případě přísluší lékaři – znalci.²⁰⁶

V případě dočasné ztráty užívání rozumu je manželství uzavíráno neplatně. Týká se to osob pod vlivem alkoholu, drog, narkotik, hypnózy.²⁰⁷

Platně uzavřít manželství nejsou schopny osoby, které trpí závažnou poruchou soudnosti podstatných manželských práv a povinností. Jde o nedostatek hodnotícího rozlišení vzhledem povaze a významu manželských práv a povinností. Pro platné vyjádření souhlasu je zapotřebí zralosti, která dokáže zodpovědně zvážit konkrétní povinnosti a práva, které bude třeba převzít na celý život. Proto je možné, že nupturienti teoreticky znají tato práva a povinnosti, ale jestliže jedna strana ve své lehkomyšlnosti je nezralá a nepřikládá význam těmto právům a povinnostem, manželství bude neplatné.²⁰⁸ Nedostatečnost soudnosti může být v důsledku nedostatku užívání rozumu, nedostatku praktického úsudku v oblasti manželství, silné ovlivnění úsudku okolnostmi mimo rozum a vůli (zvláště vášněmi, které ovládnou rozumový úsudek). Dále v důsledku psychické poruchy (neurózy, psychopatologické stavy), sexuální anomálie, závažné citové nezralosti, poruchy osobnosti.²⁰⁹

Osoby, které z psychických důvodů nejsou schopny vzít na sebe manželské povinnosti, nejsou ani schopny uzavřít manželství platně. Tento bod se týká neschopnosti naplnit předmět souhlasu a v důsledku toho převzít uloženou povinnost. Kánon používá termín převzít podstatné manželské povinnosti, tak časově odkazuje na dobu uzavření sňatku, proto se platnost manželství posuzuje na základě momentu uzavření manželství, psychická příčina tedy musí existovat již v této době. Převzetí manželských práv a povinností by bylo bezobsažné, bez schopnosti tyto povinnosti plnit. Proto je třeba, aby tato neschopnost existovala již v okamžiku sňatku a byla trvalá. Nezpůsobilost převzít manželské povinnosti,

²⁰⁴ Srov. POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 45.

²⁰⁵ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 52.

²⁰⁶ Srov. CIC 1983, c. 1680.

²⁰⁷ Srov. POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 45; NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 107.

²⁰⁸ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 54.

²⁰⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 109.

činí osobu neschopnou pro manželství i za předpokladu, že v okamžiku vyjadřování manželského souhlasu měla dostatečnou soudnost pro platný souhlas. Osoba může vědět a kriticky poznávat, jaká jsou břemena manželského života, může si je přát plnit, ale nemusí být způsobilá je skutečně převzít. Pod tento bod byly zahrnuty vady a úchytky určitých nenormálních osob, návštěvníků nevěstinců, lidí postižených hysterií, vyložených zuřivců, lidí chorobně zaměřených jen na sebe, různých maniaků a samotářů, kteří nejsou schopni vytvořit hluboký a platný meziosobní vztah potřebný pro manželství. Dále sem patří lidé, kteří z psychofyziologického důvodu nedokáží vytvořit trvalé meziosobní vztahy, které vyžaduje manželství. Psychosexuální poruchy (homosexualita, nymfomanie, satyrismus, fetišismus, masochismus, sadismus) ovlivňují vůli a činí osobu nezpůsobilou k převzetí povinností manželského života. Poruchy týkající se sexuální oblasti mohou zneschopnit předat výhradní právo na vlastní tělo, nad nímž nemají kontrolu, odnímají svobodu nad rozhodováním vůle.²¹⁰

V CIC 1917 není ustanovení, které by odpovídalo CIC 1983 c. 1095. Lze toto ustanovení uplatnit i zpětně pro manželství uzavřená v době působnosti CIC 1917.²¹¹ V českém sekulárním právu upravuje uzavření manželství v případě duševní poruchy Zákon o rodině § 14. Manželství nemůže uzavřít osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům, osoba s omezenou způsobilostí k právním úkonům, bez povolení soudu, osoba stížená duševní poruchou, která by měla za následek omezení způsobilosti k právním úkonům. Taková manželství jsou neplatná.²¹²

6.2.2 Podvod (dolus)

Kán. 1098 – Neplatně uzavírá manželství, kdo byl oklamán podvodem za účelem dosažení souhlasu, když se podvod týká nějaké vlastnosti druhé strany, a tato vlastnost může ze své povahy vážně narušit společenství manželského života.

„Podvod je promyšlené jednání s úmyslem uvést někoho v omyl a přimět ho k právnímu jednání.“²¹³ Podvod ohledně důležité vlastnosti druhého nupturienti předpokládá, že osoba uzavírající manželství je přesvědčena, že její partner má určitou vlastnost, na kterou klade první osoba důraz, ale ve skutečnosti její partner tuto vlastnost nemá, a aby partner dosáhl manželství, uvádí první osobu podvodem v omyl. Podvodného jednání musí mít několik

²¹⁰ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 54-56.

²¹¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 112.

²¹² Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 14.

²¹³ POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 48.

znaků současně. Podvod musí být konán svobodným a uváženým jednáním²¹⁴ za účelem získání manželského souhlasu, může to být formou uvedení nupturienta v omyl nebo udržování ve stavu omylu, přičemž není důležité, zda je příčinou druhý nupturient nebo třetí osoba. Omyl se musí týkat v době uzavření manželství neexistující vlastnosti druhé strany. Tato vlastnost musí mít povahu závažně narušovat společenství manželského života. A ona mylná skutečnost této vlastnosti je zjištěna druhým nupturientem až po uzavření manželství.²¹⁵ Například závažná nemoc jednoho z nupturientů, který jí trpěl již před sňatkem, ale dělal ze sebe zdravého, podobně neplodnost, placení alimentů, homosexualita, morální nedostatky, závislosti na návykových látkách atd.²¹⁶

Tento kánon je nový. V CIC 1917 neměl omyl vyvolaný podvodem význam pro zneplatnění manželství. Ale interpretace Římské rotý vlastně tento pojem ve své judikatuře začala aplikovat, a to již dávno před CIC 1983. V CCEO je tento nedostatek souhlasu upraven totožně v c. 821. České sekulární právo obdobné ustanovení nezná.

6.2.3 Omyl ohledně jednoty, nerozlučitelnosti, svátostné důstojnosti

Kán. 1099 – Omyl co do jednoty, nerozlučitelnosti a svátostné důstojnosti manželství činí manželský souhlas vadným jen v případě, jestliže determinuje vůli k uzavření manželství.

Omyl, který se týká jednoty, nerozlučitelnosti, svátostné důstojnosti, sám o sobě nepůsobí vadnost manželského souhlasu. Ovšem pokud tento omyl narušuje manželský souhlas, jenž je konstitutivním prvkem manželství, působí neplatnost manželství. Tedy pokud takový omyl nevstupuje do manželského souhlasu a nepřičí se mu, pak neodporuje ani platnosti manželství, ale pokud tento omyl narušuje vůli uzavřít manželství, narušuje manželský souhlas a tím také narušuje platnost manželství.

Omyl ohledně jednoty, nerozlučitelnosti, svátostné důstojnosti manželství může mít různé stupně v různém rozsahu podle toho, jaký mají vliv na volní oblast. Na prvním stupni je omyl, který zůstává v rozumu, aniž by ovlivnil jednání. Takový omyl nemaří manželský souhlas. Na druhém stupni je omyl, který již nezůstává pouze v oblasti rozumu, ale nějakým způsobem zasahuje do činnosti vůle. Bývá označován jako stálý záměr, trvajícím vůle, povšechné zaměření, zakořeněný omyl, trvalý omyl. Jedná se o vzpouru vůle proti těmto

²¹⁴ Kvalifikovaný úmysl.

²¹⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 103-104; ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 59-60.

²¹⁶ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 104; POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 48.

vlastnostem, o trvalé stanovisko vůle proti nějaké podstatné vlastnosti jako takové. Nupturienti konkrétně proti této vlastnosti něco podnikají, zesměšňují podstatné vlastnosti manželství. Takový omyl nestačí k zneplatnění manželství, protože má na zřeteli jen manželství obecně, ale ne vlastní manželství, ani vlastní konkrétní manželský souhlas a neomezuje ani jeho obsah. Omyl takového stupně neruší manželský souhlas, přesto může být příčinou vyloučení nebo přímého omezení předmětu souhlasu spolu s jiným prvkem. Třetí stupeň omylu je omyl tak silný, že obsahuje přímé vyloučení některého odstavného prvku. Jedná se o osoby, které jsou tak hluboce v zajetí omylu o některé podstatné vlastnosti manželství, že i kdyby uzavíraly jakékoli manželství, nemohou chtít jiné, než to, které by odpovídalo jejich omylu. Omyl, který je takřka zakotven v povaze osoby nebo mylné názory které jsou vtělené v osobě, činí manželství neplatným.²¹⁷

Soukromý omyl v oblasti vlastností manželství nemůže zneplatnit úmysl uzavřít opravdové manželství. Ovšem pokud by se vůle uzavřít manželství ztotožnila s omylem a nupturient by pozitivním úkonem vůle vylučoval ze svého manželství jednotu, nerozlučitelnost a svátostnost, manželství by bylo uzavřeno neplatně.²¹⁸

CIC 1917 obsahoval tento nedostatek souhlasu v c. 1084 stanovený jinou terminologií. CCEO obsahuje c. 822 shodný s CIC 1983 c. 1099. V českém sekulárním právu je tento omyl upraven v Zákoně o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 15a jako důvod neplatnosti manželství.

6.2.4 Omyl ohledně platnosti manželství

Kán. 1100 – Vědomost nebo domněnka o neplatnosti manželství nevylučuje nutně manželský souhlas.

„Tento případ nastává tehdy, když jedna nebo obě strany jsou mylně přesvědčeny o platnosti manželství objektivně neplatného, stejně jako tehdy, když jsou přesvědčeny, že uzavřely neplatné manželství, které je však ve skutečnosti platné.“²¹⁹ V případě, že si je nupturient jist nebo se domnívá, že manželství je neplatné, nelze předpokládat, že nebyl dán platný manželský souhlas. Subjektivní jistota nupturienta o neplatnosti jeho manželství může

²¹⁷ Srov. GROCHOLEWSKI, Z. *O omylu ohledně jednoty, nerozlučitelnosti a svátostné důstojnosti manželství* In *Revue pro církevní právo* č. 12 1/99, s. 10-12.

²¹⁸ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 60.

²¹⁹ PALLA, J. *Manželský souhlas v současném kanonickém právu* In *Revue církevního práva* č. 13 2/99, s. 110.

být mylná a tento omyl nutně nevylučuje manželský souhlas. Narušení manželského souhlasu by bylo třeba dokázat.²²⁰

V CIC 1917 je shodné ustanovení v c. 1085, taktéž v CCEO se nalézá shodné ustanovení v c. 823. České sekulární právo tuto problematiku neupravuje.

6.2.5 Předstíraný souhlas

Kán. 1101 - § 1. Předpokládá se, že vnitřní souhlas odpovídá slovům nebo znamením při uzavírání manželství.

§ 2. Neplatně se uzavírá manželství, jestliže jedna nebo obě strany vylučují pozitivním úkonem vůle samo manželství nebo některý podstatný prvek manželství nebo některou podstatnou vlastnost.

K platnému manželství je nutný vnitřní i navenek vyjádřený souhlas. Vnější vyjádření souhlasu je ověřitelné, vnitřní souhlas ale nemusí být a je obtížně prokazatelný. Kánon předpokládá, že kdo vyjádřil vnější manželský souhlas, souhlasí s ním i vnitřně. „Chtěný nesoulad mezi vnějším projevem a vnitřním úkonem se nazývá simulace.“²²¹ Simulaci je třeba prokázat. „Prokazuje se doznáním simulanta, zjištěním příčin a okolností simulace.“²²² Simulace může být, podle jejího cíle, dvojího druhu, úplná nebo částečná. Úplná simulace má za cíl nikoli uzavření manželství, ale jinou skutečnost, například získat majetek, státní příslušnost, dědictví. Manželství je pouze prostředkem k získání jiného cíle. Částečná simulace má za cíl uzavření manželství, nepozitivním úkonem vůle vylučuje některý podstatný prvek manželství nebo podstatnou vlastnost manželství. Názory na obsah pojmu podstatné vlastnosti manželství a podstatné prvky manželství se různí. 1) Za podstatné vlastnosti manželství je považována věrnost, nerozlučitelnost, svátostnost. Za podstatné prvky manželství je považováno právo na společenství života a právo na manželský styk.²²³ 2) Podstatné vlastnosti manželství jsou jednota a nerozlučitelnost, podstatnými prvky manželství svátostná důstojnost manželství, plození, výchova dětí, životní společenství sexuální i afektivní, vzájemná pomoc.²²⁴ 3) Podstatné vlastnosti tvoří jednota a nerozlučitelnost. Podstatné prvky manželství spočívají v prospěchu manželů a výchově dětí.²²⁵ Podstatnými prvky manželství jsou především právo na vytvoření životního

²²⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 107.

²²¹ ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 63.

²²² ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 63.

²²³ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 63-69.

²²⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 113.

²²⁵ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo*, s. 296.

společenství a právo na manželský styk. Ten, kdo vylučuje pozitivním úkonem vůle přijetí povinností celoživotního společenství manželského života (dobrovolně přijmout plnění vzájemných práv a povinností – vzájemná podpora, spolupráce, respekt) nebo odmítá tyto povinnosti přijmout, uzavírá neplatné manželství. Vyloučení práva na manželský styk znamená vyloučení poskytnutí trvalého a výlučného práva na vlastní tělo a na manželské úkony, konané přirozeným způsobem a vedoucím k plození dětí. Kdo uzavírá manželství s úmyslem odmítnout nebo vyloučit děti, způsobuje neplatnost takového manželství. Právo na manželský styk trvá po celou dobu manželství a je možné jej postoupit pouze osobě, s níž bylo manželství uzavřeno. Ten, kdo by zamýšlel postoupit toto právo jiné osobě, uzavírá manželství neplatně. Podstatné vlastnosti manželství tvoří jednota, nerozlučitelnost, svátostnost. Manželská jednota znamená manželství mezi jedním mužem a jednou ženou. Jde o princip monogamie. Jednota je chápána v souvislosti s věností. Odmítání manželské věnosti tím, že nupturient předem zamýšlí intimní styk také s jinou osobou, vylučuje povinnost výhradního vztahu. Věnost podle c. 1101 nevyklučuje ten, kdo s ohledem na svoji poznanou slabost nebo předešlý nevázaný pohlavní život předvídá mimomanželské vztahy. Mimomanželské vztahy nejsou samy o sobě důkazem odmítnutí věnosti. Nerozlučitelnost manželství znamená, že manželský svazek trvá po celý život a nemůže být nikdy svévolně přerušen ani ukončen. Vyloučení nerozlučitelnosti manželství způsobuje jeho neplatnost. Ten, kdo je rozhodnut, že manželství za určitých okolností ukončí nebo uzavírá manželství jen na zkoušku a za určitých okolnostního pak hodlá zrušit, vylučuje nerozlučitelnost. Předběžné rozhodnutí nupturienta žádat o rozvod nebo mylné přesvědčení, že manželství rozlučitelné, nečiní manželství neplatným, pokud nedeterminuje vůli. Svátostnost manželství odráží a symbolizuje jedinečný vztah Krista a jeho církve. Tuto svátostnou povahu popírá ten, kdo ji vlastním úkonem vůle vylučuje a takovou smlouvu si vůbec nepřeje uzavřít.²²⁶

V CIC 1917 se nachází obdobné ustanovení v c. 1086. Nemluví se zde o podstatných prvcích manželství a je zdůrazněno vyloučení práva na manželský úkon. V CCEO je shodné ustanovení v c. 824. České sekulární právo tuto problematiku neupravuje.

6.2.6 Podmíněný souhlas

Kán. 11102 - § 1. Nemůže být platně uzavřeno manželství pod podmínkou do budoucna.

---

²²⁶ Srov. PALLA, J. *Manželský souhlas v současném kanonickém právu* In *Revue církevního práva* č. 13 2/99, s. 113-117.

§ 2. *Manželství uzavřené s podmínkou do minulosti nebo do přítomnosti je nebo není platné podle toho, zda se splnila nebo nesplnila.*

§ 3. *Podmínka, o níž v § 2, může být dovoleně stanovena jen s písemným dovolením místního ordináře.*

„Podmínka je okolnost družící se k úkonu, na němž závisí jeho platnost.“²²⁷ Manželství, jehož platnost je vázána na podmínku směřující do budoucnosti, je neplatné, bez ohledu na to, zda byla podmínka splněna nebo ne. Manželství, které je vázáno na podmínku do minulosti nebo přítomnosti smí být připojena jen s písemným svolením místního ordináře. Toto nařízení zabraňuje dávat podmínky z lehkomyšlnosti a tento písemný dokument může být průkazným materiálem při rozhodování o nulitě manželství. „Podmínka musí být vyslovena pozitivním úkonem vůle, musí trvat až do manželství a nesmí být odvolána předem.“²²⁸ Pro dokázání neplatnosti manželství je třeba prokázat, že při sňatku byla připojena podmínka, obsah této podmínky, že se podmínka vztahuje k okamžiku uzavření manželství, že podmínka nebyla naplněna, pokud byla do minulosti či přítomnosti, nebo že podmínka byla do budoucnosti. Jestliže podmínka do přítomnosti či minulosti byla povolena ordinářem, dokazuje se jen nenaplnění této dovolené podmínky.²²⁹

V případech uzavření manželství s podmínkou do budoucnosti se nezkoumá, zda tato podmínka byla splněna, ale zda byla dána. To je nové ustanovení oproti CIC 1917, uplatňuje se od platnosti CIC 1983. CIC 1917 c. 1092 pojednával o připojení podmínky do minulosti přítomnosti shodně s CIC 1983, ale neobsahoval garanční opatření – písemné povolení místního ordináře k dovolenosti takové podmínky. Podmínku do budoucnosti upravoval c. 1092. Podmínka do budoucnosti odkládala platnost manželství do okamžiku naplnění této podmínky. Byla-li podmínka v rozporu s jednotou, nerozlučitelností a svátostí manželství působila neplatnost manželství. Pokud byla podmínka nutná (nutně musela nastat), nemožná (vůbec nemohla nastat) nebo byla nemravná, byla považována za nicotnou, vůbec nepřipojenou.²³⁰ CCEO v c. 826 připojení podmínky k uzavření manželství nepřipouští. Manželství s podmínkou je vždy neplatné. České sekulární právo neobsahuje obdobné ustanovení ohledně podmínek uzavření manželství.

---

²²⁷ ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 71.

²²⁸ ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 71.

²²⁹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 117.

²³⁰ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 117.

6.2.7 Násilí, vážný strach

Kán. 1103 – Neplatné je manželství uzavřené pod vlivem násilí nebo vážného strachu, způsobeného z vnějšku i neúmyslně, kdy je dotyčný nucen zvolit manželství, aby se zbavil násilí nebo strachu.

Násilím se míní vnější fyzický nebo morální podnět, kterému nelze uniknout. Souhlas daný pod fyzickým násilím je vždy neplatný, dokud je zainteresovaný zbaven svobody rozhodování.²³¹ Násilí může mít podobu fyzického násilí (újmá na těle) nebo morálního nátlaku (hrozba ublížení na zdraví, hrozba soudního sporu, uvěznění, ztráty zaměstnání, ztráty cti). Toto násilí narušuje svobodu nupturienta tak, že se manželství jeví jako jediný možný způsob zbavení se tohoto nátlaku.²³²

Strachem se míní úzkost mysli, která je způsobena blízcím se nebezpečím nebo blízcím se zlem způsobeným fyzickým nebo morálním násilím. Souhlas daný pod vlivem strachu může být v jednotlivých případech neplatný, jestliže splňuje stanovené podmínky.²³³ Strach musí být vážný, vnější, zbavující možnosti volby a to vše najednou. Vážný strach je takový, který velmi omezuje, až vylučuje dobrovolnost úkonu. „Těžkým může být strach zapříčiněný jen jednou, ale s takovou silou, že je třeba se rozumně domnívat, že připravil subjekt o schopnost odporu.“²³⁴ Vnější strach je způsoben jinou osobou, může být způsoben vědomě i nevědomě, nedovoluje zvolit jiné východisko, jak se ho zbavit, než uzavřít manželství. Jestliže strach není příčinou uzavření manželství, ale provází uzavření manželství, jedná se o strach průvodní, vnitřní obavu, která provází tuto událost. Strach se hodnotí s ohledem na postiženou osobu a její psychické síly.

Zvláštním druhem strachu je strach uctivý (*timor reverentialis*). Uctivý strach je strach z nepřízně osoby, kterou má nupturient ve velké úctě a jejíž by jej velmi citelně zasáhla. Tento strach způsobuje obavu, že rozhněvá, urazí, znechutí nebo rozhoří ty, kdo mají nad ním moc nebo kterým je povinen prokazovat úctu. Pokud takový strach je vytrvalý, provázený různými hrozbami a činí život nesnesitelným, hodnotí se jako vážný. Výhrůžka

---

²³¹ Srov. SHEEHY, G.; BROWN, R.; KELLY, D.; MCGRATH, A. *The Canon Law. A Practical guide to the Code of Canon Law*, s. 618.

²³² Srov. PALLA, J. Manželský souhlas v současném kanonickém právu In *Revue církevního práva* č. 13 2/99, s. 119.

²³³ Srov. SHEEHY, G.; BROWN, R.; KELLY, D.; MCGRATH, A. *The Canon Law. A Practical guide to the Code of Canon Law*, s. 618.

²³⁴ ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 74.

sebevraždy je způsobilá vyvolat vážný strach, vyhrožují-li rodiče nebo příbuzní. Strach ze sebevraždy snoubence není důvodem neplatnosti manželství.²³⁵

V CIC 1917 se nachází obdobné ustanovení v c. 1087. CCEO upravuje situaci násilí, strachu v c. 825 shodným způsobem jako CIC 1983. České sekulární právo považuje manželství za neplatné, jestliže prohlášení o uzavření manželství bylo učiněno v důsledku bezprávné výhrůžky.²³⁶

6.2.8 Vnější vyjádření vnitřního souhlasu

Kán. 1104 - § 1. K platnému uzavření manželství je nutné, aby strany byly zároveň spolu přítomné buď osobně, nebo prostřednictvím zástupce.

§ 2. Snoubenci vyjadřují manželský souhlas slovy; jestliže nemohou mluvit, rovnocennými znameními.

Aby bylo manželství platně uzavřené, musí být při obřadu přítomny obě strany osobně, nebo jejich zástupce. Svůj souhlas musí vyjádřit slovy, případně rovnocenným znamením, jestliže některý z nupturientů nebo oba nemohou mluvit, ať již trvale nebo dočasně.

Není možné vyjádřit souhlas dopisem, pomocí telegrafu, telefonu, internetu ani jiné audiovizuální techniky.²³⁷

CIC 1917 obsahuje shodné ustanovení v c. 1088. Ale před nabytím účinnosti CIC 1917 bylo možné vyjádřit platně manželský souhlas listem, přítomnost nupturientů a vyjádření jejich souhlasu se nutně nevyžadovala. CCEO upravuje vyjádření manželského souhlasu v c. 837 podobně jako CIC 1983. Odlišné je, že není předepsán způsob vyjádření souhlasu. Podle východní tradice vyjadřují nupturienti souhlas většinou slovně před obřadem uzavření manželství a při samotném obřadu používají znamení podle liturgických předpisů.²³⁸ České sekulární právo nemá samostatné ustanovení upravující vnější vyjádření manželského souhlasu. Věcně shodné požadavky na vyjádření souhlasu s uzavřením manželství se nachází v zákoně o rodině. *“Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství.”*²³⁹

²³⁵ Srov. PALLA, J. Manželský souhlas v současném kanonickém právu In Revue církevního práva č. 13 2/99, s. 119-122.

²³⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 15a (1).

²³⁷ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 78.

²³⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 117.

²³⁹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 3.

6.2.9 Uzavření manželství prostřednictvím zástupce

Kán. 1105 - § 1. K uzavření manželství prostřednictvím zástupce se vyžaduje:

1° zvláštní zmocnění k uzavření manželství s určitou osobou;

2° aby zástupce byl ustanoven od zmocnitele a osobně svůj úkol splnil.

§ 2. Aby zmocnění platilo, musí být podepsáno zmocnitelem a kromě toho farářem nebo ordinářem místa, v němž se zmocnění uděluje, nebo knězem od faráře nebo ordináře zmocněným nebo alespoň od dvou svědků; anebo musí být vyhotovena věrohodná listina podle norem světského práva.

§ 3. Jestliže zmocnitel nemůže psát, zaznamená se to ve zmocnění a přibere se další svědek, který také listinu podepíše; jinak je zmocnění neplatné.

§ 4. Neplatné je manželství, jestliže před uzavřením manželství prostřednictvím zástupce odvolal zmocnitel toto zmocnění nebo jestliže byl stížen amencí, i když ani zástupce, ani druhá strana o tom nevěděla.

Jestliže je manželství uzavíráno prostřednictvím zástupce, musí být zástupce k tomuto úkonu pověřen. Zmocnění musí obsahovat určení konkrétní osoby, která bude zastupovat na obřadu nepřítomného nupturienta a tento také musí zmocnění vystavit. Zástupce své pověření musí vykonat osobně. Zmocnění musí být uděleno podle sekulárního práva, nebo způsobem uvedeným v c. 1105 § 2 a 3. Zmocnění musí být podepsáno zmocnitelem a farářem nebo místním ordinářem nebo knězem jedním z nich delegovaným nebo dvěma svědky. Pokud by zmocnitel nemohl psát, musí tato skutečnost zaznamenána ve zmocnění a zmocnění musí podepsat další svědek. Jestliže zmocnitel odvolal své zmocnění před uzavřením manželství, i kdyby o tom zástupce a ani druhý nupturient nevěděl, manželství pak uzavřené je neplatné. Taktéž, pokud by zmocnitel upadl do stavu nedostatečného užívání rozumu, že by nebyl schopen dát náležitý manželský souhlas, i kdyby o tom zástupce a ani druhý nupturient nevěděl, manželství je neplatně uzavřené.

CIC 1917 obsahuje téměř shodné ustanovení v c. 1089, ten ale vždy vyžadoval církevní dokument, neumožňoval jeho nahrazení dokumentem podle nařízení sekulárního práva. CCEO upravuje uzavření manželství prostřednictvím zástupce v c. 837 § 2. Připouští platné uzavření manželství prostřednictvím zástupce jen v případě, že to dovolují předpisy jednotlivých autonomních církví. České sekulární právo dovoluje zastoupení při sňatku ze závažných důvodů. Požaduje souhlas krajského úřadu nebo obecního úřadu s rozšířenou pravomocí se zastoupením. K tomu je oprávněný úřad podle místa posledního trvalého pobytu zastupované osoby. Pokud nupturient neměl na území České republiky trvalé bydliště, je

oprávněným úřadem Magistrát hlavního města Prahy. K žádosti musí být přiložena plná moc pro zmocněnce, v níž musí být uvedena osoba zástupce i druhého nupturienta. Plná moc musí být udělena písemně a musí obsahovat místo trvalého pobytu snoubenců a zástupce, prohlášení o příjmení snoubenců a jejich společných dětí v mužském a ženském tvaru, prohlášení, že zmocniteli nejsou známy okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly, že je mu znám zdravotní stav druhého nupturienta, že zvažil úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Podpis zmocnitele musí být úředně ověřen. Zmocněncem může být pouze osoba zletilá s plnou způsobilostí k právním úkonům stejného pohlaví jako zmocnitel. Zastoupen smí být pouze jeden nupturient.²⁴⁰

6.2.10 Uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka

Kán. 1106 – Manželství je možno uzavřít za pomoci tlumočnicka; farář v tom případě oddá jen tehdy, jestliže je mu známa tlumočnickova věrohodnost.

Důvodem pro využití pomoci tlumočnicka při svatebním obřadu je, že některý z nupturientů, svědků nebo oddávající nezná dostatečně jazyk, v němž se obřad koná. Tlumočnick musí být věrohodný. Neplatnost manželství by v takovémto případě vznikla z toho, že by tlumočnick překládal nesprávně a nedošlo by k opravdovému vzájemnému vyjádření a přijetí manželského souhlasu, čímž by nastal nedostatek manželského souhlasu, nebo by svědci či oddávající nebyli schopni posoudit, že se jednalo o uzavření manželství a dosvědčit, že proběhl náležitě a vznikl by nedostatek formy.²⁴¹

V CIC 1917 upravoval tuto oblast c. 1090 obdobným způsobem. C. 1091 navíc požadoval po faráři místa takového sňatku vyžádání dovolení místního ordináře, v případě, že na to byl nedostatek času. CCEO ustanovení ohledně uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka neobsahuje. České sekulární právo upravuje přítomnost tlumočnicka a podmínky pro tlumočnicka v zákoně o matrikách. Pokud jeden ze snoubenců je neslyšící nebo němý, vyžaduje se přítomnost tlumočnicka, to platí i pro případ, že snoubenci nemluví nebo nerozumí česky. Tlumočnick musí být jmenován ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu, nebo musí složit slib do rukou matrikáře.²⁴²

²⁴⁰ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 9; Zákon o matrikách jménu a příjmení č. 310/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 38.

²⁴¹ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 125.

²⁴² Srov. Zákon o matrikách jménu a příjmení č. 310/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 39.

6.3 Kanonické forma

Forma uzavření manželství je způsob, jakým má být manželství uzavřeno. Prvně se povinnost kanonické formy pro platnost manželství objevuje v Dekretu tridentského koncilu *Tametsi* ze dne 11. listopadu 1563. „Teprve Tridentský koncil stanovil, že každé manželství musí být uzavřeno v přítomnosti faráře a dvou svědků ve farním kostele, a nerespektování této formy má za následek neplatné manželství.“²⁴³ Dekrety tridentského koncilu nabývaly platnosti a účinnosti vyhlášením partikulární církevní autoritou. Dekret *Tametsi* nabýval účinnosti 30 dní od prvního přečtení v konkrétní farnosti. Dekret platil na územích, kde byl vyhlášen jako zákon. V dekretu nebylo určeno, před kterým farářem má být manželství uzavřeno a vyvstala otázka vázanosti touto formou u křesťanů jiných vyznání. Partikulární výnosy stanovily, že se dodržení kanonické formy nevztahuje na manželství křesťanů jiných vyznání. Mnohdy bylo v partikulárních výnosech stanoveno, že povinnost kanonické formy se nevztahuje ani na smíšená manželství katolíka s křesťanem jiného vyznání. Sjednocení přinesl Dekret papeže Pia X. *Ne Temere* z druhého srpna 1907, který rozšířil závaznost kanonické formy na celou katolickou církev. Dekret *Ne Temere* stanovil princip teritoriality. (Dekret *Tametsi* zavedl princip personální. Pro platnost manželství vyžadoval přítomnost vlastního faráře nebo faráře na území trvalého bydliště alespoň jedné ze stran uzavírající manželství. Dekret *Ne Temere* vyžaduje přítomnost faráře území, na němž se manželství uzavírá, princip teritoriální.) Dále dekret stanovil vázanost kanonickou formou i pro manželství, v nichž je jen jeden nupturient katolíkem. Manželství dvou nekatolických křesťanů nebo nekatolického křesťana s nepokřtěnou osobou není vázáno kanonickou formou. Dekret zavedl mimořádnou formu uzavření manželství, učinil faráře aktivním účastníkem obřadu uzavření manželství, nestačí pouze jeho pasivní přítomnost. Farář má jménem církve žádat a přijímat vyjádření manželského souhlasu. Dále bylo dekretem potvrzeno vedení matrik oddaných a byla stanovena povinnost zaznamenávat uzavřená manželství do křestní matriky.²⁴⁴ CIC 1917 převzal předpisy dekretu *Ne Temere* s určitými úpravami. Kanonickou formou byli vázáni všichni katolíci, i v případech smíšeného manželství. Nebyli vázáni kanonickou formou ti, kdo byli pokřtěni v katolické církvi, ale rodiče byli jiného vyznání a nebyli v katolické víře vychováni, ale jen v případě, že neuzavírali manželství s katolíkem. Pravomoc oddávat dostali také personální faráři.²⁴⁵ CIC 1983 rozlišuje řádnou a mimořádnou kanonickou formu uzavření manželství. Nedostatky kanonické formy mohou nastat v případě nedbání

²⁴³ KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*, s. 61.

²⁴⁴ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 204.

²⁴⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 128-129.

předepsané formy, nezpůsobilosti svědků, nezpůsobilosti oddávajícího. Od kanonické formy může ordinář dispenzovat.²⁴⁶

6.3.1 Řádná kanonická forma

Kán. 1108 - § 1. Platná jsou pouze ta manželství, která se uzavírají před oddávajícím místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem nebo jáhnem od některého z nich pověřeným a před dvěma svědky, podle norem vyjádřených v následujících kánonech a při zachování výjimek podle kán. 144; 1112, § 1, 1116 a 1127, § 2-3.

§ 2. Oddávajícím se rozumí ten, kdo je přítomen a vyžaduje projevení souhlasu těch, kteří uzavírají manželství, a přijímá jej jménem církve.

Aby bylo manželství platné, musí být uzavřeno před oddávajícím a dvěma svědky. Na svědky nejsou kladeny zvláštní požadavky. Svědci mají být schopni dosvědčit manželský souhlas, proto musí být schopni vnímat a posoudit náležitosti projevu manželského souhlasu. Zletilost svědků není podmínkou, jsou-li schopni pochopit obřad. Svědkem může být muž i žena, bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost. Svědkem nemohou být osoby hluché, slepé, stížené nepřičetností i nepřičetností momentální, například opilostí.²⁴⁷

Oddávající vyžaduje projevení manželského souhlasu nupturientů a přijímá jej jménem církve. Pokud by při uzavírání smíšeného manželství katolickou kanonickou formou dvě různé osoby vyžadovaly manželský souhlas pouze od jednoho nupturienta (každý oddávající od svého nupturienta), nekonal by katolický oddávající to, co c. 1108 § 2 vyžaduje, a to by mělo za následek neplatnost manželství pro nedodržení kanonické formy.²⁴⁸ Oddávajícím může být pouze osoba určená kanonickým právem. Oddávajícím může být místní ordinář nebo farář. Místním ordinářem se rozumí papež s jurisdikcí oddávat na celém světě, diecézní biskup a představení místních církví postavení jemu na roveň na území sobě podřízené jednotky, administrátor diecéze na území diecéze,²⁴⁹ biskup koadjutor²⁵⁰ a pomocný biskup s mimořádnými pravomocemi²⁵¹ na území své diecéze, generální vikář na území své diecéze, biskupský vikář na území své diecéze.²⁵² Oprávnění oddávat mají faráři teritoriální farnosti na

²⁴⁶ Srov. CIC 1983, c. 1127 § 2.

²⁴⁷ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 130; ŠKURKA, E. *Manželské právo*, s. 82; TRETERA, R. *Církevní právo*, s. 12.

²⁴⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 131.

²⁴⁹ Srov. CIC 1983, c. 427 § 1.

²⁵⁰ Srov. CIC 1983, c. 405 § 2.

²⁵¹ Srov. CIC 1983, c. 406 § 1.

²⁵² Srov. CIC 1983, c. 134 § 2.

území své farnosti,²⁵³ farář personální farnosti vůči osobám sobě podřízeným na území spadajícím do jeho jurisdikce,²⁵⁴ kvazifarář na území své kvazifarnosti,²⁵⁵ administrátor farnosti na území své farnosti,²⁵⁶ farní vikář nebo farář dočasně spravující farnost po jejím uprázdňení nebo po zabrání výkonu faráře, dokud není jmenován farář či administrátor, na území farnosti,²⁵⁷ každý jednotlivý člen kněžského týmu, kterému byla svěřena jedna nebo více farností, na území této farnosti nebo všech těchto farností.²⁵⁸

Oprávnění k asistenci sňatku může být delegováno. Místní ordinář může delegovat kněze a jáhny na území své farnosti. Delegování mohou být i laici místním ordinářem po obdržení dovolení Apoštolského stolce.²⁵⁹ Delegace může být obecná nebo zvláštní. Obecná delegace je pro více svateb, musí být dána písemně a musí být udělena konkrétním osobám. Delegace zvláštní se uděluje pro konkrétní svatbu, může být udělena ústně i písemně.²⁶⁰

CIC 1917 upravuje postavení svědků v c. 1094 shodně jako CIC 1983. Postavení oddávajícího je upraveno v c. 1094-1097. Platně oddávat směl pouze kněz, nikoli jáhen nebo laik. CCEO postavení svědků upravuje v c. 828, postavení oddávajícího upravují c. 828-830. „Východní pojetí manželství zdůrazňuje teologickou a svátostnou skutečnost, zatímco latinské pojetí manželství zdůrazňuje právní a smluvní skutečnost, i když ta je automaticky spojena se svátostnou skutečností, pokud je smlouva uzavřena.“²⁶¹ Podle teologie latinské církve si svátost manželství předávají sami manželé, oddávající je při svatebním obřadu kvalifikovaným zástupcem církve, oproti tomu je pro východní pojetí uzavření platného manželského svazku nezbytná epikletická modlitba nad snoubenci, kterou může pronášet pouze kněz. „Kán. 828 CCEO požaduje k platnosti uzavření manželství, aby se slavilo za přítomnosti dvou svědků a – za slavení posvátného obřadu (*ritus sacer*) – před místním hierarchou nebo místním farářem. Nadto může být manželství slaveno knězem (*sacerdos*), jemuž dal některý z těchto nositelů úřadu zmocnění k požehnání manželství. Pod posvátným obřadem (*ritus sacer*) se rozumí požehnání manželství církevním nositelem úřadu. K platnosti manželství je navíc třeba zachovat ... ustanovení v liturgických knihách, např. korunovací nupturientů. *Ritus sacer* je na základě dlouhé tradice ve východních církvích vyhrazen pouze

²⁵³ Srov. CIC 1983, c. 519, 530 odst. 4.

²⁵⁴ Srov. CIC 1983, c. 519, 530 odst. 4, 1110.

²⁵⁵ Srov. CIC 1983, c. 516.

²⁵⁶ Srov. CIC 1983, c. 540 § 1.

²⁵⁷ Srov. CIC 1983, c. 541 § 1.

²⁵⁸ Srov. CIC 1983, c. 543 § 1.

²⁵⁹ Srov. CIC 1983, c. 1111 § 1, 1112.

²⁶⁰ Srov. CIC 1983, c. 1111 § 2.

²⁶¹ VADAMKUCHERY, J. *Il dirritto matrimoniale Codici orientále e latino*, In BHARANIKULANGRA (a cura di), *Il diritto Canonico nell'ordinamento ecclesiale*, s. 155.

knězi. Uzavření manželství před jáhnem – i latinským – nebo před laikem není proto za aplikace CCEO možné.²⁶²

České sekulární právo také požaduje, aby při uzavírání manželství byli dva svědci.²⁶³ Podmínka zletilosti svědků byla stanovena ve vyhlášce č. 22/1977 Sb. Tato vyhláška byla zrušena vyhláškou č. 207/2001 Sb. k novému zákonu o matrikách č. 301/2000 Sb., ale neobsahuje ustanovení upřesňující podmínky pro svědky. Občanský zákoník stanoví ohledně nezletilosti: „*Nezletilí mají způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku.*“²⁶⁴ „Vzniká tak právně ne zcela jasná situace, proto je možné ji vyložit i tak, že nezletilost svědků je právně třeba posuzovat obdobně jako v kanonickém právu; každopádně je právně jistější, když svědci jsou zletilí. Nezletilost svědka však není v Zákoně o rodině stanovena jako okolnost působící neplatnost manželství, a proto občanské platnosti manželství nebrání.“²⁶⁵ Oddávající je v Zákoně o rodině vymezen zvlášť pro občanský sňatek a zvlášť pro církevní sňatek. Pro církevní sňatek může být oddávajícím osoba pověřená oprávněná církví nebo náboženskou společností. „Prohlášení o uzavření manželství učiní snoubenci před příslušným orgánem církve, a to před osobou pověřenou oprávněnou církví nebo náboženskou společností.“ Pro občanský sňatek může být oddávajícím starosta, primátor, místostarosta, pověřený člen obecního zastupitelstva, pověřený člen městského zastupitelstva.²⁶⁶

6.3.2 Mimořádná kanonická forma

Kán. 1116 - § 1. Jestliže oddávající, příslušný podle norem práva, buď není, nebo je možné se na něho obrátit jen se závažnou nesnází, mohou ti, kdo opravdu chtějí uzavřít manželství, uzavřít je platně a dovoleně pouze před svědky, a to,

1° v nebezpečí smrti

2° mimo nebezpečí smrti, pokud se rozumně předvídá, že tato situace potrvá déle než jeden měsíc.

Uzavřít manželství jen před dvěma svědky je možné pouze v případě, že se na kompetentního oddávajícího není možné obrátit nebo je to možné jen se závažnou nesnází a snoubencům hrozí nebezpečí smrti nebo je možné předvídat, že kompetentní oddávající

²⁶² EICHOLT, B. *Formvorschriften bei einer ritusverschiedenen*, In *De processibus matrimonialibus. Fafzeitschrift zu Fragen Ehe – und Proßrechts*, s. 176.

²⁶³ Srov. Zákon o rodině 4. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 3 (2).

²⁶⁴ Občanský zákoník č. 40/1963, Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 9.

²⁶⁵ NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 131.

²⁶⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4 (1-2).

bude nedosažitelný déle než jeden měsíc. „Autoři komentářů církevního práva se však domnívají, že manželství uzavírané v nebezpečí smrti pouze před jedním svědkem z důvodu, že druhá vhodná osoba byla nedosažitelná, je platné, neboť přirozené právo má přednost před právem pozitivním. Toto platí tím spíše, kdy tím jediným svědkem byl svědek úřední a nebyli přítomní svědkové neúřední.“²⁶⁷

Závažná nesnáz (*grave incommodum*) není situace nemožnosti, ale této situaci se blíží. Závažná nesnáz může být fyzická nedosažitelnost oddávajícího (nepřítomnost, válka, zajetí, nepřekonatelná vzdálenost) nebo morální nedosažitelnost (kompetentní oddávající pro hrozící velké zlo nemůže sňatku asistovat, zlo může hrozit jen oddávajícímu nebo nupturientů, nebo oddávajícímu i nupturientů; například z důvodu pronásledování, nespravedlivých zákonů, i z důvodu nemoci oddávajícího).²⁶⁸

Mimo nebezpečí smrti, je-li kompetentní oddávající nedosažitelný a je možné předvídat, že bude nedosažitelný déle než jeden měsíc, manželství může být uzavřeno platně bez dodržení předepsané kanonické formy jen za asistence dvou svědků. Rozumně předvídat nedosažitelnost lze z všeobecně známé skutečnosti nebo na základě vyhlášení věrohodných svědků. V případě, že by se rozumně předpokládalo, že nedosažitelnost oddávajícího potrvá jeden měsíc, a on by se pak z nepředvídaných okolností stal dosažitelným ještě před uplynutím doby jednoho měsíce, manželství je platné. Manželství, které by bylo uzavřeno za použití mimořádné formy, kdy byl nedosažitelný vlastní farář, ale byla možnost obrátit se na jiného faráře, který by na svém území mohl manželství asistovat, je neplatné pro nedostatek formy. Musí být tedy nedosažitelný i farář v dosažitelných (blízkých oblastech).²⁶⁹

Mimořádná forma je v CIC 1917 upravena v c. 1098 obdobným způsobem, jako v CIC 1983. CCEO upravuje mimořádnou formu uzavření manželství v c. 832 stejně jako CIC 1983. V takovém případě si manželé mají co nejdříve vyžádat kněžské požehnání.

České sekulární právo stanovuje nouzovou formu sňatku v případě přímého ohrožení života. Pro občanský sňatek platí: „*Je-li život přímo ohrožen, může se manželství uzavřít před kterýmkoli obecním úřadem.*“²⁷⁰ Pro církevní sňatek platí: „*Je-li život snoubence přímo ohrožen, může se manželství uzavřít na kterémkoli místě.*“²⁷¹ Zároveň platí ustanovení, že prohlášení o uzavření manželství musí být učiněno před příslušným orgánem církve, před

---

²⁶⁷ POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 61-62.

²⁶⁸ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 224; NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 137; POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 62.

²⁶⁹ Srov. POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 61-62.

²⁷⁰ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4 (5).

²⁷¹ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4a (3).

osobou pověřenou oprávněnou.²⁷² Uzavření manželství kanonickou mimořádnou formou pouze dvěma svědky nemá občanskoprávní účinky.

Manželství uzavřené tajně (*matrimonium conscientiae*) je uzavřeno způsobem předepsaným církví, kanonickou formou, ale ze závažných důvodů s vyloučením veřejnosti. Oddávající, svědkové a manželé uzavření manželství zachovají v tajnosti.²⁷³ Takovéto manželství nemá občanskoprávní účinky.

7 ZÁNİK MANŽELSTVÍ

„Zánikem manželství se rozumějí případy, kdy platné manželství přestává v důsledku nějaké právní skutečnosti existovat jakožto právní vztah. Takovou právní skutečností může být buď smrt jednoho z manželů nebo zrušení manželství.“ Ke zrušení manželství může dojít pouze za okolností stanovených kanonickým právem. Případy, kdy může dojít ke zrušení, rozloučení platného manželství: v případě nekonzumovaného manželství (*matrimonium non consummatum*) nebo v případě privilegia rozloučení manželství ve prospěch víry (*in favorem fidei*) – privilegium Paulinum, privilegium výběru manžela či manželky, privilegium zajetí (*privilegium captivitatis*), privilegium rozloučení manželství ve prospěch víry (tzv. *privilegium Petrinum*).

7.1 Smrt a prohlášení manžela za mrtvého

Platné a dokonané manželství může zaniknout pouze v důsledku právní události, jíž je smrt jednoho z manželů. V případě, že smrt jednoho z manželů není možné doložit úřední listinou, může diecézní biskup po provedeném šetření vydat ve správním řízení prohlášení o předpokládané smrti manžela. Jde o událost, kdy jeden z manželů s největší pravděpodobností zemřel, ale jeho smrt nelze prokázat věrohodnou listinou, úmrtním listem nebo výpisem z matriky pohřbených. Diecézní biskup provede šetření a ve správním řízení vydá prohlášení, pakliže z důkazního řízení získá mravní jistotu o smrti manžela.²⁷⁴ Po vydání tohoto prohlášení se manžel právně považuje za mrtvého. Druhý manžel smí uzavřít nové manželství. Rozhodným však zůstává skutkový stav. Pokud by se později ukázalo, že domněle zemřelý manžel není mrtvý, ono nové manželství uzavřené prvním z manželů, by bylo neplatné. Prohlášení biskupa o předpokládané smrti manžela je pouze deklaratorní.

²⁷² Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 4a (1).

²⁷³ Srov. CIC 1983, c. 1131.

²⁷⁴ Srov. CIC 1983, c. 1707.

„Z uvedeného vyplývá, že pro zánik manželství je i v těchto případech konstitutivní právní událost smrti manžela (jakkoliv pouze předpokládaná), zatímco správní akt biskupa tuto událost pouze deklaruje a umožňuje tak uzavření nového manželství.“²⁷⁵ Naopak v zákoně o rodině je pravomocné rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého právní skutečností, která má za následek zánik manželství.²⁷⁶ Pokud by se později ukázalo, že domněle zemřelý manžel není mrtvý, ono nové manželství uzavřené prvním z manželů, by bylo platné. Rozdíl je také v charakteru řízení, v kanonickém právu rozhoduje ordinář ve správním řízení, v občanském právu rozhoduje soud v soudním řízení.

7.2 Nedokonané manželství (*mantrimonium non consummatum*)

Kán. 1142 – Nedokonané manželství mezi pokřtěnými nebo mezi stranou pokřtěnou a nepokřtěnou může zrušit papež, a to ze spravedlivého důvodu, na žádost obou stran nebo jen jedné, i proti vůli druhé strany.

Otázka rozloučení nedokonaného manželství souvisí s různými teoriemi teologů a kanonistů 12. století, vzniká sporem mezi pařížskou teologickou a boloňskou právníckou školou o to, kdy manželství vzniká. Pařížská škola tvrdila, že manželství vzniká v okamžiku výměny manželského souhlasu mezi nupturienty (konsenzuální teorie). Boloňská právnícká škola tvrdila, že manželství vzniká až sexuálním úkonem mezi manžely po výměně manželského souhlasu (kopulační teorie). Spor rozhodl papež Alexandr III. ve prospěch pařížské školy, ale stanovisko boloňské školy ovlivnilo vývoj chápání manželství a manželský sexuální úkon se začal chápat jako zdokonalení manželského svazku.²⁷⁷

Nedokonané manželství může být papežem zrušeno ze spravedlivého důvodu. Uplatnění dispenze od nedokonaného manželství je možné ve dvou případech, jedná-li se o manželství mezi pokřtěnými nebo o manželství pokřtěné strany se stranou nepokřtěnou. V obou případech nesmí být manželství konsumované, dokonané a musí existovat další závažné důvody bránící manželskému soužití. Žádost o rozloučení manželství mohou podat oba manželé nebo jen jeden z nich.²⁷⁸ Akta informačního řízení se spolu s vyjádřením biskupa

²⁷⁵ HRDINA, A. *Kanonické právo*, s. 306.

²⁷⁶ Srov. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 22.

²⁷⁷ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 261-263; POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*, s. 72; PALLA, J. Manželský souhlas v současném kanonickém právu In *Revue církevního práva* č. 13 2/99, s. 95-96; ŠKURKA, E. *Manželské právo, Doplněk*, s. 116.

²⁷⁸ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 261-263.

zašlou Apoštolskému stolci,²⁷⁹ který je posoudí a připraví návrh papeži na udělení dispenze.²⁸⁰

Dokonané manželství je manželství dokonané manželským sexuálním úkonem. „Případný předmanželský pohlavní styk je irelevantní, protože dosud nebyli skutečnými manželi.“²⁸¹ Kanonické právo se ne na každý sexuální úkon mezi manžely dívá jako na manželský sexuální úkon. Aby bylo manželství dokonáno, musí se sexuální úkon mezi manželi uskutečnit po platném obřadě uzavření manželství, musí to být manželský úkon a musí být provedený lidským způsobem (*humano modo*).²⁸² Manželský úkon je takový, který je vhodný k zplození dítěte. Od muže takový úkon vyžaduje erekci, aktivní vniknutí do pochvy a ejakulaci spermatu do pochvy. Od ženy se vyžaduje pasivní proniknutí, přijetí spermatu v pochvě. Manželství se nestává konzumovaným v případě použití kondomu a přerušení pohlavního styku jako antikoncepce. Manželský úkon uskutečněný lidským způsobem je takový, který je chtěný, svobodný a vědomý. Tedy nikoli sexuální úkon vynucený nebo pod vlivem omamných látek.²⁸³ Právo předpokládá dokonání manželství, jestliže manželé po uzavření manželství bydleli spolu.²⁸⁴ Proto, pokud mezi manželi k manželskému úkonu nedošlo po uzavření manželství, tato skutečnost se musí dokazovat. Společné bydlení platí jako důkaz, že došlo mezi manželi k manželskému úkonu.²⁸⁵ Je-li možné prokázat, že manželé spolu nebydleli, padá domněnka, že manželství bylo dokonáno, a to především u manželství uzavřených skrze zástupce.²⁸⁶ Prokázání nedokonání (inkonsumace, nedovršení) manželství může být dvojího druhu. Morální důkaz či fyzický důkaz. Fyzický důkaz vytváří gynekologické vyšetření ženy prokazující její panenství, vyšetření pohlavních orgánů muže či ženy nebo obou prokazující nemožnost styku. Morální důkazy spočívají ve shodném prohlášení manželů, výpovědi svědků dosvědčujících nemožnost fyzického spojení nebo nedostatek času (například roztržka během svatební hostiny vedoucí k rozchodu manželů).²⁸⁷

Spravedlivým důvodem může být odloučení manželů bez možnosti smíření, občanský rozvod manželů, uzavření občanského sňatku, konkubinát, touha založit novou rodinu, nebezpečí perverze, nesmiřitelná nenávisť aj.²⁸⁸

---

²⁷⁹ Kongregaci pro bohoslužbu a svátosti.

²⁸⁰ Srov. CIC 1983, c. 1697-1706.

²⁸¹ KLIMEŠ, P. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*, s. 46.

²⁸² Srov. CIC 1983, c. 1061.

²⁸³ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 32-36.

²⁸⁴ Srov. CIC 1983, c. 1061 § 2.

²⁸⁵ Srov. DUDA, J. *Katolické manželské právo*, s. 32-36.

²⁸⁶ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo, Doplněk*, s. 117.

²⁸⁷ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 173.

²⁸⁸ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo, Doplněk*, s. 117.

CIC 1917 upravoval rozloučení nedokonaného manželství v c. 1119 se dvěma rozdíly oproti CIC 1983. Nedokonané manželství bylo rozloučeno samým právem (*ipso iure*) složením slavných řeholních slibů. Pravomoc udělit dispenz od nedokonaného manželství patřila Apoštolskému stolci, CIC 1983 je připisuje papeži samotnému. Obdobné ustanovení české sekulární právo nezná.

7.3 Privilegium Paulinum

Kán. 1143 - § 1. Manželství uzavřené mezi dvěma nepokřtěnými může být zrušeno na základě pavlovského privilegia ve prospěch víry strany, která přijala křest, a to přímo tím, že tato strana uzavře nové manželství, jestliže nepokřtěná strana odešla.

§ 2. Za odchod nepokřtěné strany se považuje, jestliže nechce s pokřtěnou stranou spolu bydlet nebo pokojně spolubydlet bez urážení Stvořitele, pokud jí pokřtěná strana nezavdala po křtu spravedlivý důvod k odchodu.

Privilegium Paulinum vychází z rady apoštola Pavla²⁸⁹ v 1 Kor 7,15; 16,8. Tato Pavlova výsada umožňuje neofytovi uzavřít nové manželství, jestliže uzavřel manželství před přijetím křtu s nepokřtěným partnerem a tento nechce s ním žít pokojně v manželském soužití. „V podstatě se jedná o manželství uzavřené mezi dvěma nepokřtěnými osobami. Pokud zůstávají nevěřícími, manželství je nerozlučitelné. Jestliže se však jeden z nich dá pokřtít a druhý odmítá víru a pokojné spoluužívání s věřící stranou, pak i dokonané manželství se rozlučuje ve prospěch víry (*in favorem fidei*).“²⁹⁰ Pavlovské privilegium není možné použít v případech, že nepokřtěná strana chce také přijmout křest. Rovněž pokud nepokřtěný manžel nechce přijmout křest, ale je ochoten respektovat víru a křesťanský život nově pokřtěného manžela, není možné aplikovat toto privilegium. Neochotu respektovat život podle víry nazývá kanonické právo „odchod“.²⁹¹

Manželství podle privilegia Paulina není zrušeno církevní autoritou,²⁹² nýbrž uzavřením nového manželství. „Úkolem církevní autority při aplikaci pavlovského privilegia je pouze ověřit, že podmínky, které privilegium vyžaduje, byly splněny.“²⁹³ Aby pokřtěná strana platně uzavřela nové manželství, musí být nepokřtěná strana dotázána, zda nechce přijmout křest nebo zda nechce s pokřtěnou stranou pokojně spoluzít bez urážení Stvořitele (*sine contumelia*

²⁸⁹ Odtud název.

²⁹⁰ ŠKURKA, E. *Manželské právo*, Doplněk, s. 118.

²⁹¹ Srov. KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 63.

²⁹² Místní ordinář. CIC 1983, c. 134 § 2.

²⁹³ Srov. KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 67.

Creatoris). Dotazování se musí učinit až po křtu. Ze závažného důvodu může místní ordinář dovolit interpelaci²⁹⁴ před přijetím křtu nebo udělit dispenz, jestliže je dotazování neúčinné nebo neuskutečnitelné.²⁹⁵ Úřední dotazání se koná zpravidla jménem místního ordináře strany, která přijala křest. Dotazovaná strana má právo na čas na rozmyšlení. Místní ordinář musí upozornit dotazovanou stranu, že po vypršení daného času, bude její mlčení považováno za zápornou odpověď. Dotazování může místní ordinář vykonat osobně, nebo delegovat pověření, může být vykonáno i soukromě, pokřtěnou stranou, ale jen za podmínky, že nemůže být vykonána formou stanovenou kánony. O dotazování a jeho výsledku musí být pořízen úřední zápis.²⁹⁶ Jestliže dotazovaná strana odpoví záporně, nebo pokud k dotazování zákonně nedošlo, pokřtěná strana je oprávněna uzavřít nové manželství s katolickou stranou.²⁹⁷ „Pokřtěný neztrácí právo na nové manželství, tím že bude dál žít s nepokřtěnou stranou. Nezávisle na tom, jak dlouho by spolu po křtu žili, pokřtěné straně patří právo na nové uzavření manželství pro případ, že by nepokřtěná strana později bez spravedlivého důvodu odešla. Toto právo patří pokřtěné straně tak dlouho, dokud nepokřtěná strana není pokřtěna.“²⁹⁸

Původní manželství je zrušeno uzavřením nového manželství pokřtěné strany. Pokřtěná strana je oprávněna uzavřít nový sňatek s katolíkem, smí uzavřít manželství i s křesťanem nekatolíkem i s nepokřtěným, pokud to místní ordinář ze závažného důvodu dovolí a musí být dodrženy kánony o smíšeném manželství²⁹⁹ a při „...splnění přiměřených záruk, že pokřtěný bude smět žít podle víry.“³⁰⁰

Také nepokřtěné straně dovoluje toto privilegium uzavřít kanonické manželství, v případě manželství s katolíkem - s dispensí od překážky rozdílnosti kultu, v případě, že by přijala křest - svátostné manželství.³⁰¹ Po uzavření manželství pokřtěné strany, není nepokřtěná strana vázána původním manželstvím a smí uzavřít nové manželství. Z kanonického hlediska je takové manželství považováno za platné, ale pokud toto nové

---

²⁹⁴ Úřední dotazání.

²⁹⁵ Srov. CIC 1983, c. 1143.

²⁹⁶ Srov. CIC 1983, c. 1145 § 1-3.

²⁹⁷ Srov. CIC 1983, c. 1146 § 1.

²⁹⁸ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 67.

²⁹⁹ Srov. CIC 1983, c. 1124-1129.

³⁰⁰ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 67.

³⁰¹ Srov. CIC 1983, c. 1125, 1126.

manželství uzavře před uzavřením nového manželství pokřtěné strany, takové manželství je kanonicky považováno za neplatné, z důvodu překážky trvajících manželského svazku.³⁰²

CIC 1917 obsahovalo privilegium Paulinum v c. 1120-1124, ale pokřtěný směl uzavřít manželství pouze s katolickým partnerem. CCEO upravuje privilegium Paulinum v c. 854-858 stejným způsobem jako CIC 1983. Sekulární právo ustanovení obdobná privilegium Paulinu nezná.

7.4 Privilegium výběru manžela či manželky

Kán. 1148 - § 1. Nepokřtěný, který má současně více nepokřtěných manželek, smí si po přijetí křtu v katolické církvi, jestliže je pro něho tvrdé zůstat s tou, kterou si vzal jako první, ponechat jednu z nich a ostatní musí propustit. Totéž platí o nepokřtěné ženě, která má současně více nepokřtěných manželů.

Rozšíření privilegia Paulina představují c. 1148 a 1149. Tyto kánony řeší případ neofytů, kteří z důvodu zajetí nebo pronásledování nemůže obnovit manželské soužití s původním nepokřtěným manželem.³⁰³ Tyto konstituce měly s privilegiem Paulinem společné prvky v tom, že se týkaly situací, které se vyskytovaly při šíření víry, křesťanskou víru přijímali lidé, kteří již žili v manželství.³⁰⁴

C 1148 má základ v konstitucích papeže Pavla III. *Altitudo divini konsilii* (1537) papeže Pia V. *Romani Pontificis* (1571). Privilegium výběru manžela či manželky³⁰⁵ Dovoluje nepokřtěnému muži, který by přijal křest v katolické církvi a měl by více manželek, aby si z nich jednu vybral a s ní uzavřel manželství. Volba manželky je na manželovi a nemusí to být ta první, kterou si vzal, nejen v případě, že si pořadí nepamatuje. Manželky nemají právo vyjádřit se k mužově volbě souhlasně či nesouhlasně. Nutný je souhlas manželky, s níž muž hodlá uzavřít platné kanonické manželství.³⁰⁶ Obdobné je to v případě nepokřtěné ženy s více muži. Místní ordinář v případě privilegia Paulina dbá na spravedlivé zabezpečení propuštěných žen. „Třetí paragraf kánonu 1148 proto ukládá místnímu ordináři, aby dbal o to, aby bylo postaráno o zbývajících propuštěných manželky a výslovně se nezmiňuje o jejich dětech, stejně jako se nezmiňuje o opačném případě pokřtěné manželky a následně propuštěných manželek. Spravedlnost a přirozená umírněnost však zcela jistě zahrnují všechny rodinné

³⁰² Srov. CIC 1983, c. 1085; KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 67-68.

³⁰³ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo*, s. 307.

³⁰⁴ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 70, 72, 104.

³⁰⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 171.

³⁰⁶ Srov. CIC 1983, c. 1057.

příslušníky, kteří by se v takové situaci dostali do obtíží kvůli uplatnění křesťanského požadavku monogamního manželství.³⁰⁷

CIC 1917 upravuje privilegium výběru manžela či manželky v dodatcích, do nichž byly přeřaty papežské konstituce *Altitudo divini consilii* a *Romani Pontificis* jako univerzální právo pro celou katolickou církev. CCEO obsahuje shodné upravení jako v CIC 1983 v c. 859. České sekulární právo obdobné ustanovení nezná.

7.5 Privilegium zajetí

Kán. 1149 – Nepokřtěná osoba, která přijala křest v katolické církvi a nemůže obnovit spolužití s nepokřtěným manželem z důvodu zajetí nebo pronásledování, smí uzavřít nové manželství, když druhá strana mezitím přijala křest, při zachování kán. 1141.

Tento kánon má základ v konstituci *Populis ac nationibus* (1585). Privilegium zajetí³⁰⁸ (*privilegium captivitatis*) se vztahuje na situaci, kdy dva nepokřtění uzavřeli manželství, ale z důvodu zajetí nebo pronásledování, kdy „... mají jen malou nebo vůbec žádnou naději ...“,³⁰⁹ že jejich manželské soužití bude obnoveno, jeden z nich přijme křest v katolické církvi a chce uzavřít nové kanonické manželství, privilegium mu to umožňuje, i kdyby druhá strana mezitím přijala křest.

Při aplikaci tohoto privilegia je třeba prokázat přijetí křtu v katolické církvi po uzavření prvního manželství, a že není možné obnovit toto manželské soužití z důvodu zajetí nebo pronásledování. To dostačuje k zrušení původního manželství a uzavření nového manželství. Původní manželství je zrušeno uzavřením nového manželství.³¹⁰

CIC 1917 přebral ustanovení papežské konstituce *Populis ac nationibus* jako univerzální právo pro celou církev, v dodatcích CIC 1917. CCEO obsahuje c. 859 podobný c. 1149 CIC 1983. České sekulární právo obdobně ustanovení nezná.

7.8 Privilegium Petrinum

Další privilegium rozvazující manželství ve prospěch víry je tzv. privilegium Petrinum, oficiální označení zní „rozloučení manželského svazku ve prospěch víry“. Toto označení však

³⁰⁷ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 71.

³⁰⁸ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 171.

³⁰⁹ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 72.

³¹⁰ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 72.

není výlučné. Ve prospěch víry se rozlučuje manželství cestou privilegia Paulina, privilegia výběru manželky či manžela a privilegia zajetí. Instrukce z roku 1934 ustanovila nový kanonický institut, ale nenabídla krátký a výstižný název. Upravuje podobnou problematiku jako privilegium Paulinum – zrušení nesvátostného manželství ve prospěch života podle víry u dospělých neofytů. Podle privilegia Paulina se autorita ke zrušení manželství odvozuje od Pavlovy rady v 1 Kor, podle této instrukce má autoritu ke zrušení nesvátostného manželství výhradně papež, jako nositel nejvyšší moci v církvi. Zřejmě kvůli této podobnosti a rozdílu se zrušení nesvátostného manželství ve prospěch víry rozhodnutím papeže začalo neoficiálně, ale krátce a výstižně označovat jako privilegium Petrinum. Toto označení nebylo oficiálně přijato, přesto se v praxi používá.³¹¹ Platnou právní úpravu tohoto privilegia neobsahuje CIC 1983, ale směrnice „*Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei*“³¹² ze dne 30. dubna 2001. Instrukce stanovuje způsob uplatnění rozloučení manželství ve prospěch víry a podmínky k rozvázání manželství. K zániku původního manželství dochází na základě udělení papežské milosti, nikoli jako u privilegia Paulina uzavřením nového manželství. Podle tohoto privilegia může papež ze závažného důvodu, na žádost jednoho z manželů rozvázat manželství nepokřtěných, manželství, kde je pokřtěna jen jedna strana i manželství katolíka s nepokřtěným uzavřená kanonicky s dispencí od překážky *disparitas cultus*.

V případě aplikace tohoto privilegia se nevyžaduje, aby došlo ke konverzi u jednoho z partnerů žijícího v manželství, o jehož rozvázání se žádá. Protože na základě principu přízně víry (*favorem fidei*) se toto privilegium uplatňuje i ve prospěch třetí osoby, která je katolík a chce žít v náležitém křesťanském manželství. Například jestliže dvě nepokřtěné osoby uzavřely manželství občanským sňatkem, toto manželství se rozpadlo a bylo civilně rozvedeno, rozvedený muž si chce vzít katoličku, která touží po náležitém křesťanském manželství a rozvedený muž se tomu nebrání, může se rozvázání manželství ve prospěch víry uplatnit ve prospěch katolické žadatelky, která není manželským partnerem prvního manželství. Jde o rozvázání manželství ve prospěch víry třetí strany.³¹³

Pro použití privilegia musí manželství splňovat následující podmínky. Aby nebyl alespoň jeden z partnerů v době sňatku pokřtěn, pokud došlo ke křtu nepokřtěné strany a tím by oba manželé byli pokřtěni, aby nebylo manželství dokonáno.³¹⁴ Dalšími podmínkami jsou okolnosti, že není možné obnovit společné soužití manželství, které ztroskotalo, že

³¹¹ KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei.*, s. 41-42.

³¹² Incipit *Potestas Ecclesiae* je zároveň názvem těchto norem.

³¹³ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 184.

³¹⁴ Srov. Kongregace pro nauku víry, normy *Potestas Ecclesiae*, čl. 1.

ztroskotání manželství nezavinil žadatel ani strana, s níž má být nové manželství uzavřeno.³¹⁵ Pokud je zamýšlené manželství mezi katolíkem a nepokřtěným nebo pokřtěným a nekatolíkem, musí být poskytnuta písemná prohlášení katolíka a nekatolíka. Katolická strana musí písemně prohlásit, že se bude vyhýbat nebezpečím odpadu od víry, nekatolická strana, že dovolí katolickému manželovi praktikovat jeho víru, pokřtít a vychovávat děti v katolické víře. Prohlášení musí být podepsána oběma stranami.³¹⁶

Jedná-li se o katechumena, který zamýšlí uzavřít manželství, uzavření manželství je vhodné odložit na dobu po přijetí křtu, není-li to ze závažných důvodů možné, má být morální jistota, že katechumen svůj křest přijme brzy, tedy, že jeho konverze je upřímná.³¹⁷

Nesvátočný manželský svazek³¹⁸ uzavřený kanonicky s dispencí od překážky *disparitas cultus*, jestliže podává žádost o jeho zrušení katolická strana, zamýšlené manželství musí chtít přijmout křest a uzavřít manželství s pokřtěnou stranou a nesmí být pochybnosti o upřímnosti obrácení.³¹⁹ V takovém případě papežské rozhodnutí láme biskupskou dispencí.³²⁰

Milost privilegia se smí uplatnit pro konkrétní manželství jen jednou.³²¹ Pro konkrétní manželství se smí uplatnit privilegium buď pro vznik, nebo pro jeho zánik.

Toto privilegium není obsaženo v CIC 1917 ani v CCEO. České sekulární právo obdobné privilegium nezná.

8 ODLOUČENÍ MANŽELŮ ZA TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ (*separatio manente vinculo*)

Kán. 1152 - § 1. Velmi se doporučuje, aby manžel z křesťanské lásky a kvůli prospěchu rodiny neodmítl odpustit druhé straně cizoložství a nerozvrátil manželský život; jestliže mu vinu výslovně nebo mlčky neodpustil, je oprávněn opustit manželské soužití, jestliže s cizoložstvím nesouhlasil nebo mu nezavdal příčinu nebo sám je nespáchal.

Kán. 1153. - § 1 Jestliže některý z manželů uvádí druhého do nebezpečí pro duši nebo pro tělo nebo pro děti, anebo jinak činí společný život velmi tvrdým, poskytuje tím, druhému manželovi zákonný důvod k odchodu na základě rozhodnutí místního ordináře; jestliže je nebezpečí z prodlení, i na základě vlastního rozhodnutí.

³¹⁵ Srov. Kongregace pro nauku víry, normy *Potestas Ecclesiae*, čl. 4.

³¹⁶ Srov. Kongregace pro nauku víry, normy *Potestas Ecclesiae*, čl. 5.

³¹⁷ Srov. Kongregace pro nauku víry, normy *Potestas Ecclesiae*, čl. 8.

³¹⁸ Manželství katolíka s nepokřtěným.

³¹⁹ Srov. Kongregace pro nauku víry, normy *Potestas Ecclesiae*, čl. 7.

³²⁰ Srov. HRDINA, A. *Kanonické právo*, s. 308.

³²¹ Srov. Kongregace pro nauku víry, normy *Potestas Ecclesiae*, čl. 6.

Manželé mají právo a povinnost zachovávat manželské soužití, jedině že by je od toho zprošťoval zákonný důvod.³²² Jsou dva důvody pro odloučení manželů. Jeden důvod je neodpuštěné cizoložství, druhá důvod nastává v případě, že druhý manžel ohrožuje po stránce tělesné či duševní prvního manžela nebo děti nebo činí společný život nesnesitelným.

Cizoložství dává právo nevinnému manželovi na rozloučení soužití, pokud neodpustil cizoložnému manželovi výslovně ani mlčky,³²³ pokud s cizoložstvím nesouhlasil nebo k němu nezavdal příčinu například značnou nevlídností, neodůvodněným odmítáním sexuálního styku,³²⁴ a sám cizoložství nespáchal. Musí se jednat o cizoložství spáchané dobrovolně, nikoli pod vlivem násilí či omamných látek, morálně jisté, nestačí podezření z nevěry a cizoložství musí být úplné, tedy musí se jednat o sexuální styk.³²⁵ Nevhodný projev náklonnosti, milostný román v kybernetickém prostoru není cizoložstvím a nedává právo k odluce.³²⁶

Druhý důvod pro odluku nastává, když manžel uvádí druhého manžela či děti do nebezpečí pro duši nebo pro tělo, anebo příliš ztěžuje společný život, činí ho nemožným, až příliš tvrdým. „Manžel může být vážným nebezpečím pro duši, jestliže vede neutěšený, hanebný, zločinný život nebo jestliže je vážným nebezpečím pro čest spoluzeměťáka nebo jestliže často svádí manžela k těžkým hříchům nebo jestliže vyžaduje pomoc při krádežích a zločinech.“³²⁷ Vážným nebezpečím pro tělo může být těžká nesnášenlivá povaha, krutost, hádky, nenávisť, odpor, zlé zacházení. Nebezpečím pro tělo je i způsobování velkých škod na majetku. Nakažlivá nemoc trvalá nebo nevyléčitelná nevytváří sama o sobě dostatečnou zákonitou příčinu pro odloučení.³²⁸ Když zanikne důvod pro odloučení manželů, má být společné soužití manželů obnoveno.³²⁹

V případě odloučení manželů, manželství trvá dále. Po dobu trvání odloučení manželů je nutné postarat se o zaopatření a výchovu dětí.³³⁰ Úpravu poměrů nezletilých dětí v České republice je možné účinně vymáhat pouze cestou občanského rozvodu. Manžel, který se neprovinil, může obnovit manželské soužití s druhým partnerem, když tak učiní, vzdává se tím práva na odloučení.³³¹ Nevinná strana není povinna přizvat provinivší se stranu k manželskému soužití, ale může tak učinit. Vinná strana je povinna přizvání nevinnou

---

³²² Srov. CIC 1983, c. 1151.

³²³ Srov. CIC 1983, c. 1152 § 2.

³²⁴ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 168.

³²⁵ Srov. NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, s. 168.

³²⁶ Srov. BEAL, J. P.; CORIDEN, J. A.; GREEN, T. J. *New Commentary On The Code Of Canon Law*, c. 1376.

³²⁷ ŠKURKA, E. *Manželské právo, Doplněk*, s. 128.

³²⁸ Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo, Doplněk*, s. 128.

³²⁹ Srov. CIC 1983, c. 1153 § 2.

³³⁰ Srov. CIC 1983, c. 1154.

³³¹ Srov. CIC 1983, c. 1155.

stranou k soužití poslechnout, protože právo odloučení je přiznáváno k dobru nevinné strany. Jestliže se stane, že nevinná strana se pod odloučení dopustí cizoložství, neztrácí získané právo na odloučení a může odmítnout návrat k opuštěnému manželovi, když o něj žádá.³³² Udělení dovolení odloučení za trvání manželství může místní ordinář udělit administrativní cestou nebo soudní cestou, a to zkráceným nebo řádným procesem.³³³

CCEO obsahuje shodné projednání o odloučení manželů v c. 863-866. CIC 1917 obsahoval podobná ustanovení pod označením rozluka od lože, stolu a bydlení v c. 1129-1131. První občanský zákoník platný na území Československa obsahoval úpravu odloučení manželů pod názvem „rozvod od stolu a lože“. Takový právní institut znal i Obecný zákoník občanský platný na území Československa do roku 1950, ale v něm se toto odloučení nazývalo rozvodem. Rozvod v dnešním slova smyslu byl označován jako rozluka.³³⁴ V současnosti platné české sekulární právo nezná právní institut odloučení manželů. Nicméně dne 1. ledna 2007 vstoupila v platnost oprávnění zákona o Policii České republiky, která obsahují ustanovení, týkající se oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného bydlení a zákazu vstupu do něj. Toto oprávnění má policista a smí jej použít, jestliže lze důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvlášť závažnému útoku proti lidské důstojnosti. Policista je oprávněn toho, kdo je podezřelý z takového jednání, vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou (společného obydlí), jakož i z jeho bezprostředního okolí. Součástí vykázaní je i zákaz návratu do vymezených prostor. Vykázaní trvá po dobu 10 dnů ode dne vydání rozhodnutí a tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby.³³⁵ Tato ustanovení se částečně shodují s odluhou manželů podle kanonického práva. Dochází k faktickému rozdělení soužití manželů, přičemž manželství trvá nadále a dochází k tomu z důvodu ohrožení života, zdraví, svobody, lidské důstojnosti členů rodiny, tedy z důvodu, který zná kanonické právo v c. 1153 § 1. Ovšem důvodem pro vykázaní manžela ze společného bydlení není neodpuštěné cizoložství, které v kanonickém právu zakládá právo na odloučení. Rozdílné je též právní zakotvení těchto ustanovení. V kanonickém právu je odluka za trvání manželství ustanovena jako právní instituce, kdežto v sekulárním právu je oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj profylaktické opatření. Liší se také úprava délky času odloučení manželů. Nejkratší doba vykázaní manžela je pevně stanovena a není možné ji zkrátit souhlasem ohrožené strany.

³³² Srov. ŠKURKA, E. *Manželské právo, Doplněk*, s. 129.

³³³ Srov. CIC 1983, c. 1692-1696.

³³⁴ Srov. HRDINA, A. *Manželské právo v současné české i kanonické právu* In *Dialog Evropa XXI*, s. 56.

³³⁵ Srov. Zákon o Policii české republiky č. 135/2006 Sb., § 21a-21d.

9 KOMPARACE

Rozvod a vyhlášení neplatnosti manželství jsou termíny, které se vztahují k rozpadlému manželství. Občanský rozvod znamená právní ukončení manželství (*ex tunc*). Občanský soud zkoumá manželství a jeho stav v době, v níž byl podán návrh na rozvod. Církevní nulita manželství znamená, že manželství nevzniklo z důvodu, že nějaký podstatný prvek chyběl při uzavírání manželství. Manželství je neplatné (*ex tunc*). Církevní soud zkoumá dobu uzavření manželství. České sekulární právo vychází ze zásady rozlučitelnosti manželství. Kanonické právo vychází z principu nerozlučitelnosti manželství.

Manželství může zaniknout v sekulárním právu smrtí jednoho z manželů, prohlášením manžela za mrtvého, rozvodem nebo prohlášením manželství za neplatné. České sekulární právo rozlišuje neplatné a neexistující manželství, v případě neexistujícího manželství ani nevznikne. Kanonické právo zná zánik manželství, prohlášení manželství za neplatné. Manželství zaniká smrtí jednoho z manželů nebo zrušením manželství. Zrušení nebo zánik manželství podle kanonického práva nemá právní účinek v českém sekulárním právu. Proto musí dojít k ukončení manželství také v sekulárním právu a naopak. Jinak by případné nové církevní manželství podle sekulárního práva nemohlo být uznáno a to by vytvářelo v kanonickém právu zákaz uzavřít manželství. Právní systém v němž, zrušení manželství církevním ustanovením má právní účinek v občanském právu je ustanoven například v Itálii, Španělsku, Chorvatsku a na Maltě.

Neplatnost a nulita v církevním právu je shodné. V sekulárním právu jsou to navzájem odlišné pojmy.

9.1 Zánik manželství smrtí jednoho z manželů

Smrtí zaniká manželství jak v sekulárním právu, tak také v kanonickém právu. Podle církevního práva je smrt jediný způsob zániku manželství.

Oba právní systémy nahlíží rozdílně na prohlášení o smrti manžela v případě, že se úmrtí nedá prokázat úřední listinou. V kanonickém právu zůstává rozhodný skutkový stav, prohlášení o smrti manžela je pouze deklaratorní. Toto prohlášení činí druhého manžela volným k uzavření nového sňatku. Pokud by se ale později prokázalo, že domněle zemřelý manžel žije, bylo by druhé manželství nulitní. České sekulární právo vidí naopak pravomocné rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého za právní skutečnost, která má za následek zánik

manželství. Pokud by se tedy později prokázalo, že domněle zemřelý manžel žije, bylo by druhé manželství jeho partnerky platné.

9.2 Ukončení manželství rozvodem

Zrušení manželství rozvodem zná pouze sekulární právo. Rodinné právo předpokládá rozvod manželství na základě soudního rozhodnutí. Rozvod manželství je vystavěn na principu objektivního rozvratu manželství. Manželství je rozvedeno (*ex nunc*), od okamžiku pravomocného rozsudku o rozvodu manželství.

Kanonické právo nezná zrušení manželství rozvodem. Proto osoby, které byly občansky rozvedeny, jsou vázány překážkou platného manželství a nemohou uzavřít nové církevní manželství.

9.3 Prohlášení o neplatnosti manželství

Neplatnost manželství zná české sekulární právo i kanonické právo. Zákon o rodině rozlišuje neplatnost manželství a neexistenci manželství.

Sekulární právo rozeznává zjištění soudu, že manželství nevzniklo a rozsudek, kterým se manželství prohlašuje za neplatné. Kanonické právo nerozlišuje neplatnost a neexistenci manželství, zná neplatnost (nulitu) manželství z důvodu vady kanonické formy, vady manželského souhlasu a existence některé z překážek. Nedostatky kanonické formy mohou nastat při nedodržení předepsané formy, nezpůsobilosti svědků nebo nezpůsobilosti oddávajících. Aby bylo manželství platně uzavřeno, musí být uzavřeno před oddávajícím a dvěma svědky. Oddávajícím může být pouze osoba určená kanonickým právem. Na svědky nejsou kladeny zvláštní požadavky. Svědkem může být muž i žena, bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost. Svědkem nemohou být osoby hluché, slepé, stížené nepřičetností i nepřičetností momentální, například člověk opilý. Zletilost svědků není podmínkou, ale musí být schopni pochopit obřad. České sekulární právo vyžaduje, aby svědci byli dva. Ohledně podmínky na jejich zletilost vzniká právně ne zcela jasná situace, je možné ji vyložit i tak, že nezletilost svědků je právně třeba posuzovat obdobně jako v kanonickém právu. Nezletilost svědka není v zákoně o rodině stanovena výslovně jako okolnost působící neplatnost manželství, proto občanské platnosti manželství nebrání. Oddávající je v zákoně o rodině vymezen zvlášť pro občanský sňatek a zvlášť pro církevní sňatek. Pro církevní sňatek je oddávající vymezen jako osoba pověřená oprávněná církví nebo náboženskou společností.

Pro občanský sňatek může být oddávajícím starosta, primátor, místostarosta, pověřený člen obecního zastupitelstva, pověřený člen městského zastupitelstva.

Kanonické právo dovoluje v případě, že se na kompetentního oddávajícího není možné obrátit nebo je to možné jen se závažnou nesnází a snoubencům hrozí nebezpečí smrti nebo je možné předvídat, že kompetentní oddávající bude nedosažitelný déle než jeden měsíc užít mimořádné formy pro uzavření manželství jen za přítomnosti dvou svědků. V sekulárním právu je nouzová forma sňatku možná v případě přímého ohrožení života. Pro občanský sňatek je stanoveno, že se manželství může uzavřít před kterýmkoli obecním úřadem. Pro církevní sňatek platí ustanovení, že je-li život snoubence přímo ohrožen, může se manželství uzavřít na kterémkoli místě. Zároveň platí ustanovení, že prohlášení o uzavření manželství musí být učiněno před příslušným orgánem církve, před osobou pověřenou oprávněnou. Uzavření manželství kanonickou mimořádnou formou pouze před dvěma svědky nemá občanskoprávní účinky.

Nedostatky manželského souhlasu, které stanoví kanonické právo, mohou narušit platnost manželského slibu. Nedosažení potřebného minima znalostí o manželství, omyl ohledně vyžadované vlastnosti druhého nupturienti, podvod ohledně vlastnosti druhého nupturienti vážně narušující společenství manželského života, omyl ohledně platnosti manželství, předstíraný souhlas, souhlas podmíněný do budoucnosti jsou okolnosti působící v kanonickém právu neplatnost manželství. České sekulární právo tyto okolnosti nezná a nepůsobí ani neplatnost manželství ani jeho neexistenci.

Podle kanonického práva nejsou schopni vyjádření platného manželského souhlasu ti, kdo postrádají dostatečné užívání rozumu, osoby, které trpí závažnou poruchou soudnosti podstatných manželských práv a povinností a osoby, které z psychických důvodů nejsou schopny vzít na sebe manželské povinnosti. Tato okolnost je upravena v zákoně o rodině. Neplatně uzavírají manželství osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům a osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům. Otázkou zůstává, do jaké míry tato ustanovení v kanonickém a sekulárním právu postihuje stejný rozsah mentální nezpůsobilosti k uzavření manželství.

Omyl v osobě nupturienti činí manželství neplatným v kanonickém i sekulárním právu.

Manželství uzavřené pod vlivem násilí nebo vážného strachu je neplatné pro vadu souhlasu v kanonickém právu i v českém sekulárním právu, v němž se vynucený souhlas nazývá bezprávná výhrůžka a působí neexistenci takto vynuceného manželství.

Vnější vyjádření vnitřního souhlasu podle kanonického práva vyžaduje, aby bylo manželství platně uzavřené přítomností obou stran osobně, nebo jejich zástupce. Svůj souhlas musí vyjádřit slovy, případně rovnocenným znamením, jestliže některý z nupturienti nebo oba nemohou mluvit, ať již trvale nebo dočasně. České sekulární právo nemá samostatné ustanovení upravující vnější vyjádření manželského souhlasu, stanoví věcně shodné požadavky, aby bylo manželství uzavřeno svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství.

Jestliže je manželství uzavíráno prostřednictvím zástupce, musí být zástupce k tomuto úkonu pověřen. Zmocnění musí obsahovat určení konkrétní osoby, která bude zastupovat na obřadu nepřítomného nupturienti a tento také musí zmocnění vystavit. Zástupce své pověření musí vykonat osobně. Zmocnění musí být uděleno podle sekulárního práva, nebo způsobem uvedeným v kanonickém právu, podle něhož zmocnění musí být podepsáno zmocnitelem a farářem nebo místním ordinářem nebo knězem jedním z nich delegovaným nebo dvěma svědky. Pokud by zmocnitel nemohl psát, musí být tato skutečnost zaznamenána ve zmocnění a zmocnění musí podepsat další svědek. Jestliže zmocnitel odvolal své zmocnění před uzavřením manželství, i kdyby o tom zástupce a ani druhý nupturienti nevěděl, manželství pak uzavřené je neplatné. Taktéž pokud by zmocnitel upadl do stavu nedostatečného užívání rozumu, že by nebyl schopen dát náležitý manželský souhlas, i kdyby o tom zástupce a ani druhý nupturient nevěděl, manželství je neplatné. České sekulární právo dovoluje zastoupení při sňatku ze závažných důvodů. Požaduje souhlas krajského úřadu nebo obecního úřadu s rozšířenou pravomocí se zastoupením. K tomu je oprávněný úřad podle místa posledního trvalého pobytu zastupované osoby. Pokud nupturienti neměl na území České republiky trvalé bydliště je oprávněným úřadem Magistrát hlavního města Prahy. K žádosti musí být přiložena plná moc pro zmocněnce, v níž musí být uvedena osoba zástupce i druhého nupturienti. Plná moc musí být udělena písemně a musí obsahovat místo trvalého pobytu snoubenců a zástupce, prohlášení o příjmení snoubenců a jejich společných dětí v mužském i ženském tvaru, prohlášení, že zmocniteli nejsou známy okolnosti, které by uzavření manželství vylučovaly, že je mu znám zdravotní stav druhého nupturienta, že zvážil úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Podpis zmocnitele musí být úředně ověřen. Zmocněnec může být pouze osoba zletilá s plnou způsobilostí k právním úkonům stejného pohlaví jako zmocnitel. Zastoupen smí být pouze jeden nupturient.

Uzavření manželství prostřednictvím tlumočnicka je možné z hlediska kanonického práva, jestliže je faráři známa tlumočnickova věrohodnost. České sekulární právo upravuje

přítomnost tlumočnicka a podmínky pro tlumočnicka přesněji. Přítomnost tlumočnicka se vyžaduje v případě, že jeden ze snoubenců je neslyšící nebo němý, to platí i v případě, že snoubenci nemluví nebo nerozumí česky. Tlumočnick nemusí být jen věrohodný, jak je stanoveno v kanonickém právu, ale musí být jmenován ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu, nebo musí složit slib do rukou matrikáře.

Některé překážky kanonického práva zná i české sekulární právo. Překážka nedostatečného věku, trvajících manželského svazku, únosu či zadržování, pokrevního příbuzenství, adoptivního příbuzenství působí neplatnost manželství v kanonickém právu a neplatnost nebo neexistenci manželství v českém sekulárním právu. Překážku impotence, různosti náboženství, svěcení, řeholních slibů, čistoty, zločinu, švagrovství, veřejné pocestnosti české sekulární právo nezná nebo takovou oblast neupravuje.

Překážku nedostatečného věku zná kanonické právo i zákon o rodině. V kanonickém právu je stanovena věková hranice pro muže šestnáct let, pro ženy čtrnáct let. V zákoně o rodině je stanoven minimální věk pro uzavření manželství osmnáct let, ale od šestnácti let je možné uzavřít platně manželství s povolením soudu. V kanonickém právu vytváří překážka nedostatečného věku neplatnost manželství. Podle zákona o rodině osoby mladší šestnácti let uzavírají manželství jen zdánlivě a takové manželství ani nevznikne, nevyvolá žádné právní následky. Dosažením potřebného věku se automaticky nestane takové manželství platným, bylo by nutné uzavřít manželství nově. Osoby nezletilé starší šestnácti let uzavírají manželství neplatně, pokud jim to soud z důležitých důvodů nepovolí. Takové manželství se stává platným automaticky, jakmile nupturient dosáhne osmnácti let.

Překážku trvajících svazku manželského zná kanonické právo i české sekulární právo.

Únos či zadržování za účelem uzavření manželství vytváří překážku platnému uzavření manželství. Tato překážka chrání v kanonickém právu latinského obřadu pouze ženu. České sekulární právo nezná překážku únosu či zadržování nezná tuto překážku, ale svobodný souhlas k uzavření manželství chrání také, a to jak u ženy, tak také u muže. V případě násilného donucení k uzavření manželství podle sekulárního práva takové manželství ani nevznikne.

Překážka pokrevního příbuzenství vytváří překážku k uzavření platného manželství v kanonickém i českém sekulárním právu. Podle zákona o rodině manželství mezi předky a potomky a mezi sourozenci je neplatné – nevznikne. Kanonické právo pokrevní překážkou postihuje manželství mezi potomky a předky a mezi sourozenci také, ale navíc i mezi strýcem a neteří nebo tetou a synovcem a mezi bratrancem a sestřenicí.

Příbuzenství vzniklé z osvojení zneplatňuje manželství uzavřené mezi rodiči a dětmi a mezi sourozenci pokud toto osvojení trvá v kanonickém právu i v českém sekulárním právu.

9.4 Zrušení manželství církevním rozvázáním

K církevnímu rozvázání manželství dochází v případech nedokonání platného manželství a na základě privilegií ve prospěch víry.

České sekulární právo obdobná ustanovení nezná. Z tohoto důvodu musí před uzavřením nového manželství dojít k občanskému rozvodu původního manželství, jinak by nové církevní manželství nemohlo být uznáno podle sekulárního práva a to by vytvářelo v kanonickém právu zákaz uzavřít manželství.

9.5 Přerušování manželství odlukou manželů za trvání manželství

Jde o rozvázání manželského společenství za trvání manželského svazku. Povolení k odloučení dává ordinář ve dvou případech. V případě cizoložství, když nedošlo k odpuštění a v případě, že by se jeden z manželů stal zdrojem nebezpečí pro duši či tělo nebo jinak činil život příliš tvrdým. V CIC 1917 se jednalo o odloučení od lože, stolu a bydlení. Takový právní institut znal i Obecný zákoník občanský platný na území Československé republiky do roku 1950, v něm se ale toto odloučení nazývalo rozvodem. V současnosti platný zákon o rodině takový právní institut nezná. Sekulární právo v Zákoně o Policii České republiky obsahuje ustanovení týkající se oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného bydlení a zákazu vstupu do něj. Toto ustanovení se částečně shoduje s odlukou manželů. Podle kanonického i sekulárního práva je manželské soužití fakticky přerušeno, přičemž manželství trvá nadále a dochází k tomu z důvodu ohrožení života, zdraví, svobody, lidské důstojnosti. Podstatný rozdíl je v právním pojetí obou ustanovení, v kanonickém právu je odluka za trvání manželství ustanovena jako samostatný právní instituce, v českém sekulárním právu je oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákaz vstupu do něj profylaktické opatření. Další rozdíl tkví v neznalosti českého sekulárního práva důvodu nevěry pro opodstatněnost zákroku vykázaní manžela ze společného bydlení a dobu tohoto vykázaní není možné zkrátit souhlasem ohrožené strany.

9.6 Zánik, neexistence a neplatnost registrovaného partnerství

České sekulární právo upravuje soužití dvou osob stejného pohlaví obdobným způsobem jako manželský svazek osob rozdílného pohlaví. Zánik registrovaného partnerství nastává smrtí jednoho z partnerů, prohlášením partnera za mrtvého nebo zrušením rozhodnutím soudu. Partnerství nevznikne, pokud prohlášení o vstupu do partnerství trpělo vadou nedostatku svobodného projevu vůle nebo bylo učiněno v omylu ohledně vzniku partnerství. Partnerství nevznikne, jestliže alespoň jedna osoba nebyla v době prohlášení státním občanem České republiky nebo byly úmyslně uvedeny nepravdivé údaje v dokladech požadovaných k partnerství. Partnerství je neplatné pokud, jsou osoby vůči sobě v příbuzenském poměru v přímé linii nebo sourozenci. Vstoupit do partnerství nemůže osoba, která nedosáhla osmnácti let věku, není způsobilá k právním úkonům. Osoba, která již vstoupila do partnerství ať v České republice nebo v zahraničí, nebo uzavřela manželství a tento svazek trvá, nemůže vstoupit do partnerství.

Kanonické právo nezná ustanovení upravující soužití dvou osob stejného pohlaví. Manželství vzniká mezi mužem a ženou a jiné druhy soužití v kanonickém právu nejsou manželství postaveny na roveň.

ZÁVĚR

Rozvod a vyhlášení neplatnosti manželství jsou termíny, které se vztahují k rozpadlému manželství. Rozvod znamená právní ukončení manželství (*ex nunc*). Rozvod manželství je postaven na principu objektivního rozvratu manželství. Občanský soud zkoumá manželství v době, v níž je podána žaloba o rozvod manželství, jeho prohlášení je konstitutivní. Vyhlášení neplatnosti manželství (*ex tunc*) znamená, že manželství nevzniklo z důvodu, že nějaký podstatný prvek chyběl při uzavírání manželství. Církevní soud zkoumá okolnosti manželství z doby uzavírání manželství, jeho prohlášení je deklaratorní. Sekulární právo je založeno na principu rozlučitelnosti manželství, kanonické právo je založeno na principu nerozlučitelnosti manželství.

Kanonické právo zabývající se zánikem, zrušením, vyhlášením neplatnosti manželství je vystavěno na principu nerozlučitelnosti manželství. České rodinné právo upravující zánik a ukončení manželství je vybudováno na principu rozlučitelnosti v případě rozvratu manželství.

Kromě prohlášení církevní nulity manželství může manželství zaniknout podle kanonického práva smrtí jednoho z manželů a církevním rozvázáním manželství. Kanonické právo zná i právní instituci odloučení manželství, které oddělí společný život manželů, ale manželství nezaniká. V českém sekulárním právu kromě rozvodu dochází k zániku manželství smrtí jednoho z manželů, ale i prohlášením manžela za mrtvého, prohlášením neplatnosti manželství a navíc zná neexistenci manželství, ale nezná zrušení manželství rozvázáním na základě privilegia. České sekulární právo upravuje zánik a ukončení manželského svazku a registrovaného partnerství, soužití dvou osob stejného pohlaví. Takový svazek kanonické právo nezná.

Zrušení nebo zánik manželství podle kanonického práva nemá právní účinky v českém sekulárním právu, proto musí dojít k zániku manželství také podle občanského práva. Jinak by případné nové církevní manželství nemohlo být uznáno v sekulárním právu, a to by vytvářelo v kanonickém právu zákaz uzavřít manželství.

Seznam literatury

Prameny celocírkevní

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

Codex iuris canonici. Romae: Typis Polyglottis Vaticanis, 1927.

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-082-6.

Prameny českého sekulárního práva

Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon Parlamentu České republiky č. 301/2000 Sb., o matrikách jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon Parlamentu České republiky č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.

Literatura

BEAL, P.; CORIDEN, J. A.; GREEN, T. J. *New Commentary on the Code of Canon Law.* New York: Paulist Press, 2000

DUDA, J. *Katolické manželské právo.* Spišské Podhradie: Spišská Kapitula, 1996. ISBN 80-7142.041-7.

GROCHOLEWSKI, Z. O omylu ohledně jednoty, nerozlučitelnosti a svátostní důstojnosti manželství. *Revue církevního práva.* Praha, 1999, 1/99, č. 12.

HOLUB, M. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související.* Praha: Linde Praha a. s., 2005. ISBN 80-7201-517-6.

HRDINA, A. *Kanonické právo.* Praha: Eurolex Bohemia s. r. o., 2002. ISBN 80-86432-26-2.

HRDINA, A. Manželství v současném českém i kanonickém právu. *Dialog Evropa XXI.* Brno, 2000, č. 1-2.

HRUŠÁKOVÁ, M. *Rozvod a paragrafy.* Brno: Computer Press, 2003.

HRUŠÁKOVÁ, M. *Sňatek a paragrafy.* Brno: Computer Press, 2003.

- HRUŠÁKOVÁ, M. et. al. *Zákon o rodině. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-448-1.
- KASPER, W. *Teologie křesťanského manželství*. 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 80-85959-28-3.
- KAŠNÝ, J. *Bůh nás povolal k pokoji (1 Kor 7,15). Kanonická řízení ke zrušení manželství in favorem fidei*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-816-2.
- KAŠNÝ, J. Dignitas connubi – instrukce k vyhlášení neplatnosti manželství. *Revue církevního práva*. Praha, 2005, 1/05, č. 30.
- KAŠNÝ, J. *Manželství v západní tradici*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. ISBN 80-7040-921-5.
- KAŠNÝ, J. Zneplatňující překážky – De impedimentis dirimentibus. *Revue církevního práva*. Praha, 2003, 3/03, č. 26.
- KLAUS, V. et. al. *Registrace partnerství: pokrok, nebo nezodpovědné riziko?* Praha: CEP, 2006. ISBN 80-86547-51-5.
- KLIMEŠ, P. *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2004. ICBN 80-7266-163-9.
- NĚMEC, D. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Praha: Krystal OP, 2006. ISBN 80-85929-83-X.
- PALLA, J. *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*. *Revue církevního práva*. Praha, 1999, 2/99, č. 13.
- PÍPAL, B. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 2006.
- PEJŠKA, J. *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Manželské právo kanonické*. Praha: Československá akc. Tiskárna v Praze, 1934.
- POLÁŠEK, F. *Církevní manželství podle kanonického práva*. Praha: ČKCH, 1990.
- POLÁŠEK, F. *Procesní právo*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0663-2.
- PŘIBYL, S. *Ekumenismus a právo*. Brno: L. Marek, 2006.
- RADVANOVÁ, S. et. al. *Kurz občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-448-1.
- SHEEHY, G.; BROWN, R.; KELLY, D.; MCGRATH, A. *The Canon Law. A Practical guide to the Code of Canon Law*. Minnesota: The Liturgical Press, 1995. ISBN 0-8146-5516.
- SCHWARTZ, M. *Láska v bibli*. Praha: Ikar, 2002. ISBN 80-7202-960-6.
- SLAVÍK, M. *Manželství od snů k realitě*. Praha: Pastorační středisko Praha, 1998.

Starý zákon. Překlad s výkladem, Čtvrtá a pátá kniha Mojžíšova. Praha: Kalich, 1991. ISBN 80-7017-408-0

ŠKURKA, E. *Manželské právo (podle Borsiniho).* Skripta CMBF v Oloumouci.

ŠKURKA, E. *Manželské právo (podle Borsiniho). Doplněk.* Skripta CMBF v Oloumouci.

TRETERA, J. *Církevní právo.* 1. vydání. Praha: Nakladatelství Jan Krigl, 1995.

TRETERA, J. *Konfesní právo a církevní právo.* Praha: Nakladatelství Jan Krigl, 1995. ISBN 80-902045-2-X.

Seznam zkratek

CCEO - *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*. Roma: 1990.

CIC 1917 - *Codex iuris canonici*. Romae: Typis Polyglottis Vaticanis, 1927.

CIC 1983 - *Kodex kanonického práva*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-082-6.

ZOR – Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Seznam příloh

Příloha I - Tabulka porovnávací ustanovení ohledně zániku nebo ukončení manželství v českém sekulárním právu a kanonickém právu katolické církve

**Tabulka porovnávající ustanovení ohledně zániku nebo ukončení manželství v českém
sekulárním právu a kanonickém právu katolické církve**

	Kanonické právo		České sekulární právo
SMRT	CIC 1983, c. 1141.		Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 22.
		ROZVOD	SPORNÝ ROZVOD Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24.
			SMLUVENÝ ROZVOD Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24a.
			ZTÍŽENÝ ROZVOD Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 24b.
NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ			
ZNEPLATŇUJÍCÍ PŘEKÁŽKY	NEDOSAŽENÍ POTŘEBNÉHO VĚKU CIC 1983, c. 1083.	NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ NEEXISTENTNÍ MANŽELSTVÍ	NEZLETILOST Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 13.
	IMPOTENCE CIC 1983, c. 1084.		
	TRVAJÍCÍ MANŽELSTVÍ CIC 1983, c. 1085.	NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ	PRINCIP MONOGAMIE Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, §11.

	RŮZNOST NÁBOŽENSTVÍ CIC 1983, c. 1186.		
	PŘEKÁŽKA SVĚCENÍ CIC 1983, c. 1187.		
	PŘEKÁŽKA ŘEHOLNÍHO SLIBU ČISTOTY CIC 1983, c. 1088.		
	ÚNOS, ZADRŽOVÁNÍ CIC 1983, c. 1189.	NEEXISTENTNÍ MANŽELSTVÍ	DONUCENÍ FYZICKÝM NÁSILÍM Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 17a (1.)
	ZLOČIN CIC 1983, c. 1190.		
	POKEVNÍ PŘÍBUZENSTVÍ CIC 1983, c. 1091.	NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ	POKREVNÍ PŘÍBUZENSTVÍ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 12.
	ŠVAGROVSTVÍ CIC 1983, c. 1092.		
	VEŘEJNÁ POČESTNOST CIC 1983, c. 1093.		
	ADOPTIVNÁ PŘÍBUZENSTVÍ CIC 1983, c. 1094.	NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ	PŘÍBUZENSTVÍ Z OSVOJENÍ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 12.

VADA MANŽELSKÉHO SOUHLASU	NEDOSTATEK ROZUMU, PORUCHA SOUDNOSTI MANŽELSKÝCH PRÁV A POVINNOSTÍ, PSYCHICKÁ NESCHOPNOST PŘEVZÍT MANŽELSKÉ POVINNOSTI CIC 1983, c. 1095.		OMYL OHLEDNĚ POVAHY PRÁVNÍHO ÚKONU UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 15a (1).
	PODMÍNKA DO BUDOUCNOSTI CIC 1983, c. 1103.		
	NÁSILÍ, VÁŽNÝ STRACH CIC 1983, c. 1103.	NEPLATNÉ MANŽELSTVÍ	Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 15a (1).
	VNĚJŠÍ VYJÁDRĚNÍ SOUHLASU CIC 1983, c. 1104.		Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 3.
	UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ PROSTŘEDNICTVÍM ZÁSTUPCE CIC 1983, c. 1105		UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ PROSTŘEDNICTVÍM ZÁSTUPCE Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů č. 301/2000 Sb., § 38.
	UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ PROSTŘEDNICTVÍM TLUMOČNÍKA CIC 1983, c. 1106.		UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ PROSTŘEDNICTVÍM TLUMOČNÍKA Zákon o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů č. 301/2000 Sb., § 39.

FORMA	ŘÁDNÁ FORMA CIC 1983, c. 1108.		Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 3 (2), 4, 4a.
	MIMORÁDNÁ FORMA CIC 1983, c. 1116		PŘÍMÉ OHROŽENÍ ŽIVOTA Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, § 3.
ZRUŠENÍ MANŽELSTVÍ	PRIVILEGIUM PAULINUM CIC 1983, c. 1142.		
	PRIVILEGIUM VOLBY MANŽELA, MANŽELSKY CIC 1983, c. 1148		
	PRIVILEGIUM ZAJETÍ CIC 1983, c. 1149.		
	PRIVILEGIUM PETRINUM Potestas Ecclesiae		
ODLOUČENÍ MANŽELŮ ZA TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ	CIC 1983, c. 1153.		VYKÁZÁNÍ Zákon o policii České republiky č. 135/2006 Sb., § 21a-21d.
		ZÁNIK REGISTROVANÉ- HO PARTNERSTVÍ	Zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb., §4, 5, 14.

Abstrakt

POPILKOVÁ, M. Občanský rozvod a církevní nulita manželství. České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevního a civilního práva. Vedoucí práce S. Příbyl.

Klíčová slova: české sekulární právo, kanonické právo, rozvod, neplatnost manželství, manželské překážky, manželský souhlas, kanonická forma, privilegium, odluha, komparace.

Práce se zabývá problematikou občanského rozvodu a církevní nulity manželství. Diplomová práce je rozdělena do tří tematických okruhů, sekulární právo, kanonické právo, komparace. První část se věnuje občanskému právu, které upravuje rozvod. Druhá část se zabývá kanonickým právem, zkoumá církevní nulitu manželství v důsledku vady manželského souhlasu, kanonické formy nebo existenci manželské překážky. Třetí část porovnává možnosti ukončení manželství v českém sekulárním právu a možnosti zániku manželství podle kanonického práva katolické církve, jejich shodné prvky, odlišnosti a vzájemnou návaznost. Základem pro komparaci je kanonické právo.

Sekulární právo je založeno na principu rozlučitelnosti manželství, kanonické právo je založeno na principu nerozlučitelnosti manželství. Rozvod manželství v občanském právu nemá účinek v kanonickém právu a nulita manželství v kanonickém právu nemá účinek v sekulárním právu České republiky.

Abstract

POPILKOVÁ , M. Civil divorce and church nullity of marriage. České Budějovice 2008. Graduation theses. University of South Bohemia (USB) in České Budějovice. Theological faculty. Department of canon and civil law. Leader S. PŘIBYL.

Key words: Czech secular law, canon law, divorce, nullity of marriage, impedimenta, marriage agreement, canon form, privilegium, act of grace, separation, comparison.

Content of graduation theses is focused on civil divorce and ecclesiastical nullity of marriage. Graduation theses are divided in three Themes, secular law, canon law and comparison. First part is aimed at civil law which regulates divorce. Second part is focused on canon law. It conducts a study of church nullity of marriage in consequence of marriage agreement failure, canon form or impedimenta presence. Third part compares ways of marriage termination in Czech secular law and ways of marriage cessation in catholic canon law. It tries to find their equivalent components, their dissimilarities and relationship. The canon law is a base of comparison.

Secular law is based upon the tenet of marriage dissolvability. Canon law is based upon the tenet of marriage indissolubleness. Marriage divorce in the civil law is ineffective in the canon law respectively church nullity of marriage is ineffective in the secular law of the Czech Republic.